

RAHVARAAMAT

4

L. TIGANE

**Palun
seda
härrat...**

NOOR - EESTI

LEIDA TIGANE

PALUN SEDA
HÄRRAT...

NOOR-EESTI KIRJASTUS TARTUS

RAHVARAAMAT NR. 4

Ilmub 6 nr. aastas

Vastutav- ja tegevtoimetaja E. Rotman
Väljaandja O.-Ü. Noor-Eesti Kirjastus.

Viljandis, 9. oktoobril 1935. a.

6291

A-9191

1.

Essi seab endale peegli ees uut kübarat pähe. Tumesinist, eile ostetut. Veidi paremale kõrvale, siis rohkem ninale ja siis hoopis paremale silmale. Uue kübara puhul talitab ta alati sääraselt, et otsustada, kuidas see sobib talle kõige paremini. Ja ega ta saa lubada endale seda naudingut väga tihti, vaevalt paar korda aastas. Ta on vaid masinakirjutaja härra Sisaliku kirjatöödekontoris, kus teenib kolmkümmend krooni kuus. Ja ema vürtspood Õuna ning Oja tänava nurgal toob sisse just niipalju, et perekond saab süüa ja väiksemad õed paar kleiti selga ning kooliraha. Küsitagu ainult Essi emalt, mis see kõik üles võtab.

Lõppeks otsustab Essi, et praegusaavutatud kübaraasend — ainult pooliti silma varjav ja kaunis tublisti teise kõrva peal — sobib talle paremini kui teised tänaleiutatud. Ta vaatleb end veel kord teraselt, korraldab kostüümigi ja tuleb otsusele, et võib olla enesega täiesti rahul. Pole ime, mõtleb ta, et Mihkel on minusse nii pööraselt armunud. Nüüd ruttu veel vähe puudrit ninale, et see ei läigiks nagu viidika selg päikesepaistel, ja siis otsekohe minema. Mihkel hakkab muidu jälle tüli norima, kui peab ootama liiga kaua.

„Essi, tule ruttu, juba rätsepanaine söimab,“ hõikavad Juta ja Lille ukselt, ise jookse-

vad plaginal tänavale. Essi kahmab käekoti ja ruttab neile järele läbi poe. Poestki on rahvas valgunud tänavale. Turukorvid ja petrooleumpudelid, nõõridega ümber kaela, seisavad reas leti ääres, oodates kannatlikult oma perenaisi. Isegi letitagune, ema residents, on tühi. Ema seisab väljas poetrepil, kust vahetab lähemal-seisva publikuga mõtteid sündmustekäigu üle.

Etendus on tõmmanud kokku kenakese rahvapilve. Ja kaugemalt tuleb inimesi ühtelugu juurde, mõnigi joostes, kuna ei teata ju, mis on lahti ja kui kaua see võib kesta. Lähemate majade aknad on täis väljapistetud päid, ühel näikse isegi kibe võitlus käivat. Vist küll paremate kohtade pärast. Hoovivärvatel seisavad naistejõugud, nende käe kõrval jõmpsikad, kes ei jaksa veel omapead trügida ligemale sündmuskohale. Nähku nemadki, kuidas elatakse maailmas.

Rätsepanaine ise, lahingu tegelik juht ja üldise huvi objekt, kargleb edasi-tagasi Rähni-mamma maja ärklitoe akna all.

„Vana lehm! Vana lehm!“ karjub ta õudse häälega ja raputab rusikaid akna poole. See aken on praegu ainuke läheduses, mida ei deko-reeri mõni inimesepea. Selle taga valitseb sää-rane vaikus, nagu kuuluks see mõnele mahajäe-tud majale muinasjutus.

Rätsepanaine ei lase end petta. Ta saadab veel paar sõna akna poole, täienduseks juba öelduile, siis pöördub rahva poole, et näha, kas on kõigil selge, mis siin sünnib. Tema lähedal seisavad kaks härrat ja daami, ilmsesti võõrad siin nurgas. Nad kindlasti pole teadlikud talle tehtavast ülekohtust, neid tuleb valgustada.

See vana lehm, Toomikese naine, ise vana inimene, teine jalg juba hauas, teeb siin hirmsaid tempe. Müüb viina seal üleval oma kongis. Nüüd on meelitanud rätsepa enda juurde. Järgneb rida nimetusi Toomikese naise kohta, mida ükski naisolend ei peaks enda kohta austavaks.

Seltskond teeb kohmetud näod, mitte aru saades, milleks just neile seda seletatakse. Omarahvas aga mühistab naerda. Rätsepanaine heidab veel ühe kiire pilgu enda ümber ja nähtavasti veendub, et nüüd ei leidu rahva hulgas enam ühtegi tumedat hinge. Ta astub kaks õige pikka sammu enda vihaaluseks saanud akna poole, võtab dramaatilise poosi, üks käsi südamel, teine sirutatud ülespoole, ja röögatab:

„Vana lehm!“

Räägitakse, et rätsepanaine olevat olnud vanal, palju taga nutetud tsaariajal Peterburis näitlejanna. Nüüdki, poolhullumeelsena, ei unusta ta oma vanu maneere. Ta rõivastuski tuletab meelde midagi ammuläinut. See roosa, punaste volangidega kleit, milles ta praegu ringi hüpleb, sarnaneb väga vähe siit nurga naiste rõivastisega, mis koosneb harilikult ebamäärast värvi undrukust ja veel ebamäärasemat karva plusist.

„Viska kiviga aken sisse,“ õpetab poisikolask kõrvalmaja aknalt.

Rätsepanaine heidab talle tänuliku pilgu. Muidugi, kui inimese pea on täis muresid, nagu tema oma, on päris kena, kui kaasinimesed pakuvad sulle oma abi. Ruttu avastavad ta maas otsisklevad pilgud lahtise tänavakivi. See

lennutatakse lastekarja kilamise saatel Toomikese naise akna poole, aga nii kõvera käega, et mütsatab vastu seinä meetri võrra paremale aknast.

Essi pöördub tüdinult minema linna poole. Säärased stseenid korduvad siin järjekindlasti paar korda nädalas. Saaks ometi kord välja siit põrgust! Elaks kuskil väikeses aiamaakeses, mõtleks vaikselt ilma ja elu üle järele või nokitseks lillepeenra kallal. Õigupoolest sellepärast Essi püüabki olla Mihklile meele järele, et poiss hakkab lõpetama ülikooli. Kui saaks ta nii kaugele, et teeks juttu elu mõttetusest üksinda ja igatsusest perekonna järele, missuguse rõõmuga Essi jätaiks jumalaga aguli ja oma kolmekümnekroonise koha.

Raekoja kell lööb ruttamata, aga oma asjas kindel olles kuus.

Tule nüüd, jumal, appi. Mihkel ju ootab Essit kella kuue ajal Toome varemete juures. Ja sinna on vähemalt kahekümne minuti tee. Nüüd ta saab jälle tubli noomituse. Mihkel on väga korraarmastaja poiss.

Essi lippab, nagu ta jõuab. Kus vähem inimesi, seal jookseb lausa, linna südame poole jõudes lepib kiirmarsiga. Raekoja ees näitab kell veerand seitse. Viie minuti pärast Essi jõuab päräle. Noh, siis polegi lugu veel kõige hullem. Ta on paar korda isegi peaaegu tunni võrra hilinenud. Enne varemete juurde jõudmist vähendab Essi tublisti kiirust ja tõmbab hinge tagasi. Ei tohi näidata poistele, et nende pärast joostakse ning lõõtsutatakse, siis lähevad uhkeks.

Aga varemete juures pole Mihklit. Essi vaatab hoolega üle kõik ümberkaudsed pingid. Tema otsimise tulemuseks on kaks keppidega onklit, läinud sajandi väljaanded, üks ema lapsevankriga ja sinna juurde kuuluva lapsega ja kaks kooliplikat. Viimased turtsuvad edevalt naerda, hoides taskurätte suu ees, sest kaks südame-murdjat reaalkooli mütsides marsivad praegu mööda, et teha plikade kohta enda arvates elumehelikke märkusi. Mihklit pole. Essi vaatab kaugemalegi, aga sealgi ei paista midagi tuttavlikku.

Essi istub pingile ja püüab mõtelda järele. Kas pidi olema kohtamine täna kell kuus? Aga selles ei või ta ju eksida. Eile see ei võinud olla, siis oli Mihklil kreeka keele loeng, ja homme sel ajal puurib ta jälle filosoofia kallal. Nii siis pidi see olema täna. Kohagi suhtes ei saa olla eksitust — siin on nende alatine kohtamispaik.

Ei, siin peab olema mingi muu põhjus. Aga missugune? Sest Mihkel pole kunagi jäänud kohtamisele tulemata. Jäi ta vahest haigeks? Võib ju olla, aga see oleks kaunis haruldane juhtum praegusel soojal ajal. Või sõitis järsku isa linna poega kontrollima? Seegi ei näi tõenäone säärasel töörühmamise ajal maal. Või oli Mihkel juba siin, ootas ja vihastus Essi hiljaksjäämise pärast? Jällegi kaunis alusetu oletus. Essi jäi peaaegu alati hiljaks, mispärast peaks just tänane vääratus olema nii vihastumisväärne?

Raekoja kell lööb jälle. Seekord kaks pauku. Tähendab, kell on pool seitse. Noh, see läheb juba liiale. Essi peab siin varemete juures istuma ja ootama nagu öökull, ja ooda-

tav ei mõtlegi ilmuda. Viisakas inimene teatab vähemalt, kui tal on mõni mõjuv takistus. Ja sina lase ilmainimestel irvitada enda üle. Näe, see mustapäine plika sosistab teisele midagi kõrva, mille peale mõlemad piiluvad Essi poole ja naeravad. Küllap arutavad, et see vaenekene seal ootab kavaleri, aga ei tule teine, ihii!

Essi tõuseb, et hakata minema tagasi linna poole. Ta on tulivihane. Kui see tegelane, too Mihkel puutuks talle praegu pihku, ilusaid asju kuuleks ta enese kohta.

„Tips!“ ütlevad vastulonkivad kraaded. „Kuhu nii kiiresti?“ See ajab Essi lihtsalt keema. Nii on see meestesugu. Üks petab, teised hauguvad veel pealegi.

Raekoja ees jääb Essi järsku peatuma ja vaatab teraselt tänavat mööda allapoole. Tõepoolest, seal ongi Mihkel. Jalutab aeglaselt Essi poole ja naerab võidu heleblondi tüdrukuga enda kõrval. Essi seisab ning ootab. See on alles lugu. Selle asemel, et ilmuda määratud kohtamisele, nagu teeks aumees, kõnnitakse ringi jumal teab kellega ja veel niisuguse näoga, nagu oleks kõik parimas korras. Kui paar saabub Essi kohale, peatab Mihkel jutu poolelt sõnalt, vaatab Essile natuke kokkunult otsa — ta kindlasti ei lootnud seda tüdrukut kohata — isegi nagu seisatab. Kuid blondpäise küsiva pilgu all toibub ruttu, kergitab mütsi ja peagi kaovad mõlemad lähema tänavanurga taha.

Muidugi vastab Essi tervitusele säärase näoga, nagu ei puutuks kogu see lugu üldse temasse. Siis kehitab õlgu ja liigub edasi. Ole lahke! Niisuguse olendi pärast jättis Mihkel Essi sinnapaika, lausumata ainustki sõna. Kui

oleks veel olnud mõni jalustrabav iludus, Essi oleks asjast kuidagi aru saanud. Sest ega ta loegi end maailma kõige ilusamate hulka. Aga see! Pikk teine ja kõhn nagu vabrikukorsten, vaata, et ulatub veel peanuki võrra Mihklist kõrgemale. Ja hää! Nagu pannil, mis suurus-hullustuses arvab enese olevat hõbekellukese. Ning kuidas ta end peeneks püüab teha, kat-sudes anda sõnade väljarääkimisele võõrast maiku. Võib-olla ta on kunagi sõitnud läbi Lätimaa Pärnusse ja arvab, et välismaal käinud inimese kohus on demonstreerida väänatud emakeelt. Essil on praegugi kõrvus tema hää: „Äi, äi, härra Lomp, mulle imponeerivad ainult psühholoogilised tooted.“

Essi kehitab veel kord õlgu, täiendavaks põlguseavalduseks asja kohta, ning hakkab lonkima kodu poole. Üks on kindel — see asi nõuab, ei, kisendab kättemaksu järele.

2.

Täna hommikul on Essi tööl õige hajameelne. Ta tipib mõne sõna ja mõtleb, tipib jälle ja jälle mõtleb. Eilne lugu ei anna talle ikka veel hingerahu, kuigi ta töötas enesele juba oma ebaõnnestunud kohtamiselt koju jõudes, et ei mõtle enam kunagi sellele. See otsus ei takistanud teda sugugi kogu järgneva öö ärkvel olemast ja ainult oma pettumusele mõtlemast. Kes teab, ehk polegi asi nii hull, nagu ta kujutles esialgu. Kes ütleb, et blondpäine oli Mihkli uus armsam? Ta võis olla ka mõni poisi sugulane, vahest koguni õde, sõitnud ootamatult Viljandist vennale külla. Aga siis poleks pruukinud Mihklil nii kohkuda ja jääda Essile otsa vahtima nagu õunaaiast tabatud karjapoiss.

Ei, nüüd tõesti Essi ei mõtle enam sellele loole. Milleks vaevata end nii palju ühe poisi pärast, kui neid jookseb küllalt ringi siin Issanda tehtud maailmas.

Essi tipib uue hooga ja loeb käsikirja. Midagi igavat, nagu neid paljud kõrgema haridusega tegelased armastavad kokku klopsida. Käsikirja omanik, professor, on kolanud ringi vanades kalmetes. Sealt ta on leidnud mõned potikillud. Ja need potikillud leiab professorihärra olevat nii huvitavad, et pühendab neile oma kõrgestikoolitatud tähelepanu neljakümnel

tihedasti täiskirjutatud leheküljel. Kuidas killud sattusid just sinna kalmesse, mitme tuhande aasta eest see sündmus aset leidis ja kuidas pott tervena välja nägi, seda kõike kirjeldatakse nii veendunult ning põhjendatult, nagu oleks professorihärra kogu aja jälginud poti traagilist elukäiku. Essile tuleb praegu meelde, et tema lõi eile katki ühe savipoti ja viskas prügikasti. Huvitav, kui need killud peaks leidma mõni professor kolme tuhande aasta pärast, missuguseid teaduseilmas laineid löövaid kirjutisi needki võiksid põhjustada. Ja ei tea, kas see tuleviku professor ütleb ära, et pott oli märdilaadalt ostetud ja et selle viimastel elupäevadel Essi ema hoidis kadunukeses seebi-rasva.

„Tead, Essi,“ sosistab Siina oma masina tagant, „preili Vaher on kihlatud.“

„Vaata!“ ütleb Essi pahuralt ja heidab täna esimest korda pilgu enda ümber. Ta ei salli preili Vahtrat, missugustel motiividel mõtleb, et küll see võib olla pime saks, kes kavatseb abielluda säärase tigeda naisega.

„Vaene mees!“ ohkab Siina. Temalegi pole äsjakihlunu sümpaatne.

Nagu kutsutud, ilmubki preili Vaher uksele. Ka blond (talvel alles oli süsimust!), kasvult kaunis pikk, astub ta köps-köps üle toa Essi juurde ja asetab oma vasema käe professori käsikirjale. „Kas olete juba alustanud raamatukogude nimestikuga?“

„Jumaluke, ma ometi ei saa teha kõiki töid korraga,“ ütleb Essi turtsakalt ja meelega ei vaata teise sõrmustatud kätt.

„Aga mul on vaja seda nimestikku,“ tõstab preili Vaher häält.

Essi kehitab õlgu märgiks, et teda põrmugi ei huvita preili Vahtra vajadused ja et ta ei kavatsse siin midagi ette võtta. Kui ta hakkaks töötama igauhe komandamise järgi, ei saakski ta teha muud kui keerata pabereid masinale ja siis jälle ära.

Preili Vaher läheb pahuralt minema. Köps-lõps.

„Vaene mees!“ ohkab nüüd Essi omakorda.

„Tead sa, kuidas ta tutvus oma peigmehega?“ küsib Siina. Ta alati alustab oma lauseid „tead sa'ga“.

Ei, Essil pole sellest aimugi.

„Tead sa, ta nägi ajalehes tutvusekuulutust ja vastas sellele. Noh, ja nii see läsksi.“

Kõrvaltoast kuulduvad sammud. Äriomaniku sammud. Essi ja Siina klõbistavad andumusega masinate kallal.

Härra Sisalikul on ees kurjakuulutav nägu. Ta astub Essi juurde, et vaadata üle öla tema tööd.

„Ajate siin juttu,“ käristab ta eilset pummeldamist äraandva häälega, „ja preili Vaher kaebab, et ta ootavat juba mitu päeva nimestikku. Ei saa ega saa kätte.“

„Mitu päeva,“ uriseb Essi. „Alles eile tõi selle nimestiku.“

„See on ükskõik,“ käratab härra Sisalik, „kas ta tõi selle eile või aasta eest. Töö peab saama õigeks ajaks tehtud. Mis eest te üldse siin palka saate?“

See küsimus vaevab härra Sisalikku alati. Mispärast peab ta maksma inimestele, kes tema

mõistete järgi mitte midagi ei tee, kolmkümmend krooni. Kahtkümmendki ei teeni nad täis. Selle peale ta muidugi ei mõtle, et kolmekümnest kroonist saab talle vaevalt üheks õhtuks pummeldada.

Essi ei ütle midagi, aga mõtleb küll. Ta mõtleb, et härra Sisalik on kõige tüütavam inimene ja et parem oleks, kui ta üldse ei näitaks neis ruumides oma rasvast nägu. Tööde juhatajaks ning ärijuhiks on ju palgatud härra Soovik, aitab sellegi uramisest ja hassetamisest.

„Mis te vahite,“ närveerib härra Sisalik. „Ma ju ütlesin teile, et peate nimestiku otsekohe ära kirjutama!“

„Aga härra Soovik ütles alles täna hommikul, et professor Kuusiku töö olevat väga kiire ja et nimestikuga olevat aega küllalt,“ vaidleb Essi.

„Mina käsin teil nimestiku ette võtta,“ välgutab härra Sisalik oma musti silmi, „ja kui teie ei taha käsku täita, siis... On küllalt inimesi, kes oleksid tänulikud, kui saaksid olla teie asemel.“

Selles asjas on härra Sisalikul tuline õigus. Sääraseid inimesi on jalaga segada. Ja härra Sisalik ei lase mööduda ainustki juhust tuletda meelde oma ametnikkudele, kui tänulikud nad õieti talle peaksid olema.

Essi kruvib professori uurimuse masinalt maha ja härra Sisalik läheb rahuldatult kohvikusse, et rääkida sõpradele anekdoote ametnikkude nürimeelsusest. Siina rahuldab pahast meelt sellega, et krimpsutab nägu härra Sisalikule järele. „Igavene madu, see preili Vaher,“

sosistab ta, klõbistades tugevasti, et ta häält poleks kuulda teise tuppa.

Essi on täpselt samal arvamusel.

Ja siis ei kuuldu ruumis enam muud kui masinate klõbinat ja kellatirinat sinna sekka. Rääkida ei tohi, jumala eest, preili Vaher on kõrvaltoas ja võib härra Sisalikule ära kaevata, kui kuuleb neilt mõnd piiksu. Ta ise naerab praegu lõokesehäälel härra Kopsiku, raamatu- pidaja naljade üle. Tema võib seda endale lubada, tema on siin vanem ametnik. Peale selle on ta armu leidnud härrade Sisaliku ja Sooviku silmis. Ega ta vaevagi ennast liia tööga. Selleks on seal masinapreilid ning terve kari praktikante.

Nüüd kuuldu ka härra Soovik sekka löövat. Ta olevat olnud Vabadussõjas mingisugune kõrgem ülemus (kurjad keeled räägivad, et kapral) ja armastab alati meelde tuletada oma tookordseid vägitükke. Praegu jutustab ta ühest suurest lahingust, milles kuuldavasti ainult tema omas tähtsust, see tähendab muidugi, teisi oli ka, aga need oleksid nüüd kõik surnud, kui mitte härra Soovik poleks oma julge väljaastumisega vaenlase väge põgenema hirmutanud. Vange võtnud ka, ei mäleta just täpselt, kui palju, kel seal selle mürina sees on neid aega lugeda. Ja lõpuks hakkab juba paistma sinnapoole, et terve vabariik on, kui mitte ainult, siis väga suurel määral härra Sooviku teene. Preili Vaher kiljatab vahel hirmust (näiteks seal, kus terve enamlaste vägi hüppab äkki puu tagant härra Soovikule kallale) ja sealsamas oigab ärevusest (kui härra Soovik revolvri kätte haarab, vaenlikul vael

käed üles komandab ja niiviisi, taganedes ning revolvriga ähvardades, oma naha päästab). Ja härra Sooviku häälest kuulduv, et loorberid, mis ta löikab, on talle vägagi meele järele.

„Oskab meeldida!“ pomiseb Siina. See ise-loomustus käib muidugi jälle preili Vahtra kohta.

Et kõigile asjadele siin ilmas tuleb lõpp, seda peab ütleva isegi härra Sooviku vabadus-sõja-aegsete vägitükkide kohta. Vaheuks avatakse ja härra Soovik tuleb vaatama järele oma ärijuhisilmaga, kuidas edeneb töö.

„Noh, lapsed!“ Sellest ütlusest on näha, et härra Soovik on heas tujus.

„Lapsed“ tipivad nii agarasti, nagu ei mõtleks nad kunagi muule kui kirjutusmasinale ja käsikirjale. Härra Soovik kõnnib, käed püksitaskuis, ühe juurest teise juurde, et ütelda mõned õpetlikud sõnad selle kohta, kuidas nende töö edeneks veel kiiremini.

Siina kuulab ta õpetussõnu väga tähelepaneliku näoga ja noogutab vahetevahel pead märgiks, et paneb tallele viimsegi silbi, mis väljub härra Sooviku suust. Nii teeb ta alati, sest meeldimisostust on Jumal temalegi kenakese portsjoni kaasa andnud. Seejuures ta ei mõtle kunagi talitada härra Sooviku töökiirendamise retseptide järgi. „Peaasi, et nad usuvad, et kõik tehakse nende õpetuse kohaselt,“ seletab ta Essile.

Nüüd seisatab härra Soovik Essi seljaga. „Kuulge, preili,“ kaotab ta jalamaid lõvi-osa oma heast tujust, „mis te ometi segate. Kas ma ei öelnud teile veel täna hommikul, et pro-

fessor Kuusiku käsikiri peab valmis olema hiljemalt täna kella neljaks. Teil on nagu kius sees teha ikka selle vastu, mis teid kästakse.“

Essi kaotab minutiks kõnelemisvõime. Kui ta oleks miljonär, ei, kui tal oleks niigi palju varandust, et saaks ära elada tasapisi, ta virutaks praegu selle masina vastu maad ja kõnniks tagasi vaatamata uksest välja. Aga et ta on vaene masinapreili ilma väiksemagi kapitalita, siis võib ta lubada endale vahest ainult unes demonstratiivset väljalutamist. Härra Soovik kasutab Essi kõnelemisvõimetust selleks, et üles lugeda ta halbu iseloomuomadusi ning talle ennustada ta peatset lendu siit. Essi mõtleb, et säärast juttu kuuleb ta iga päev, aga sedagi ei tohi ta kõvasti ütelda. Siis loendab härra Soovik vourusi, mis peavad olema heal ametnikul ja mille hulka kuulub esijoones — pangu preili hästi tähele, härra Soovik toonitab seda eriti — mille hulka kuulub esijoones sõnakuulmine ja armastus töö vastu. Essi näeb, et Siina irvitab viimase väite juures. Siina ütleb, et kus käivad härra Soovik ja härra Sisalik ja preili Vaher üksteise võidu hurjutamas ja utsitamas, seal ei saa olla kellelgi töö vastu armastust. Võib olla ainult põhjalik vihkamine.

„Ja siis, preili Aiamaa,“ lõpetab härra Soovik oma ettekande, „mulle ei meeldi, et te mu õpetusi kuulate säärase näoga. Nagu mina räägiksin mingisuguse kiusu või, kurat teab, mille pärast. Vaadake preili Pedajat. Tema ei tee kunagi niisugust nägu, nagu oleks minu jutt selge lollus.“

Essi ei vaja härra Sooviku nõuannet vaadata preili Pedajat. Ta vahtis sinna kogu aja

ja nägi küllalt selgesti, et Siina end suurepäraselt löbustas härra Sooviku jutu üle. Nüüd, kus viimane juhib tähelepanu temale ja isegi vaatab sinnapoole, et veenduda oma sõnade tõele-vastavuses, võtab Siina nagu silmapilkselt aukartliku, võiks ütelda koguni, pühaliku ilme. Paistab, nagu ei saaks talle härra Sooviku sõnadest kunagi küllalt.

Härra Soovik noogutab kiitvalt Siina poole. „Näete,“ ütleb ta, „see meeldib mulle. Nii istub ametnik, kes tahab oma kohal kaua teeneda.“

Essi mõtleb, mida peab ta nüüd tegema? Kui teeb edasi sedasama tööd, mis praegu masinal, siis näitab talle võib-olla härra Soovik tänapäev ust, kui aga võtab peale teise töö, on karta säärast sammu härra Sisaliku poolt. Kui Siina oleks praegu tema asemel, ta hakkaks ilma ümber vaatamata tippima härra Sooviku poolt nõutud tööd ja viskaks selle nurka, kui kõnesolev ülemus oleks silmapiirilt kadunud. Aga Essil pole nii palju julgust. Ta ikka kardab, et viimati tuleb asi välja.

„Noh, mida te siis nüüd mõtlete?“ jääb härra Soovik sõjakalt seisma Essi ette, paberross püsti suunurgas.

„Mõtlen, et kumba tööd ma nüüd pean edasi tegema,“ ütleb Essi südant rindu võttes. „Härra Sisalik käskis otsekohe lõpetada nimes-tiku ja teie...“

„Härra Sisalik käskis. Aga armas preili, muidugi tuleb teil siis otsekohe lõpetada raamatukogude nimestik, kui härra Sisalik käskis. Mida teie seal veel mõtlete? Ah, et kas täita

härja Sisaliku käsku või ei? Imelik inimene!“
(Abitu kätelaiutamine preili Pedaja suunas.)
„Aga mina käskisin teil veel enne raamatukogude nimekirja lõpetada härja Kuusiku käsikiri ja siis tuleb see teil ka ennem lõpetada. Ega te pole ometi armunud, preili?“

Härja Soovik mõtleb, et kõik inimesed on armunud, kes aru ei saa tema arusaamatust jutust. Sellest on tingitud vist seegi, et ta tihti seletab, terve linn olevat armunud.

Essil lööb silmade ees mustaks. Ta ikka ei tea, mida peab tegema. Kuidas saada aru nõudest, et peab otsekohe ära tegema härja Sisaliku poolt eelistatud töö ja veel otsekohe semalt härja Kuusiku käsikirja lõpetama? Siis vist ikka härja Kuusik? Abiotsivalt vaatab ta Siina poole. See signaliseerib vägagi väljendusrikaste liigutustega, et härja Soovik on päris põrunud ja et Essil tuleb nimestik kõrvale panna ning härja professori käsikiri ette võtta. Essi täidab selle nõuande.

Härja Soovik ohkab demonstratiivselt.

„Ometi lõpuks taipasite, preili!“ ütleb ta ja kõnnib minema. Essi ja Siina ohkavad samuti, jätkates tööd.

Kui Essi läheb tööpäeva lõppedes ütlema preili Vahtrale, et ta ei saanud lõpetada täna raamatukogude nimestikku härja Sooviku vahelesegamise tõttu ja et kas ta võib seda homseks jätta, vaatab preili Vaher talle üle öla korra ja ütleb närvlikult:

„Ah, jumal, preili Aiamaa, muidugi jätke ta homseks. Ja üldse, sellega pole ju nii kiiret. Kas ta saab täna valmis või alles tuleval nädal-

lal, sellepärast ei sure veel keegi ära." Siis vaatab oma kuldset käekella. „Ah, kui palju juba kell on!“ asetab ta kihlasõrmustatud käe südamele ehmatuse märgiks. Ja lippab kiiresti minema.

3.

Õhtupoolel kodus, kus pole ees tagasundivat masinat ega ümberaskeldavaid inimesi, pöörduvad Essi mõtted kõigile ta protestidele vaatamata jälle eilsele. Nagu vana tuhvli jättis Mihkel ta vedelema varemete juurde ja patseeris ise ringi blondi ingluga, nagu ei maksaks mikski pidada oma lubadusi. Ja vabandanud pole ta end seni, mis oleks ju praegu ta kohus. Pole püüdnudki, kuigi tal oli võimalusi küllalt. Ta oleks võinud näiteks kirjutada või tulla talle kella nelja ajal vastu. Sel ajal pole tal ühtki loengut. Midagi ei teinud ta. Tähendab... Essi jätab arutamata, mida see tähendab. Ta parem kaalub järele, kuidas poisile ta ebarüütellikku käitumist kuhjaga kätte maksa.

Essi kerib enese diivaninurka ja mõtleb. Mis see võiks olla? Kas kutsuda Mihkel uuele kohtamisele ja nõuda seletust? Ei. See oleks ju poisile järelejooksmine ja ilmne näitamine, kuivõrd Essi süda juhtunu pärast valutab. Või lasta kellelgi Mihklile anda mõista ta uuest sümpaatiast üht-teist kompromiteerivat? No kuule, see on ju alatus. Muidugi ei tee Essi seda. Huvitav, kust talle üldse tulevad säärased mõtted.

„Ja miks ma üldse mõtlen temast nii palju?“ arutleb Essi. Mihkel pole mingisugune meesiludus. Kaugeltki mitte. Ilusad on tal ainult

silmad, suured ja unistavad. Ja iseloomult jätab ta väga palju soovida. Essi mõtleb praegu, et kui ta poleks natuke armunud ja kui poleks poiss ta tulevikulootus, ta ütleks Mihkli kohta kehkenpüks. Ta kiitleb päris armetult, näiteks oma vägitükkidega spordi alal, kuigi ta on alati olnud ainult suurte tuusade väike vari. Ja kui jutt kaldub naistele, oh, kuidas nad kõik talle järele jooksvat! Mõni juhuslik pilkki, mis talle heidetakse mööduvalt preililt, paneb ta enda võludest vaimustuma. Äkki turgatab Essile pähe, et Jumal teab, kuidas ta valgustab oma sõpradele nende vahekorda. Kas vahest nii, et Essi roomab ussikesena ta ees ja palub ühtainust pilku, ja tema, tüdimusest või kaastundest, kingibki talle selle.

Ei, siiski, nii halb Mihkel ei ole. Kui arvata maha ta väikesed pahed, jääb talle veel küllaltki häid omadusi järele. Kes meist on sündinud ingliski! Kiideldagi oskab ta nii suurepäraselt, et Essi teda ikka huviga kuulab. Ja olgu need ebavoorused veel kümme korda suuremad, Essi vaataks praegu neistki üle ja näeks ikka ainult oma suurepärast Mihklit.

Ahaa, nüüd teab Essi, mis tal teha tuleb. Peab muretsema endale uue peigmehe, kellega võiks äratada Mihklis armukadedust. Ja seda tuleb teha viibimata.

Essi näeb vaimusilma ees pilti, kuidas ta läheb jalutama oma uue austajaga, kes on temasse ka muu seas kõrvuni armunud. Nad naeravad iga tühise asja peale ja vahivad teineteisele õnnelikult otsa. Ja seal, hoides end puutüve varju (sel juhul peab sündmus aset leidma pargis), seisab Mihkel, vahtides neile

põlevate silmadega järele. Muidugi lepivad nad pärast jälle ära, aga enne peab Mihkel pühalikult töötama, et ta enam eluilmaski ei tee tegemist selle blondi inglisa. Loomulikult mitte ka kellegi teise naisega. Ainult küsimus on, kust saada säärane peigmehe aseaine. Oma tutvuskonnast ei tea ta kedagi kõlblikku.

Poest kuulduv kibedat jutuvadinat. Kuuldavasti on seal parlament koos. Nojaa, kell juba pool kaheksa. Sel ajal, kui pood peab olema linnavalitsuse kategeoorilisel käsul suletud, on just tegelikult kaubanduse õitseae. Siis on inimestel aega, mehed töölt kodus, naistel õhtusöögi valmistamisega veel mitte liiga kiire. Nad tibavad sisse üksshaaval, kes enne tänaval ringi vahtides, kas politseinikku ei paista kuskilt, kes ilma igasuguse ettevaatusega. Igaühel on midagi vajalikku läinud äritundidel meelest, kellel toos tikke, kellel kilo leiba, kel jälle pole soola teragi visata kartulitele, mida laste mangumisel tingimata tuleb keeta. Ostud kätte saanud, toetuvad naised letiäärele ja jäävad kuulama, mis on kogunenud kellegi südamele. Ning kuidas elavad need inimesed, kes praegu pole siin. Essile meeldib olla neil tundidel poes, kaaluda inimestele jahu ja suhkrut, jagada kaasatoodud lastele kompvekke, mille tasuks on ikka rõõmsad silmad, ja kuulata uudiseid ning eemalviibijate tagarääkimist. Sest kuigi ta ühes avaliku arvamusega krimpsutab nina klatšile kui suurele pahele, armastab ta seda pattu täpselt samuti kui need avaliku arvamise tegelasedki.

Essi tõrjub enda ajuteedelt armumõtted ja läheb poodi. Temaga ühel ajal ilmub tänava-

uksest proua Grünberg, poerahva naaber, oma väärrika näoga ja veel väarikama tegumoega. Ta on Võrumaalt rikka taluperemehe tütar ja tema mees on mehaanik, seepärast peab ta end peenemaks enamikust agulinaistest.

„Lubage mulle säält ruttu, poodiproova, kaits nakla tiivorsti ja nagel keesi,“ komandab ta oma võru murrakus, millest ta kahekümneviie-aastase linnaselamise ajal pole palju võõrdunud. „Mul täambä vähä aiga.“

Poeperenaine ruttab kaaluma soovitud aineid. Endal silmades väike umbusk, sest kõnesolev proua ei armasta väga raha välja anda. Siia poodigi on tal juba võlgu mitukümmend krooni.

„Mis rutt siis teil on?“ pärib proua Suik vastasmajast. „Kas mõni pidu või? Viite nii peenemat kraami.“

„Oh, mes pidu,“ nõjatub proua Grünberg oma tulisele rutule vaatamata letinurgale väikeseks peatuseks. „Äga tütre peigmiis tuli meile, ja mõne võõra kah. Tahtsi anda vähät tiivii juurde.“

„No muidugi,“ muutub poesolijatele täiesti arusaadavaks proua Grünbergi laiutamise põhjus.

„Ah see on teie Hilda peigmees, kellega ta alati käib?“ huvitub majahoidjanaine Kiisa majast.

„Jah! No ikke peigmiis,“ on proua Grünberg lahkesti valmis andma asja kohta lähemat seletust. „Ega minu Hilda ole säräne tüdruk, et jooseb ümbre igasuguste sokutajaidega, nigu tõse,“ seletab ta emaliku uhkusega. Ja lisab

juurde moraali: „Peräst, kae sis om silmä pihun.“

See pirn käis minu kohta, tunneb Essi. Emagi vaatab vilksti tema poole. Aga ärilistel kaalutlustel pole tal praegu võimalik tüdart kaitseada. Pealegi, mis seal ütelda. Igaüks on näinud Essit koju tulevat igasuguste „sokutajatega“.

„Siis tuleb siin varsti pulmigi,“ püüab poeproua pöörata publiku mõtteid kõrvale oma ülekäte läinud tütrelt.

„Jah, kate nädali peräst, kui Jummal avitab,“ ütleb proua Grünberg öndsalt. „Täämbä joba käisivä õpetaja man ärä.“

Essi arutleb, et mis see Jumal peab veel aitama, kui peigmees nii kindel on. Ema kuulates ei saa ta seda pärima hakata. Tal on kõva dekreediga keelatud ütelda kundedele häbematusi.

„Jaa,“ püüab proua Suik ütelda midagi sügavamõttelist, „ausaid tütarlapsi on meie ajal nii vähe, et kui leidub mõni, see nopitakse ära nagu maasikmari.“

Uus kunde astub kella kõlinal poodi. Maalrinaine Õuna tänavalt. Proua Grünberg kahmab letile oma kauba järele. Ema jälgib teda murelikul ilmel.

„Taivake,“ püüab proua Grünberg teeselda ehmatust. „Näe, rahakoti ole ärä unustanu selle rutuga. Nojah,“ lohutub ta kohe, „eks ma homme massa. Märkige sis sii viil üles, poodi provva.“

Ema võtab riulilt väikese vihiku ja märgib sinna proua Grünbergi tänasegi ostu. Üheksakümmend viis senti lisaks kahekümne seitsmele kroonile. Ohates paneb ta vihu tagasi. Talle

paistab asi kahtlasena. Proua Grünberg unustab liiga tihti rahakoti. Või kui see ongi kaasas, pole seal sentigi sees, sest raha on lauasahtlis ja „vanamiis, kurivaim, võtme kaasa viinu“.

„Noh, poeproua,“ aimab maalrinaine ema kahtlusi, „seda raha teie ei näe. Ma tean, seal, kus need Grünbergid enne elasid, on kõik poed nende võlga täis. Kui enam kustki ei antud, tulid ära. See naine juba oskab elada.“

„Ega teie ei tea, kes see peigmees ta tütrele on?“ uudishimutseb proua Suik.

„Oh, on üks logard,“ pole maalrinaine proua Grünbergi peatsest väimehest kuigi vaimustunud. „Mina tunnen teda väga hästi.“ (Sel naisel on eriline omadus tunda väga hästi peaaegu kõiki inimesi, kellest parajasti jutt on.) „Õppis rätsepaks. Aga ei saanud tast õiget rätsepat ka, vahepeal oli koguni maal sulaseks. Nüüd vist teeb kuhugi laagritööd.“

„Ma arvasin kohe, et kes see õige inimene ikka seda Hildat tahab,“ on proua Suik oma arvamist Grünbergi tütrele põhjalikult muuta jõudnud. „Oleks veel mõni iludus. Ja laisk kui pori. Ma olen vahel vaadanud, kui linna poole läheb. No, jalgu ei viitsi ka tõsta.“

Kahjuks ei saa Essi rohkem kuulda Grünbergide perekonna nüüdsetest ja tulevastest liikmetest, sest uus tulija, tiserinaine Linnu majast, viib kõigi huvid uutele radadele. Mõeldagu ometi, nende peremehe tütar minevat mehele.

Kahtlevad häälightsused publikult osutavad uudise vähesele usutavusele. Sest preili Lind on mõistetud siit nurga rahva poolt lootusetu vanapiiga elupäevi veetma.

„Päris tõsi. Pühapäeval on kihlus. Ja kas teate, kust ta selle peigmehe on saanud? Lehest,“ põrutab tislereinaine terve uudise korraga lagedale.

„Kuidas? Lehest?“ teeb maalrinaine rumala näo.

„Noh, „Postimehest“,“ on tislereinaine uhke oma teadmistele. „Peremehe ema rääkis. Tüdruk pannud kuulutuse lehte, et tahab mehele saada ja et maja saab kaasa, siis saanudki selle peigmehe. Päris kena mees pealtnäha, nii mehise moega.“

„Vaata,“ ei oska Proua Suikki ütelda loo kohta midagi rohkem.

Essi jätab poerahva sinnapaika ja ruttab tuppa. Seal otsib ta üles „Postimehe“ ja jookseb silmadega üle kuulutustekülje. Preili Vaher on kihlatud ajalehe tõttu, preili Linnul pulmad ukse ees ajalehest hangitud peigmehega, miks ei või siis Essigi saada endale kuulutuse kaudu peigmehe aseainet, keda tal praegu on nii väga tarvis. Ei pruugigi ise kuulutada ega raha raisata. Tutvuseotsijaid on niigi igas lehes terve rida. Ainult tuleb osata välja otsida see kõige paslikum.

Essi loeb tähelepanelikult tänaseid kuulutusi. Seal on noor üliõpilane, kes eelistab jõukamaid daame. Võiks ju mängida säärast olendit, pista oma kuupalk kotti ja liputada seda noormehe nina all. Aga võib-olla ta küsib endale, siis on muidugi tutvusel lõpp. — Või jälle soliidsetes aastates härra, kes tahab tutvuda kenade tütarlastega kevadeõhtute lõbusaks möödasaatmiseks. Soliidsed aastad? Mõni mees mõtleb, et soliidsed aastad on nii kuue-seitsme-

kümne ümber. Essit ei meelita vanad onklid. Pealegi ei tehta säärasega kedagi armukadedaks. Mihkel mõtleb, et ta jalutab oma vanasaga. Ning kõigele lisaks ei tea Essi pead anda, kas tema ja tolle härra maitsed ühtivad õhtute lõbusa möödasaatmise küsimuses. Tähendab, ei lähe. — Keegi soovib ainult kirjavahetust. Jälle ei lähe. Ta ei saa minna neid kirju Mihklile näitama. See oleks ju selge provotseerimine. Ja üks õilishing on valanud oma igatsuse ilusasse värsivormi. Kindlasti on ta kõvasti alla kahtkümend. Niipalju kui Essi sest värsist aru saab, igatseb selle looja unistada oma kallimaga ja kuulata ööbikulaulu. No aga, taevake, käesoleval juhtumil pole Essile vaja ööbikuid. Ja jumal teab, kas see noorherra ei käi veel koolis. Salmiku stiil on nii koolipoisilik. Säärase oletuse tõeks osutudes ta oskab rääkida paremal juhul ilmast ja halvemal sellest, mis neil sai saksa keele tunnis ja mis tükke nad tegid matemaatika-vanale. Ka kõlbmatu. Ülejäänud on kõik naiste kuulutused. Essi krimpsutab nina. Ta ei salli praegu naisugu. Kogu ilm on neid täis ja muud nad ei näe teha kui teiste peigmehi üle lüüa.

Essi tahab lehte pettunult panna kõrvale. Ta pilk jääb seejuures peatuma kuulutusele, mis asetseb teistest hoopis lahus, teispool leheservas.

„See on saatuse sõrm,“ mõtleb Essi. „Fortuuna on selle kuulutuse minu jaoks kõrvale pannud.“

Ja tõepoolest. See kuulutus tundub Essile sümpaatne. Isegi väga. Pole seal enesele kiidulaulu lauldud, ei küsita raha ega panda lootusi

tulevase pruudi kindlale kohale. Lihtsalt keegi soliidne härra soovib tutvuda haritud preiliga hea sõbra leidmiseks.

Essi kujutleb kena meest, kolmekümnendates aastates, lahke ja tõsine, kellega on päris meeldiv ajada juttu. Võib-olla ta on veel nii kena, et... Igatahes — vaadaku Mihkel ette!

Üks on kindel, sellele härrale tuleb kokku seada kiri siiras toonis, kaunis tagasihoidlik, ja mis peaasi, tuleb jätta haritud inimese mulje. On ju haridus tema juures peanõudeks. Vähe sentimentaalselt, see meeldib peaaegu kõigile meestele. „Kõigi meeste“ all mõtleb Essi Mihkeli ja Siina tulevikulootust, kellele Essi kirjutab kirju. See tähendab, Essi seab kirja kokku ning Siina jäädvustab selle oma käega roosale paberile, lisades oma allkirja. See meesolend nõuab eriti palju sentimentaalsust. Essi on vahel päris hädas. Ei mäleta, kas ta lillede luulelisest lõhnast rääkis juba eelmises kirjas või võrdles ta seal oma (s. o. Siina) hinge kuuvalguses läikleva merega. Kus neid mõõtmatuid sügavusi! Sügavuste mainimist nõudis Siina teine kord jälle. Nimelt ei olnud eelmine kiri mõjustanud seda noormeest järele uurima, kas preili Pedaja hingesügavus on tõepoolest nii mõõtmatu. Siinal oli seks puhuks isegi mitu ilusat lauset valmis õpitud.

Essi võtab ette puhta paberipoogna ja mõtleb. Kas nimetada kohe kirja alguses kuuvalgust ning pilvede rändamist ja üksildast hinge. Kas ei kõla see liiga vanapiigalikult? Ei, parem jätta sääraseid jutud mõneks teiseks korraks. Ah soo, vanuse märgib Essi ka üles, see on harilikult väga tähtis. Loomulikult paar aastat

vähem kui õigus. Loodetavasti ei küsi ta passi. Aga vanust tuleb mainida kirja lõpus ja nagu möödaminnes. Alguses peaks siiski ajama veidi luulelist juttu.

Imelik. Essi ei taipa, mis on temaga täna. Kui ta kirjutab Siina lootusele, siis läheb see ta käes imekergesti. Ilusaid mõtteid ja magusaid võrdlusi tuleb robinal. Sõbrannal saab paar korda kiljatada vaimustusest, ja ongi kiri valmis. Nüüd istub Essi juba pool tundi laua ääres, kõik kirjutamiseks vajaline ees, ja paberil seisab ainult kuupäev, 15. mai.

Kui paistaks siia natuke loojenevat päikest ja siristaks kuskil linnuke, mõtleb Essi, küllap siis juba tuleks kirjakirjutamise vaimgi ta üle. Aga nagu tema kiusamiseks on taevas paksum pilves ja tuul vingub ümber tänavanurga. Ja kõrvalkorteris kostitab proua Grünberg tütre peigmeest ning teisigi külalisi poest võlgutoodud kraamiga. Õhukese vaheseina tõttu on Essigi sunnitud kaasa elama pidustuse käigule.

„Viska, ära, Roos! Kaeh!“ sunnib proua Grünberg kedagi kombelist külalist, kes arvatavasti mekutab viinaklaasi juures. „Viska põhi pääle, mis sa vigurdad. Ja auka piirakat manu. Ärä pelga, ega viil otsan ei ole. Ma küdsäsi tõisi terve ommukupuul.“

Üldine heaskiitmine laudkonna poolt, kes häälte valjuse järgi otsustades on mitugi klaasi tühjendanud, näitab, et Rooski viskaski põhja peale.

„Kae, sedamoodu!“ leiab ta proua Grünbergi poolt tunnustamist. „Sa, Hilda, ole õige

hää laits, joose küüki ja tuu viil piirakid manu. Muidu Roosi arvab, et meil niisama vähä omgi.“

Maja jõukus ja tütre virkus, sellega demonstreerisid meie esivanemadki. Keegi alustab laulu ja seltskond paneb temaga ühinedes proovile oma kopsude jõu. Õnnetuseks võttis esilaulja liiga kõrge tooni, mistõttu laul jääb kõrgemal kohal kääksti! kinni. Siis läheb esilaulja üle madalamale toonile ja järgmisel momendil pingutavad naisedki bassi laulda.

„Põrgulised!“ mõtleb Essi. „Just täna oli neil vaja kokku tulla jorutama.“

Proua Grünbergi külalised aga lõbutsevad suurepäraselt ega hooli midagi sellest, et Essi vajab nende mõirgamise asemel õrnu viise ja linnusirinat inspiratsiooni saamiseks. Nende pärast peabki leppima ta tundmatu vägagi kaine kirjaga, milles Essi teatab, et tunneb end hingeliselt väga üksikuna ja igatseb väga tõsise sõbra järele ja soovib tuttavaks saada selle härraga ja on kakskümmend aastat vana. Vastuse palub saata postkontorisse nõudmiseni, nimetades end Liidia Karuks. Juhtumiks, kui mõne tuttavaga peaks kokku sattuma.

4.

Neljandal päeval pärast kirja saatmist läheb Essi postkontorisse, et küsida, kas seal pole saadetist Liidia Karule. Läheb õige väikese lootusega, sest peab üsna uskumatuks, et keegi vastaks säärasele peaaegu ametlikule kirjale. Siunab end veel teelgi, miks ta ei jätnud läkituse saatmist teiseks päevaks. Kindlasti oleks ta siis midagi paremat kokku klappinud. Aga kiri on siiski seal. Ametnik ulatab Essile sinise ümbriku, millega viimane jääb esialgu juhmilt seisma, lugedes sealt mitu korda: „Preili Liidia Karu. Preili Liidia Karu.“ Siis astub ruttu tänavale ja ruttab koju, kiri käes, endal süda hüppamas rõõmust. ja mõtleb, et meie lootused täituvad tihti siis, kui me neist seda kõige vähem usume.

Kodus kerib ta enese hästi mugavalt oma armsamasse paika, diivaninurka, seab padjad nii, et oleks õige mõnus, ja avab kirja pidulikult paberinoaga, selle asemel et ümbrikku, nagu harilikult, ükskõik kuidas lahti käristada. Ja loeb:

„V. a. preili Liidia.

Teie nii puhtsüdamlik tunnustus meeldis mulle väga.

Meeleldi tahaksin, kui lubate, olla Teile lohutajaks Teie üksinduses ja kui meie iseloomud vähegi sobivad üksteisega.“

(Sel kohal on kiri millegipärast koma pealt pooleli jäetud. „Tohoo!“ mõtleb Essi. „Siis nii kena oli mu kiri, et sääraseid paljulubava algusega poolikud laused. Neist meestest ei saa ka kunagi aru. Aga kui Mihkel mu tõesti maha jätab ja tema on kena ja omab vähe rahagi, miks ei peaks meie iseloomud sobima!“)

„Tahaksin väga Teiega kohtuda. Ootan Teid pühapäeva hommikul kell 11 Toome mäel Bergmanni ausamba juures. Tundemärgiks palun käes hoida „Tallinna Posti“.

Lootes, et Teie ei pahanda mu tülitamise üle, jään Teid ootama.

Austusega

Richard Pluuse.

P. S. Kui aga peaks sel tunnil sadama vihma, siis palun mind oodata samal ajal ja samal kohal järgmisel pühapäeval.“

(Korraldatagu kas või veeuputus,“ mõtleb Essi, „kas mul on aega oodata järgmise pühapäevani.“)

„Kui aga järgmisel pühapäeval ka peaks sadama, siis palun mulle lahkesti teatavaks teha, mis ajal ja kohal võin Teiega mõnel äripäeval kokku saada. Minu aadress on Heina tän. 2, kort. 2.

R. P.“

Essi hoiab kaua pärast lugemist kirja lah-tiselt käes, püüdes selle põhjal aimata midagi kirjutaja isikust. Õigekirja-vigu pole, käekiri ka päris korralik, aga käsi on kirjutamise juures tunduvalt värisenud. See äratub kahtlust. Kas viimati see tundmatu, kes arvab, et kui tema ja Essi iseloomud vähegi sobivad, et siis...

Kas see pole mitte mõni nõndanimetatud soliidsetes aastates onkel? Noh, olgu mis on ja tulgu mis tuleb, Essi läheb pühapäeval kell 11 Bergmanni ausamba juurde ja hoiab käes tunnusmärgina „Tallinna Posti“. Ja kui too kavaler ei kõlba, siis otsib Essi uue.

Pühapäeva hommikuks on Essi täiesti võitnud kõik halvad kahtlused härra Pluuse isiku suhtes. Kes ütleb, et käevõbisemine tuli nimelt vanadusest. Võib-olla meeldis Essi kiri ta peatsele tuttavale nii väga, et käsi värises lihtsalt kannatamatusest teda näha.

Essi isegi vaimustub sellest mõttest. Kuigi ta ei saa aru, mis võis olla ta kirjas nii meeldivat. Ta värvib huuled kergelt üle, niipalju kui arvab, et ta tulevane austaja ei märka seda patutegu. Niisama ettevaatlikult puuderdab nägu. Mehed üldiselt ei salli, et naised endid värvivad, aga kui ilmud nende ette täiesti loomuliku näoga, arvavad nad, et oled maalt. Ja kaunikesti närvlik on Essi täna hommikul. Ta pillub uksi ning sorib sahtlites, leidmata asju, mida tal vaja, sest otsib ikka väärast kohast.

„Mis sul viga on?“ imestub Juta. „Nagu tuulispask lased ringi. Näe, minu saksa keele vihu ajasid maha.“

Juta ei aima, kui halvasti teeb, et tõmbab enesele vanema õe tähelepanu. Essi leiutab sealsamas, et tema valge salli peal on keegi käinud mustade kätega, ja annab selgesti mõista, et kahtlustab ses kuriteos Jutat. Selle peale peab Juta väga otstarbekohaseks seletada, Essi sall polevatki valge, see tähendab, ta peaks küll olema valge, aga on nii palju kantud ja võidunud, et kellegi mustad käed seda rohkem mää-

rida ei saaks. See ülekohtune süüdistus kihutab Essit avama Juta saksa keele vihu, kust nagu tellimise peale vaatab vastu number kaks. Essi peab kui vanem õde oma kohustuseks heita Jutale ette laiskust. Tüli läheb nii ägedaks, et ema peab tulema poest vaatama, mis on jälle lahti.

„Mina ei saa sellest aru,“ hädaldab ta, „mis pärast Jumal mind on karistanud säärase lastega. Nagu su oma silm ei ole valvamas, siis kas või tapavad üksteist ära.“

Siinkohal ta märkab, et Essi on rõivastatud väljaminekuks.

„Kuhu sa jälle lähed?“

„Lähen natukeseks Siina poole,“ püüab Essi teha süütut nägu.

„Mujal sa enam ei seisagi kui preili Pedaja pool,“ imestab ema.

Essi vaatab teistest mööda aknast välja. Ta pole tegelikult veel kordagi käinud preili Pedaja pool, aga see on ainus koht, mis ei ärata emas kahtlust. Ei saa ju praegu ütelda, et lähen kohtama inimesega, kes kuulutas ajalehes. Mis küll ema ütleks selle kohta? Ei, siin tuleb tahes-tahtmata tarvitada varjavat valet.

Poe kell tiliseb, mistõttu ema peab tagasi minema leti taha ja katkestama imestamise Essi alatise Siina pool käimise üle.

Essigi hülgab selle maja, et vältida edaspidiseid seletusi. Mööda tänavat linna poole minnes on ta süda millegi pärast väga kerge. Ta õnnestab iga vastutulijat nii särava pilguga, et mõnigi vaatab tagasi. Imelik, tal on täna just säärane tunne, et on tulemas midagi väga ilusat. Häid eelaimusi usub Essi ikka meeeldi.

Miks ei või olla tema tänane tundmatu võluv mees, kellesse on kerge armuda ja kes vastab samaga? Ühe sõnaga, miks ei või õnn oodata Essit just täna? Ta ei leia praeguse roosilise tujuga sellele küsimusele mingit vastuväidet. Kui Essi saabub Toomimäele, pole kell veel üksteist. Puudub tervelt pool tundi. Aga mis sellest. Essi läheb julgesti Bergmanni ausamba juurde, mille kõrval pingil võtab istet. Otsib käekotist „Tallinna Posti“ ja hoiab seda püsti peos, nii et ajalehe punane pealkiri paistaks silma igale möödaminejale. Tulgu nüüd kes tahes. Essi on valmis vastu võtma oma saatust. Istugu või sarviline ise ta kõrvale.

Minutid lähevad ja ei ilmu vanasarvikega keegi teine. Mõned üksikud paarid jalutavad mööda. Neil on nii hirmus palju teineteisele seletada ja vahetevahel naeru kihistada. Oh jaa, meenub Essile, on ju mai. Siis tulevad kaks saksa eite, kõnnivad tipsival sammul pingist mööda, ümber lehvimas nende esiisade hiilgus pitside ja musta siidi näol. Säärane olen minagi viiekümne aasta pärast, mõtleb Essi neid vaadeldes ja talle tundub see oletus väga koomiline.

Siis on jälle vaikne ümbruses nii kaugel, kui silm ulatub seletama puude vahel. Lind hüppab Essi kohal puuksal, lauldes oma sirisevat viisi. Kustki lendab eelmisele seltsiks teinegi lind. Pisikesed teised nagu toomingalehed, mille vahel nad hüppavad, aga energiat näib peituvat neis imepalju. Paigal ei püsi nad paari sekunditki. Toominga õielehti püdeneb nende sekelduse tulemusena Essile pähe ja jalgade ette.

Essi katsub lugeda „Tallinna Posti,“ kuid veendub juba paari rea järel, et see tegevus ei sobi talle praegu. Silmad kõnnivad mööda tähti, aga mõtted uitavad ringi hoopis selle ümber, kas kella üheteistkümmeni on veel palju aega ja kas oodatu peaks tulema varsti. Essi paneb ajalehe kõrvale, surub tagasi haigutuse, siis langevad ta silmad pingile enda all. Sellel on ju terve ajalugu. Ets ja Lii on istunud siin 25. veebruaril 1933. aastal. Ja armastanud on nad teineteist, seda näitab süda, mis on lõigatud piirama nende nimesid. Essi mõtleb, et peab olema palav armastus, kui inimesed saavad säärasel külmal ajal istuda Toomimäel. Kaunis värskelt, võib-olla alles eile õhtul, on jäädvustanud oma nimed Riks ja Elly. See tähendab, Riks on jäädvustanud taskunoa või pussiga. Ellyl kui õrnemal poolel pole sobiv tegelda säärase kardetavate riistadega. Riks on suure žestiga noormees, seda näitavad kunstipärased kõverikud mõlema nime lõpus. „Elly“ lõputähe saba moodustab päris reeglipärase labürindi. Kusti K. jälle ei näi olevat väga suureandeline lõikamiskunstis. Ka kompositsiooniline külg jätab Essi arvates mõndagi soovida. Esimene täht on õige suur, iga järgmine aga eelmisest hea jupi võrra väiksem.

„Tere hommikut,“ kõlab arg hääl Essi kõrval. Viimane kohkub ja lööb enese sirgeks nagu lookatõmmatud puu painutajast vabanedes.

Ta ees seisab, müts peos, umbes neljakümneaastane mees, vabadussõja-aegses moekarjatuses — klošš-mantlis, ja vaatab imelahkeks moondatud ja väga kartliku näoseguga Essile otsa.

„Vanapoiss, kes kunagi pole kokku puutunud naistega,“ otsustab too ja tuleb sealsamas äratundmisele, et kõik ta ilusad unistused on lennanud nagu põlemasüttinud püssi ohuladu vastu taevast. Isegi selleks otstarbeks, milleks Essi õieti kuulutusele vastas, ei kõlba ta. Säärasega ei saa ju end kellelegi näidatagi, veel vähem kedagi armukadedaks teha. Kui Mihkel oleks seekord talle vastu tulnud enneajaloolises rõivastises vanapiigaga, Essi oleks ainult korra lõbusalt naeratanud.

„Eh-hm!“ komandab kokku vanapoiss oma julguseraasud. „Teie vist oletegi preili Liidia Karu?“

Essi vaatab vihaselt „Tallinna Postile“ oma käes ja tuleb otsusele, et salgamine praegusel juhul on täiesti mõttetu.

„Jah,“ ütleb ta.

Vahepeal on vanapoiss muutunud päris lõviks — ta istub Essi kõrvale pingile. Sealjuures märkab Essi, et ta kannab jalas kõrgete pobininadega saapaid. Tõepoolest, vanal õndsalt tsaariajal olid needki väga moes. Saapaninad, täna hommikul viksitud, naeratavad lahkesti üles Essi poole, püüdes talle anda mõista, kui võrd kokkuhoidlik inimene on nende peremees. Aga nad naeratavad vääral aadressil. Essi peab küll kokkuhoidu üheks mehe vooruseks, see tähendab, mees ei tohi olla raiskaja, kes pillub mõtlematult raha kahele poole. Aga kui keegi kannab ühte ning sama saapapaari kakskümmend aastat, siis säärane koonerdamine ei leia tema juures hindamist. Sellega vaimustatagu tema vanaema.

Härra Pluuse on sel ajal, kui Essi mõtiskles ta saabastest, lasknud kibedasti töötada meeltel ning mõtetel ja selle tegevuse tulemuksiks on järgmine lause:

„Kas teie, preili Liidia, ootasite juba ammu?“

„Ei, just praegu tulin,“ valetab Essi. Mine talle veel seletama, et ootasid üle veerandtunni.

„Kui mina oleksin teadnud, et teie olete juba siin, ma oleksin tulnud palju varem,“ deklameerib härra Pluuse vaimustunud häälega, ja korraga, vist talle eneselegi ootamatult, vähendab meetripikkuse maa enese ja Essi vahel poole võrra. Ime, et ta ei saa selle julgustüki äkilisusest südamerabandust. Essi mõtleb, et kui tema oleks teadnud, et härra Pluuse on siin, ta oleks jätnud hoopis tulemata.

„Preili Liidia on nii vaikne,“ alandab härra Pluuse oma hääle õrnaks sosinaks, „nii vaikne ja arg.“ Sealjuures libiseb ta käsi, ulatatuna üle poolemeetrise vahemaa, lohutavalt üle Essi oma.

„Jah, ma . . .“ pomiseb Essi ega oska midagi muud vastata sellele iseloomustusele. Mõttes kombineerib ta võimalusi, kuidas pääseda välja sellest pudrust. Kord otsustab isegi lihtsalt üles tõusta ja jooksmata, aga laidab sealsamas selle plaani. Ega teda keegi vedanud siia. Ise tuli omal vabal tahtel, ja siis pole tal mingit õigust põgenemiseks. Kandku nüüd ära oma rist kuni viisaka taganemise võimaluseni ja olgu teinekord vähem kergemeelne.

Härra Pluusele meeldib väga ta partneri tagasihoidlik olek. Teatavasti on tagasihoidlikkus naise voorus. Härra Pluuse eksimuse va-

banduseks peab ütlema, et tal pole mingeid üleloomulikke võimeid, mistõttu ta ei saa lugeda Essi mõtteid.

„Linnud laulavad nii ilusasti. Nemad on juba leidnud teineteist,“ toob härra Pluuse päeva-valgele oma luuleande. „Kevadel juhtub ikka niiviisi.“ Sealjuures püüab härra Pluuse vaadata Essile sügavasti silma, missugune katse ebaõnnestub täiel rindel, sest Essi vahib (härra Pluuse arvates jällegi tagasihoidlikkusest) hoopis teise külge.

Jälle pikk ja luuleline vaikus. Siis kõhatab härra Pluuse märgiks, et on leidnud uue aine, millest sobib kõnelda.

„Ma sain palju kirju, aga teie oma, preili Liidia, meeldis mulle kõige rohkem. See oli nii kurb . . .“

„Kurb ka veel,“ mõtleb Essi.

„Sellepärast ma kirjutasingi teile, preili Liidia.“

„Ah palju kirju saite?“ huvitub Essi. Talle tundub seisukord vähem piinlik, kui teab, et on teisi sissekukkunuid.

„Jah, kaunis palju,“ seletab härra Pluuse. „Aga need teised olid kõik nii . . . Ükski polnud nii kurb kui teie oma.“

Vaikus võtab uuesti maad. Härra Pluuse vaatab korraks puu otsa, et saada veel kord linnukestelt inspiratsiooni, aga peab pettuma. Linnukestel on kas hakanud igav selles seltskonnas või on nad soovinud tagasi tõmbuda üksindusse. Toomingal neid enam pole. Eemal kuuseladvas tabab härra Pluuse silm varese,

aga see lind pole teatavasti mingi kõneaine õrnal teemal.

Raekoja kell lööb pool kaksteist.

„Oi!“ mängib Essi kohkunut ja tõuseb pingilt. „Kell juba pool. Ja kell kaksteist pean olema Peetri kiriku juures. Head päeval!“ Ta ulatab härra Pluusele käe.

„Ei, hm,“ tõrgub viimane vastu võtmast pakutud kätt. „Nii ruttu?“ Ja nähes, et Essil on minekuga tõsi taga: „Kas ma tohin saata?“

„Oh, kas te tahate ennast niipalju vaevata?“ tõrjub Essi, mõeldes hirmuga, et nüüd peab ta kõige krooniks veel kõndima täiesti põhjusega Peetri kiriku juurde ja tagasi. Et pagan seda janti võtaks!

Agaga teha pole midagi. Härra Pluuse ei arva mikski ennast tülitada. Ega ta peagi seda mingisuguseks vaevaks — hoopis selle vastu. Ta loeb suureks naudinguks saata preili Liidiat.

Nii läheb Essi oma hommikuste lootuste varemega Peetri kiriku poole ja preili Liidia tagasihoidliku iseloomu pärast on härra Pluuse sunnitud leiutama järjest uusi jutuaineid. Ta aju töötab täna erakorralise intensiivsusega. Vaevalt saab läbi teema möödasoitvast omnibusest ja sellest, et see temast põrmugi ilus pole pitsida pori inimeste riietele, kui juba leiavad kiitust Emajõe vaiksed vood. Voogudestki kõik öeldud, mis meelde tuleb, nuusutab härra Pluuse õhku ja leiutab, et niisugune kevadõhk on inimese kopsudele väga kasulik. Essigi ütleb mõne sõna, sest teadmine, et ta peagi vabaneb härra Pluusest, parandab ta meeoleolu. See langeb aga jälle allapoole nulli, kui vähe maad

enne kirikut tuleb vastu preili Vaher, mõõtes päris avaliku muigega Essi rüütlit üldse ja tema pobisaapaid eriti.

Essi tunneb, et punastub üle näo. Noh, selle peale võib ta ära süüa härra Pluuse pobisaapad, et homme on terve härra Sisaliku kirjatöödekontor täis uudist: preili Aiamaal on peigmees ja missugune veel! Essi jääb otsustavalt seisma kolmekordse rohelise maja eesukse juures.

„Olemegi kohal,“ ütleb ta ja isegi lubab endale ühe naeratuse härra Pluuse poole. „Olen teile väga tänulik, et saatsite mind nii kaugele.“

Härra Pluuse tõendab veel kord, et see polnud midagi, et see valmistas talle väga suurt rõõmu.

Essi ulatab jälle käe, aga härra Pluusel pole nüüdki selle vastuvõtmisega ruttu.

„Preili Liidia,“ alustab ta ja Essi märkab, et ta hääl väriseb rohkem kui ta käekiri, „millal ma saan teid jälle nägema?“

„Ei tea,“ mõtleb Essi hiiglakiirusega välja uut valet, ma . . . vaadake . . . ma sõidan homme maale.“

„Kui kahju!“ ohkab härra Pluuse. Ta näib kurb. „Aga kui te tagasi tulete,“ asub ta uue lootuse sabast kinni.

„Seda küll. Aga ma ei tea, millal ma tagasi jõuan,“ patustab Essi ikka rohkem tõe vastu. Ja siis tärkab talle hea idee: „Ma kirjutan teile, kui olen jälle linnas.“

„Kirjutage,“ peab härra Pluuse jääma tahes- tahtmata nõusse selle ettepanekuga. „Ma ootan.“

„Oota jah,“ mõtleb Essi ja lipsab sisse rohelise maja eesuksest. Pimedas koridoris kuulatab ta vähe aega, siis lükkab tasa eesukse praokile ja piilub välja. Härra Pluuse kloššmantel lehvib juba kaunis kaugel. See asjaolu julgustab tedagi astuma jälle tänavale. Nii sammuvad nad, üks teisest paarisaja meetri võrra ees, tagasi kesklinna poole.

Öösi ei saa Essi hästi magada. Härra Pluuse kummitab tema unenägudes, naeratab viisakalt, väristab häält ja ei jää temast sammugi maha. Essi küll ronib üle aedade, jookseb vahel, vahel arvab olevat leidnud varjatuima peidupaiga, aga sealsamas seisab härra Pluuse ta kõrval, surub kätt südamele ja vannub, et see valmistab talle väga suurt rõõmu.

Selle peale ärkab Essi ja ohkab kergendatult. Ta on siiski kindlas kohas. Samas jääb kuulatama. Oli miski, mis äratas teda. Ta vahib ringi toas. Siin pole midagi kahtlast. Siis kuuleb samme. Need kostavad kõrvalkorterist. Keegi käib seal rahutult edasi-tagasi. Nüüd läheb see keegi akna juurde ja avab selle. Haak klõpsatab. Järgneb paarisekundine vaikus, siis algavad sammud jälle tammumist üle toa sinna ja tagasi. Köhatas.

Härra Grünberg, tunneb Essi selle häälitsuse järgi. Mis võimlemisharjutusi tema peaks nii hilja sooritama?

Härra Grünberg marsib edasi. Ja tema toatuhvlitest tekitatud tatsuvate sammude tõttu ei saa Essigi enam und. Võiks pagan võtta ehitusmeistri, kes tegi majale nii õhukesed seinad. Nägi vaeva ja kulutas peremehe raha nendele. Toonud ennem paar tahvlit pappi ja seadnud need üles korterite vahele, vahest oleks siis ol-

nud kuulda vähem selgesti, millega tegelevad naabrid. Ehitusmeistri süü pärast peab Essi lamama ärkvel ja mõtlema järele igasuguste asjade üle. Eriti aga täidab ta mõtteid tänane päev. Küll Essi võib teha rumalusi! Õieti peaks ta praegu tänama õnne ristas käsi, et trehvas härra Pluuset tema kevadiste tunnetega ja mitte mõnd kenamat inimest. Mis see oleks temast mõtelnud! Tuleb ajalehe kuulutuse peale kohutama võhivõõra inimesega! Ei, säärast tükki ei tee ta enam eluilmaski. Olgu tänane talle õpetuseks!

Härra Grünberg vahib jälle aknal, sest samme pole kuulda. Järsku tõmbab ta akna paugatades kinni ja poeb sängi. Viimasest teost annab Essile teada voodi oma protestiva raginaga. Hilda on vist väljas, mõtleb Essi, ja isasüda on nüüd rahutu.

Tänavalt hakkab kuulduma inimeste hääli ning jutukõminat, mis läheneb järjest. Ja kui see on jõudnud päris lähedale, tunneb Essi ära üldises kõminas proua Grünbergi hääle. Tähen-dab, polegi mängus isasüda. Jutukõmin jääb peatuma hoovivärava juurde. Kuulukse arutatavat proua Grünbergi sissepääsuvõimalusi.

„Kui lubate, ma tulen kaasa ja vaatan järele, kas saate sisse,“ räägib keegi mees. Järgneb jumalagajätutseremoonia muu seltskonnaga.

„Astke vahel sisse,“ kutsub proua Grünberg. „Mängime gramahvoni ja a'ame juttu.“

Keegi vastab seltskonna nimel, tänades lahke kutse eest ja lubades seda täita õige pea, mispeale kõnekõmin hakkab jälle liikuma, siirdudes Soku tänava poole.

Koridoris nagisevad põrandalauad. Grünbergide ukse taha ilmub proua Grünberg oma saatjaga. Katsutakse ettevaatlikult ukselinki.

„Vanamees vist makab joba,“ selgitab proua Grünberg oma kavalerile tekkinud olukorda. Järgneb ettevaatlik koputus uksele.

Härra Grünbergi kandist ei kuuldu ühtegi häält. Üks kord elus julgeb vagune ja mitte kellelegi ettepuutuv abielumees pöörata sarved oma valitseja vastu.

„Kae nüüd ullu vanamiist, kui kõva unega,“ manab proua Grünberg. Ta häälest on kuulda, et tunneb end väikeselt süüdlase olevat nii hilja koju tulles. See asjaolu vist hoiabki teda tagasi esitamast oma tugevamale poolele ukse lahti-tegemise dekreeti. Siiski julgeb ta koputada juba kõvemini. Tema kavaler ja kaitseja püüab teda aidata oma võimete kohaselt tonksates jalutuskepiga vastu ust.

Säng kääksatab korra, aga tegevust ei järgne sellele häälele.

„August!“ No kassa!“ manitseb proua Grünberg meest korrale.

Selle peale ei kääksata sängki.

Nüüd arvab proua Grünbergi saatja olevat tulnud aja otsustavaks väljaastumiseks:

„Härra Grünberg!“ koputab ta uksele. „Laske oma proua sisse. Teie proua on siin ukse taga.“

„Ää küll, minge teie ärä, küll ma saa esiki sisse! Vanamiis om vist veidü pahanel!“ räägib proua Grünberg. Kavaler kuuldu vastu vaidlevat, kuid energiline proua suudab teda siiski veenda tema siinoleku tarbetuses, nii et ta lõppeks hakkab minema värava poole. Proua laseb

tal kuuldekaugusest välja jõuda, enne kui algab otsustavat pealetungi uksele. Sissejuhatuseks mõni mats rusikaga, selle järele energiline ukse-
lingi raputamine ja lõppeks hästi vägev mütsak, nii et maja väriseb. Selle vist sooritas proua Grünberg terve oma kuuepuudase kerega.

Kaugemale ei lase härra Grünberg naisel arendada rünnakutaktikat. Ta pobiseb korra midagi nina alla, mille mõistmiseks ehitusmeister oleks pidanud tegema veel õhema seina, ja venib ust avama.

„Sa olet vist kurdiss jäänü!“ tervitab teda tema abikaasa juba enne, kui jõuab tuppa.

Essi kuuleb, et härra Grünberg veel nüüdki, oma valitseja palge ees, ei kaota kangekaelsust.

„Ja sina,“ uriseb ta, „longid ööd läbi väljas võõraste meestega ringi. Ise tahad olla abielus naine.“

Essi jääb huviga ootama järgnevat lahingut, mis, arvestades asjade seisu, peaks praegu rip-puma ähvardava pilvena Grünbergide korteri kohal. Aga ta eksib. Proua Grünberg on sää-
rases meeolus, et teeb, nagu ei paneks tähe-
legi oma mehe lubamatut julgust.

„Küll sina oled nallakas, August,“ räägib ta mesise häälega. „Nigu ei tea kos oless käidü. Lätsi õhta kinnu, sääl olid Nõmmikud kah. Kutsiva, et lääme natukesess käsitüüliste seltsi puhvetisse. Kudas sa iks vasta aad, ku tõese aava pääle, et lääme ja lääme. Ma ütli küll, et pia kodu minema, et August om ütsinda kodun, aga kos nemä — tõine tõiselt puult käe alt kinni ja lahti ei lase. Lätsimegi siis käsitüüliste seltsi. Sääl olliva joba iin ärra Mihkelson ja ärra Kaa-sik, istsime kõik ütte lauda. Nii tuu aig läits.

Es saa aruki, kui ma korraga vaata, et kell joba kolm.“

„Võõraid mehi vead siia ukse taha,“ on härra Grünberg kangekaelselt leppimatu.

„Võeraid!“ imestab proua Grünberg. „Sii olli ju ärra Kaasik. Kas sa äälest ära es tunne? Ja sina tiid oma sirkust! Mul olli nii piinlik!“

Härra Grünberg vaikib jonnakalt.

Proua Grünberg valib oma pahase kangema poole lepitamiseks teise tee: „Ja tiiat, mes ma kuulsi Nõmmiku provva käest? Poeproovva vanemb tütar, tuu Essi, kuramiirvat Schumanni nahavabriku raamatupidajaga. Tulnuva tõise proua Nõmmikule eela ommuku Vabadusesilla pääl vasta. Kos vanapoiss olnu nii õnne täis ja õhetanu, et . . .“

Essi märkab kohkudes, et härra Grünbergilegi pole tema ebaõnnestunud armuloo peategelane tundmatu suurus.

„Ah too vana Pluuse,“ pomiseb ta juba hoopis leplikuma häälega. „Tol ei ole ju kunagi pruuti olnud. Me juba mõtlesime, et jääbki vanapoisiks.“

„Ta olevat, jah, nisuke, väegade arg,“ seletab proua Grünberg hea meelega, et oskas kavalusega lepitada meest. „Äga noh, ta ju eluaig tiinnu, küll ta joba om endale ää patsaka raha korjanu. Ja tuu Essi, tuu om kah särände ümbrelaskja tüdruk, küll tuu oskab vanapoissi ärä meelitada. Ega ta ei ole enämb kuiki nuur. Ma kaesi üits päiv majaraamatust perra — saab juulikuus katekümne nelja aastasess. Piabki joba kibedasti kaema, et saass üitskõik kelle kätte.“

„Noh, ega see Pluuse ei olegi teab kui vana,“ arvab härra Grünberg. „Nii neljakümneviie-kuuene. Paras naisevõtja mees.“

Leppinud abielupaar poeb süngi asja sosinal edasi arutama. Ei või lasta uudiseid vananeda.

Essi ei kuule enam nende arvamist tema ja härra Pluuse tulevase abielu kohta. Ta lamab ja mõtleb, et see linn on siiski elamiseks liiga väike. Nagu kilukarp.

Hommikul, kui Essi läheb tööle, kõlahtab uksekell ja proua Grünbergi selg kaob parajasti tänavale. Ema mõõdab Essit umbuskliku pilguga.

„Sul olevat jälle uus kavaler.“

„Minul!“ ajab Essi silmad suureks. Endal on hea meel, et tal vahepeal oli võimalus vabanduse väljamõtlemiseks juhuks, kui peaks tulema pärimist.

„Nojah, sinul. Proua Grünberg rääkis, et mingisugune raamatupidaja või mis. Sa olevat talle eile hommikul Vabadussillal sellega vastu tulnud. Siis, kui sa pidid olema preili Pedaja pool.“

„Ah see!“ teeskleb Essi alles nüüd arusaamist, kellest on jutt. „See oli preili Pedaja onu. Oli ka seal. Tulime ühes ära.“

Ise lipsab ruttu tänavale, et võtta emalt võimaluse edaspidisteks pärimisteks.

Tööl pole olemine täna hoopiski mitte lõbus. Preili Pedajal on säärane nägu, nagu istuks ta mõnele kunstnikule mummia-modelliks. On ka põhjust. Tema peigmees, Sisaliku kontori alatine tööandja, on kihlunud järsku. Ja mitte Siinaga. Kella kümne paiku läheb see härra läbi kontori härra Sisaliku tuppa, endal okkad püsti nagu kibuvitsalillekesel nõmme peal. Et preili ei usaldaks tulla tegema stseeni.

Preili Pedajas on kaugel säärasest kavatsusest. Ta saadab oma kadumaläinud lootust põlgliku pilguga.

„Päh, see narr!“ ütleb ta. „Ta vist kujutab ette, et kellelgi on temast kahju. Hmh!“ Rõõmus nägu, mida ta proovib teha sealjuures, kukub väga häle välja.

Ja Essi just arvas, et tööl ta saab unustada eilse pahanduse. Nüüd istu siin nagu palvemajas.

Parajasti kui nad joovad teed, Siina ilmega, nagu oleks see siin maailmas ta viimne sööma-aeg, ja Essi kombineerides kättemaksu proua Grünbergile ta liigse lobisemise eest, kõpsutab nende tuppa preili Vaher.

„Preili Aiamaa, teiega soovitakse kokku saada.“

Essi unustab suutäie alla neelamata. Sa taevas, tule nüüd ise kõigi oma vägedega appi,

ega see pole ometi härra Pluuse? Preili Vaht-
ral on ees säärane kahtlane nägu. Küsida ei
taha Essi milgi tingimusel, kes seal on, et
mitte anda põhjust sel maal enesele ütelda:
„Jah, see teie eilne pobininaga austaja.“ Vähe-
malt sellest lõbust jätab Essi ta ilma.

Essi tõuseb ja astub mööda preili Vahtrast.
Katsugu ta irvitada! Nagu see läheks üldse
temale korda, kellega teeb Essi tegemist.

Eeskojas seisab Mihkel.

Essi ei oska üllatusega isegi ette teha
pahast nägu, mille Mihkel on ausalt ära
teeninud.

„Sina!“ ütleb ta.

„Mina jah,“ naerab Mihkel. „Mis seal siis
nii kangesti imestuda.“

„Ma arvasin, et ...“ ütleb Essi ja mõtleb,
et kas tal on põhjust mõtelda sedaviisi. Siiski
on. „Arvasin, et sul on nüüd uus armsam.“
Siinkohal jõuab ta end juba niipalju koguda, et
märkab teha vihase näo. „Kas see su juba maha
jättis, et mina jälle meelde tulin?“

„No kuule!“ timmib Mihkel oma kõnetooni
võimalikult isalikuks. „Küll sina oled naljakas!
Vaata, seekord ma ei saanud tõepoolest tulla.
Täditütär, ära nüüd tee nii pilkavat nägu, see
oli tõesti täditütär, sõitis Viljandist siia. Ja
täiesti ette teatamata. Korraga kella nelja ajal
astus uksest sisse. Noh, ja mis sa mõtled, mis
ma pidin siis tegema? Ma ei saanud ju jätta
oma külalist tuppa luku taha ning ise joosta
minema. Vaata, Essi, sa oled olnud alati nii-
sugune ... arusaaja tütarlaps.“

„Oleksid võinud vabandada ja asja ära
seletada,“ ei mõtlegi Essi otsekohe loobuda

oma jonnist. Endal viskab süda kukerpalli. Kuidas küll vahel keerulised asjad arenevad lihtsalt!

„Kas mina teadsin, et sa mõtled jumal teab mida,“ vabandab Mihkel. „Oleksin kirjutanud, aga su maja number oli läinud meelest. Siia tulla polnud aega. Täditütar jäi teisekski päevaks. Vedasin teist linnas ringi, näitasin tudengilinna elamist. Ja siis tuli eksam kaela. Kaks päeva läks vahepealt isegi Ilse nahka, pärast siis pidin tuupima ööd ja päevad läbi.“

Essi kaalutleb, kas olla edasi pahane või teha juba lahkem nägu. Mihklil näib olevat õigus. Oleks tõepoolest äärmiselt viisakusetu joosta oma kaugeltnud külalise juurest minema. Ja et ta pärast asja ei selgitanud, ons seegi eluaegse viha väärt? Säärastele asjadele ei pane mehed kunagi suuremat rõhku. Hiljem kibe õppimine — mis on Essil selle kohta ütlemist? Eks see ole hea, kui Mihkel lõpetab ülikooli, saab koha ja pääseb lahti vanemate hooldamisest. Siis nad saavad abielluda ja Essi võib ütelda härra Sisalikule ja ta kontorile hüvasti. Enne minekut vusserdab Essi kindlasti mõne suurema töö ära. Et jääks temast mälestus järele.

„Ikka veel vihane?“ nõuab Mihkel.

Essi raputab pead ja suvatseb naeratadagi.

„Ma tean,“ ütleb Mihkel. „Sa oled tore tüdruk. Mis sa mõtled, kui teeksime täna õhtul pikema jalutuskäigu. Hoopis linnast välja. Pea on õppimisest veel päris umbne. Kas ma ootan sind kella kuue ajal varemete juures?“

„Kas su täditütar sõitis juba ära?“

„Tahad jälle hakata? Ma ju ütlesin, et juba teise päeva õhtul,“ arvab Mihkel nüüd endalgi olevat õiguse teha veidi pahast nägu. Aga ainult silmapilguks. „Kas ootan?“ nõuab ta jälle.

„Jah,“ ütleb Essi rõõmsalt.

Mihkel läheb. Essi on oma saatusele nii tänulik, et otsustab täna jõuda minuti pealt õigeks ajaks kohtamispäigale.

Koridoris tuleb Essile vastu preili Vaher.

„Teil, preili Aiamaa, näib olevat iga päev uus peigmees,“ ütleb ta, eraldi toonitades sõna peigmees.

„Jah,“ nähvab Essi vastu, „ma kuulutasin ajalehes. Nüüd võta teisi nagu varnast.“

Preili Vaher muutub näost punaseks ja kaob ruttu oma rajooni.

Essi jõuab täna tõesti täpselt kohale. Rae-koja kell lööb kuus, kui ta pöördub ümber varemete nurga. Seal seisab Mihkel.

Oh, mõtleb Essi, nüüd on kõik jälle hea. Talle hakkab vahepealne seiklus isegi koomilisena tunduma.

Bergmanni ausambast möödudes peab Essi naerma, mõeldes enesele ja kohmetule vanapoisile seal pingil pühapäeva hommikul.

„Mille üle sa naerad?“ küsib Mihkel ja libistab ruttu käe üle lipsu ja rinnaesise. Võibolla on seal midagi korrast ära.

Essi kaalutleb, kas rääkida Mihklile pühapäevast seiklusest või mitte. Kui seletada ära kõik, vihastumise ja selle, et ta tahtis teha Mihklit armukadedaks ning kuidas see lugu välja kukkus! Siiski parem mitte. Säärastes asjades on poisid vahel vägagi puupead. Võib-

olla Essi saavutab selle armukadeduse nüüd, kus seda pole enam põrmugi vaja. Neil motiividel ütleb ta: „Naeran sellepärast, et täna on nii ilus ilm ja et mul on nii hea tuju.“

Nad saabuvad parki. Päike paistab juba kaunis madalalt, sellegipärast on veel väga soe. Inimesi sõelub teedel siia-sinna, enamasti paari-kaupa ja kõigil ees lahked näod. Sääski sumiseb inimeste ümber parvedena, aga täna nad pole verejanulised. Teevad niisama plastikat. Rohi on võrsunud paari tolli pikkuseks. Vanem abielupaar külitab rohul, tundes mõnu kevadest, kuigi neil peaks olema küljealune õige niiske. Ja nende koer, valge-mustakirju imetegu, tormab robinal läbi põõsaste, klähvides suurest õnnest.

„Õieti ütelda,“ sõnab Mihkel, „tahtsin just sellepärast siia tulla, et kavatsesin rääkida sinuga ühe pikema jutu.“

„Siis räägi.“

„Mitte siin, keset teed. Kõik kuulevad. Lähme, näe, selle pingi peale, sinna taha-poole, sealt ei voori nii palju rahvast mööda. Siis ma räägin.“

Nad võtavad kursi mainitud pingi poole. Saab näha, mõtleb Essi, mida ta kõneleb. Ja sealsamas ta on peaaegu kindel, et nüüd tuleb abieluettepanek. On ka aeg. Ülikool on poisil peagi läbi.

„Oota,“ peatab teda Mihkel, „mul pole suitsu.“

Essi teab, et siin pole midagi parata. Mihkel ei saa läbi suitsuta kümmet minutitki. Mõnikord tolkneb see tal isegi ujudes suunurgas.

„Too siis kioskist,“ osutab Essi selja taha puude vahel kükitavale kollasele putkale. „Ootan sind seal pingil.“ Ise mõtleb, et on kindlam, kui ta võtab platsi valmis. Muidu hangib selle veel mõni teine endale ja kui nad ei leia teist nii sobivat kohta, jääb viimati Mihkli pikem jutt rääkimata. Seda ei tohi olla.

Essi jõuabki pingile viimasel minutil. Sest teiselt poolt läheneb üks koolipoiss oma ära-valituga, nähtavasti väga sooviga sedasama pinki okupeerida. Seepärast läbib ta viimase osa oma teekonnast joostes. Ega ta eksinudki oma oletuses ligineva paari eesmärgi kohta. Nähes Essit pinki sisse võtvat, jäävad nad pahaselt seisma. Mis häda sel oli ette joosta? Siis müksab tüdruk poisile külge ja näitab üle põõsaste paremale poole, mis suunas nad kaovadki. Arvatavasti leidub sealgi midagi üksindusearmastajaile.

Essi istub ja kõigutab jalgu võidurõõmus. Näe, pingi sai ikkagi tema. Varsti tuleb Mihkel suitsudega ja räägib talle tõsist juttu. Essi võtab peegli, et järele vaadata, kas ta välimus ei vaja mitte kohendamist säärase jutu pealtkuulamiseks. Tema kinganina joonistab teeliivasse südameid. Sinna kõrvale nime: Mihkel.

„Tere õhtust,“ üllatab teda jälle, nagu püha-päeva hommikulgi, värisev hääl. Essi tõstab pilgu paha aimates üles. Seal seisab härra Pluuse ja vaatab talle õndsalt otsa.

„Kas ma tohin natukeseks istuda teie kõrvale, preili Liidia?“ küsib härra Pluuse. Ta on tänase ilusa kevadeõhtu puhul kaunistatud peale tuntud saabaste ja mantli veel jalutuskepiga, mis ripub sangapidi ta käsivarrel.

„Ei... ma... ma ootan kedagi,“ pomiseb Essi. Ise vahib igatsevalt ringi, et peaks Mihkel rutem tulema ja päästma ta sellest mittemeeldivast olukorrast.

„Ootate kedagi,“ kohmetub härra Pluuse. „Kedagi... kedagi kavaleri?“

„Jah.“

„Kahju,“ ümiseb härra Pluuse. Ta võtab mütsi peast ja pühib siniseveerelise taskurätikuga oma paljast pealage. „Väga kahju. Täna on nii ilus õhtu.“ Aga ta ei lähe minema. Seisab. Tõstab üht jalga ja siis jälle teist. Võib-olla ta veel tahab midagi ütelda, midagi hävitavat naiste kohta, kuna ta nüüd tunneb seda valelikku sugu, midagi, mis jätaks kustutamatud jäljed selle mao hinge. Aga ta ei leia kohaseid sõnu. Ja Essi tahaks ütelda, et härra Pluuse sai ju kümme kirja seekord, üks vastaku neile kõigile, kuigi nad pole nii kurvameelsed kui Essi oma. Võib-olla nende hulgas leidub mõni õilis naisterahvas, keda huvitab rohkem härra Pluuse ja tema eluajaga kogutud rahakopikas.

„Väga kahju,“ lausub härra Pluuse jälle, aga seekord teissuguse häälega. See hääl ütleb, et härra Pluuse on oma etteheitva kõne mõttes kokku seadnud ja kavatseb seda nüüd ette kanda. Selle ettekandega ta siiski jääb hiljaks, nagu ta kõige muuga oma elus hiljaks on jäänud. Mihkel on jõudnud pärale.

„Oo!“ pöördub ta Essi poole üligalantse kummardusega, „palun väga vabandust, et segasin teid. Kui oleksin teadnud, et tulid sellepärast siia ette, et kohata seda härrat, siis...“ Seejuures saadab ta üleoleva pilgu

härta Pluusele, tema paljale pealaele, lahtiläinud saapanööridele, jalutuskepile ja pressimata pükstele. Ta näost võib lugeda, et ta ei pea palju sellest tüübist.

„Aga Mihkel!“ imestub Essi.

„Ei, ma vabandan tõsiselt,“ kummardub Mihkel jälle nagu lendav kombeõpetus. „Ma tõepoolest ei teadnud aimata. Aga ma ei sega sind kauemini. Niipalju mus siiski leidub viisakust, et ei topi ennast sinna, kuhu mind ei vajata.“

Veel üks kummardus, mis on mõeldud efektseks lõpuks, üliviisakas mütsikergitamine, ja solvunud noormees kõnnib linna poole.

Essi on esimeses hoos valmis talle järele jooksuma ja kõike seletama, aga ta taltsutab end. Mihklil polnud õigust niiviisi talitada. Tema kohus oleks kaitseda Essit igasuguste pealetungivate sakste eest, keda leidub pargis külluses õhtusel ajal, mitte vihastuda ja demonstreerida oma kummardamisoskust. Muidu on ta suur rüütel, aga kus ta abi tõeliselt vajatakse, sealt jookseb minema.

Härta Pluuse taganeb. Ta vist kardab, et vihane tüdruk võiks hüpata talle kallale. „Mul on väga kahju!“ viskab temagi paar kummarduseproovi Essi poole, keerab otsa ümber ja kõnnib kähku minema. Tema lahtised saapapaelad hüplevad talle ülemealikult järele.

Essi jälgib hajameelselt tema minekut. Ta mõtted on ikka Mihkli juures. Tal ei lasta kaua arutada seda küsimust. Mustlasnaine on märganud üksikult istuvat naist ja ruttab lähemale, laps süles. See on veel nii väike, et ei oska ise-

seisvalt sehvti teha. Kui Essi märkab häda-
ohtu, on hilja mõtelda põgenemisele.

„Tere, ilus preili,“ seisatab mustlasnaine
Essi ees. „Tahad, ma panen kaardid välja.
Vaatan, mis peigmees teeb praegu.“

„Tean isegi, mida ta teeb,“ uriseb Essi
tigidalt. Selle teadmiseks pole praegu tõesti
vaja mingeid üleloomulikke võimeid, sest
Mihkli selg on veel näha, kuigi juba õige
kaugel.

„Vaatan, kes armastab ilusat preilit,“ on
mustlasnaine ikka veel nõus rakendama oma
võimeid Essi teenistusse.

„Ei taha!“ turtsub too. Ta läheks hea mee-
lega minema, aga millegipärast on ta praegu
väga väsinud. Nagu juured oleksid kasvanud
alla, istub ta pingil ega viitsi liigutada.

Mustlasnaine asetub Essi kõrvale. „Näe,“
ütleb ta, osutades lapsele, „tal on kõht tühi.
Anna viis senti.“

Laps ei näi küll sugugi selle järele, et ta
oleks näljane. Ta vahib rahulikult mustade
silmadega Essile otsa ja liigutab sõrmi. Essi
annab siiski mustlasnaisele viis senti, et vaba-
neda tülitajast. Selle arvestusega ta muidugi
eksib põhjalikult. Mustlasnaine näeb, et Essil
on peale selle viiesendise veel teisigi rahasid
kotis. Ta asetab lapse enda kõrvale pingile
pikali nagu puuhalu selge tõendusena, et ta ei
kavatse lahkuda niipea.

„Anna kümme senti,“ mangub ta, „siis ma
ütlen sulle ära su tuleviku. Kaardid näitavad.“

Miks mitte, mõtleb Essi. Kümme senti eest
terve tulevik teada saada, see pole kallis. Pea-
legi vajab ta praegu vähe meelelahutust.

Kümnesendine rändab Essi kotist mustlasnaise pihku. Nagu automaat näib olevat see naine. Vaevalt on kadunud raha ta põue, kui kustki külje pealt rõivastesopist ilmub lagedale väga kulunud kaardipakk. Vähe segamist ja Essi ning mustlasnaise vahele pingile tekib rida kaarte, küll piltidega, küll ilma.

„Sul on üks peigmees, ristiverd meesterahvas, aga tema jätab su maha. Üks valge peaga kuri naisterahvas petab ta ära,“ loeb mustlasnaine, osutades sõrmega vastavatele kaartidele.

Essi vahib kaarte pärani silmadega. Kas need näitavad tõepoolest õigust? Mihkel on ju kaardimooride keeles ristiverd meesterahvas ja see preili oli blond. Kuigi Essi takseerimise järgi vesinikülihapendi-blond. Kaardid ei tee sääraustes asjades vahet.

„Aga sina ära kurvastu selle üle,“ trööstib mustlasnaine. Ärilisest seisukohast pole hea rääkida oma abitarvitajaile halbu asju. See ei tee neid heldeks. „Varsti, kõige lähemal ajal, võib-olla juba homme, sa trehvad ühte ilusat mustaverd poissi. Tema hakkab sind armastama ja võtab sinu ära ja sina saad väga õnnelikuks.“

Essi vaatab uskumatult mustlasnaisele. Nüüd see küll valetab! Kust peaks see mustajuukseline nii järsku üles kerkima?

„Jah, jah,“ noogutab mustlasnaine veenvalt, „saad väga õnnelikuks. Näe,“ pingilt võetakse härtu kümme, „see kaart tähendab suurt õnne.“

Essile meeldiks, kui kaardid näitaksid täpsemalt, kus ja kunas ta kohtab seda suurt õnne. Muidu juhtud veel mõne väära saksa peale ja

rikud oma saatuse poolt ettenähtud õnne ära. Aga selle peale kaardid ei tule. Nad pole nii pedantsed.

„Võta nüüd kümme senti pihku,“ õpetab mustlasnaine.

Essi otsib kotist uue kümnesendise, mida hoiab peos. Mustlasnaine paneb oma käe sinna peale ja pomiseb midagi oma keeles. „Ja nüüd anna minu kätte oma taskurätt.“

Essi vaatab kõõrdi mustlasnaise poole, kuid annab talle siiski, hoolimata tärkavast kahtlusest, nõutava eseme. Vana, kahju tast ju pole, kui ettekuulutaja himu peaks käima ta järele.

Mustlasnaine võtab taskuräti, keerutab seda käes, köidab sõlme ja harutab lahti juba tuntud pomisemise saatel, püüdes mõista anda, et siin on tegemist vägeva nõidumisega. Lõppeks, kui arvab jätkuvat neist tempudest, otsib umbes sealt kandist, kuhu poetas kümnesendise, mingi kõva, sõrmeotsasuuruse tüki ja köidab selle taskuräti nurga sisse.

„Nüüd anna see kümme senti siia,“ sirutab ta käe Essi poole. Essi, kes huviga jälgis naise tembutusi, ulatab masinlikult raha naisele. Ise mõtleb, et saab näha, mis sellega tehakse. Aga ei tehta midagi muud, kui lastakse rännata endistele rahadele seltsiks põue. Essi saadab teda kohkunud silmadega.

Mustlasnaine surub talle taskurätiku pihku.

„Vaata,“ õpetab ta, „nüüd mina tegin üks niisugune nõidus, et kui sina näed seda ilusat mustaverd meesterahvast, siis sina mine tema juurde ja löö talle selle taskurätiga õla peale. (Essi õlal sooritatakse vastav liigutus.) Siis

tema enam ei lähe sinu käest kuhugi ära. Tema siis peab sinu ära võtma.“

„Aga,“ vaidleb Essi, „kui kaardid näitavad, et ta minu niikuinii ära võtab, milleks siis veel nõiduda?“

„Muidugi näitavad,“ vadistab mustlasnaine, „aga nõidumisega on veel kindlam. Nii on mitu preilit juba mehele saanud. Üks preili, üliõpilane, andis mulle selle eest viis krooni.“

See ilus eeskuju ei avatle Essit temale järgnema.

„Nüüd ma nõiun niiviisi, et sina ja su mees saate väga rikkaks,“ ei väsi mustlasnaine hoolitsemast Essi tuleviku eest. „Võta sealt kotist kaks kakskümmend viis senti ja pane teine teise jala alla.“

Essi raputab pead. Ei, säärane rikastumise meetod ei meeldi talle, kuna tal on veel elavalt silmade ees kümnesendise saatus.

„Võta, võta,“ sunnib mustlasnaine. „Siis saad rikkaks. Sul on veel seal kotis.“

„Ei,“ on Essi kindel otsus, „oled saanud juba küllalt.“

Mustlasnaine vaatab lapse poole, et vahest saaks sellega liigutada Essi kõva südant, aga ka see näib lootusetu. Laps pole vist pärinud emalt ärivaimu. Selle asemel et koputada helde-tele südametele näljase kisaga, jälgib ta rõõmsate silmadega enda kohal lipendavat puulehte.

„Sa oled halb inimene,“ ütleb mustlasnaine, kui ta on lõplikult veendunud, et Essilt temale ei veere enam ainustki penni. Siis võtab lapse pingilt ja läheb otsima inimesi, kes oskavad rohkem lugu pidada oma õnnelikust tulevikust.

Essi harutab lahti taskurätiku sõlme. Selles on tükk korki. Ta on valmis seda juba ära viskama, kui talle meenub kakskümmend viis senti, millise summa see korgitükk talle maksma läks. Ruttu köidab ta selle tagasi. Las teenib vähemalt oma hinna tasa. Seda Essi mõtleb endavabanduseks. Sest kõige kaugemas südamesopis on ta siiski natuke ebausklik.

Järgmisel päeval, mõteldes eilejuhtunule, tuleb Essi otsusele, et seisukord pole põrmugi nii kriitiline, kui ta arvas. See oli ju ainult väike arusaamatus. Võib-olla oli Mihklil halb tuju või ta oli paljust õppimisest närviline. Essi kõnnib täna tema poole, selgitab asjaolud, s. o. mõtleb midagi välja eilse juhtumise kohta, ja kõik on jälle korras.

Mihkel elab hoopis teises linnaservas. Teel sinna seab Essi kokku oma kaitsekõnet. Härra Pluuse tuleb ristida preili Pedaja onuks, kes peatus paariks sõnaks jutuajamiseks. Et lugu oleks veel rohkem usaldustäratav, võib talle juurde luuletada naise ja, ütleme, kuus last. Säärast ausat perekonnainimest ei tohi keegi kahtlustada kurameerimises noore tüdrukuga.

Keegi läheb Essist suure kiirusega mööda, müksab teda, pomiseb midagi pahaselt ja astub edasi. Mühakas, mõtleb Essi. Siis näeb ta, et külgelööja on pika kasvuga naine, peas roosa laia äärega kübar, mille veere alt lehvivad blondid juuksed. Ja — taevake! see on ju Mihkli täditütar, kes peab ammu Viljandis tagasi olema.

Essi kiirendab sammu, vehkides järele eesminejale. Nii läbivad nad paar tänavat otse lubamatu sõidukiirusega, kuni jälitav äkki peatub lillekaupluse vaateakna ees. Essi pöör-

dub ruttu, et teda ei nähtaks. Järgmisel momendil leiab enese rauapoe akna all, kuhu on välja pandud mitmesuguseid kõverikke ja sakilisi rattaid.

Blond rivaal eemal uurib innuka huviga oma vaateakent. Vaatab noid lilli ühtejärke, võib-olla juba viis minutit. Kindlasti ta ootab kedagi, mõtleb Essi. Nii kaua pole sealgi midagi vah-tida. Ja ta otsustab mitte enne paigast liikuda, kui on saanud jälile sellele tumedale loole. Ta loeb veel kord üle mutrid ning vändad aknal, vaatab nende hindu, arvestab, mitu tükki neist sakilisist rattaist ta võiks osta oma kuupalgaga, siis heidab pilgu võistleja poole. Too seab parajasti kübarat sügavamale silmale ja korraldab lokke. Kas ta ei piilu Essi poole? Essi kääneb näo lipstil kõrvale. See veel puudub, et blond preili tema ära tunneb ja jutu välja teeb, et Essi luurab tema järele.

Kaks poisipõnni seltsivad Essiga. Nad vaatavad pahaselt tüdrukule, kes raiskab siin asjata ruumi, kuid nähes, et ta ei kavatsegi ära minna, poevad Essi ning akna vahele ja hakkavad asjatundlikult vaidlema seal vedeleva kauba väärtuse üle. Üks neist satub vaimustusse põiki üle akna lebavast imelikust mitme kõveriku ja käänuga riistapuust. Ta ütleb välja oma otsusegi selle riistapuu kohta, nimelt et see olevat „kuradi äge“ võll. Teine on blaseerunum. Ta lausub põlgusega hääles, et nüüd olevat Ats leidnud asja, mida kiita. See olevat ju ainult kuuesilindriline võll. Ats pidavat nägema kaheksasilindrist Kikka aknal. Järgneval vaidlusel väidab Ats, ta polevat põrmugi nii rumal, kui Riks arvab. Ta teadvat väga hästi, et võll on kuue-

silindrine. Riks jälle arvab, et kui teab, mis ta siis tühjast kiidab. Lõpuks lepivad vaidlejad kokku minna vaatama ühiselt Kikka aknale, kas see kaheksane seal on sellest siin etem. Essi jääb huviga uurima, kus kohal on küll sel kõveral vändal silindrid ja koguni kuus tükki.

Seal meenub talle jälle ta võistleja. Nojah, uuri siin saladuslikke silindreid ja lase teine käest lipata. Just praegu lahkub too oma seniselt kohalt, tema kõrval Mihkel. Essi astub neile mehaaniliselt järele. Ta süda on praegu õige kurb. Mitte niipalju sellepärast, et Mihkel ta hülgas, kui sellepärast, et see sündis kellegi teise pärast. Säärane lugu on enesetundele väga valus.

Nende ühine teekond ei kesta kaua. Mihkel oma daamiga lipsavad sisse kohvikuksest. Essi jääb seisma tänavale. Mis nüüd? Kuhu minna? Kожu, üksinda istuma ja end piinama nukrate mõtetega? Ei. Siina poole, vaatama tema halba tuju? Ka mitte.

„Preilid, andke viis senti kinoraha,“ nuruhumbes kümneaastane poiss ja sirutab käe Essi nina alla. Sealsamas keksib ta juba ühe härra ees: „Härrad, lubage viis senti kinoraha!“

Essi vaatab ümber. Ta seisab kino ukse ees. Kahel pool kirendavad plakatid, kus töötatakse, et kõik võivad endid selles asutises surnuks naerda. Siit ilmast lahkumisest Essi ei hooli praegu, vaatamata kõigele, aga veidi parem tuju ei oleks talle käesolevas olukorras kindlasti kahjulik. Selles mõttes astubki ta kinno.

Film on tõepoolest lõbus. Rahvas mühiseb, kolmas plats lausa hirnub, ja Essigi leiab end mitmel puhul, hoolimata oma vähelõbusast sei-

sukorrast, südamest teistega kaasa naermas. Kui ta on juba kõige paremas tujutõusu hoos, istuvad ta ette naine ja mees. Mõlemad pikkuselt ning laiuselt auväärsete mõõtudega, mees hoiab veel kõige krooniks mütsi peas. Essi upitab vaadata siit- ja sealtpoolt, sirutab kaela, aga näeb ainult ekraani pealmist osa. Väheks ajaks küll avaneb talle päris rahuldav vaade nende kahe vahelt, kuid see suletakse pea. Paar pistab pead kokku, et kärarikkalt aru pidada nähtu ning kuuldu üle ja kajavalt naerda, pärast seda kui nad on jõudnud ühisele otsusele, et see koht oli vastuvaidlematult naljakas. Essi sirutab pea teisele poole, vaatama üle naise õla. Ta kahetseb kibedalt, et pole sündinud kaelkirjakuks. Minuti pärast kerkib talle ette naise kaerarõugutaoline pea. Uuesti vahib Essi nende vahelt, kuni nad jälle vajaliku leiavad olevat päid kokku pista.

„Teie vist ei näe mitte midagi,“ ütleb keegi Essist vasemal. „Võiksime vahetada kohta ära. Mina olen pikem kui teie.“

„Täna,“ kogeleb Essi ja istub avara välja-vaatega platsile, pärast lühikest rabelust kelle-
gagi toolide vahel, mille kestel nad välja kutsuvad tagapool istuvate kaaskodanikkude vihase urina. Aga nüüd ei huvita Essit enam niipalju film kui vastutulelik kohavahetaja. Ta piilub sellele kõrvalt otsa. Noormehel oli ilus hääl. Essil on üldse nõrkus meeldiva hääle vastu, aga nii meloodilist ja hästikõlavat kui naabril, pole ta veel kuulnud. Kenasti võiks kõlada see hääl, kui ta räägiks sulle, et oled kõige toredam tütarlaps maailmas ja et ta ei või sinuta elada ja muidki sääraseid mõttetusi. Ka välisest küljest

ei näi noormehel olevat mingeid puudusi. Taal on tumedad juuksed, need on kammitud siledalt üle pea, ja ilus, kuigi natuke jonnakas profiil. Ainuke viga, mis Essi temas avastab, on ta täieline huvipuudus oma naabri vastu. Üksisilmi vahib ta ekraanile, heitmata ainustki kõrvalpilku Essi poole.

Vaadeldes teda tuleb Essile meelde mustlasnaine ja selle ettekuulutus. Eks ta ütelnud, et Essi kohtab õige varsti tumedaverelist meest, kellega ühiselt saavad väga õnnelikuks. Ja see siin on mustaverd. Ainult tal ei näi tahtmist olevat Essiga õnnelikuks saada. Ja Essi hakkab tegema plaane, kuidas pöörata oma tulevase õnne tähelepanu enesele. Ta niheleb ning kiheleb toolil, lööb nagu kogemata naabrile külge ja vabandab, siis katsub õnne tooliga plaksutamise-ga. Kõik asjata. Noormehe nina ei pöördu kraadivõrdki. Essi proovib uuesti kogemata müksamist eeldades, et seda enne tähele ei pandud. Viimase aktsiooniga ta saavutab ainult seda, et naaber nihkub tast niipalju kaugemale, kuipalju võimaldab kitsas tool.

Issand, mõtleb Essi, mis materjalist on tehtud see mees?

Vähese kaalumise järel otsustab Essi proovida hüпноosi. Vahib ärapööramatult tundmatule otsa ja kordab mõttes: „Vaata siia! Vaata siia!“ Tulemus on täpselt samasugune kui eelmistelgi üritustel. Ainult Essi silmad on nüüd pimedusega nii harjunud, et näeb peaaegu sama hästi kui valges. Selle tagajärg on, et võõras hakkab talle järjest rohkem meeldima. Isegi hele vihmamantel, mida noormees kannab ja mis rõivastuseset Essi seni silma otsaski ei sal-

linud, omandab nüüd ta silmis sooja sümpaatiat. Mantli taskust on pooleldi välja pugunud nahkkinna.

See peab mind aitama, otsustab Essi ja sirutab käe võõra vara järele. Õige ettevaatlikult tõmbab ta kinnast enda poole, jälgides põnevalt naabri nägu. Too ei märka küll midagi. Veel paar tõmmet, juba päris hooletult tehtud, siis istubki varastatav ese Essi kõrval toolil.

Essi võidurõõmutseb. Nüüd peab see saks temaga rääkima, kas või ainult paar sõna. Tuleb vaid oodata vaheaega. Siis vaatleb ta kinnast oma toolil, võtab selle kätte, uurib ligemalt ja pöördub nõiduva naeratusena naabri poole: „Vabandage, kas see kuulub teile?“ Vähemalt tänama peab võõras Essit. Ja küllap siis juba leidub, millest rääkida edasi. Kas või näiteks sellest, et huvitav, kuidas sattus see kinnas Essi toolile. Ega siin istu suu peale kukkunud tüdruk.

Selle rahustava teadmiseaga Essi leiab jälle aega pöörata tähelepanu filmile ning elada sellele kaasa. Aga kui saal läheb valgeks ja Essi pöördub naabri poole, et alata etendusega, leiab ta enda kõrvalt tühja tooli. Lind on lennanud minema. Ainult mälestus temast istub kindana seal.

Essi võtab kinda kätte ja vaatab seda, kuid mitte enam teeseldes, vaid tõsiselt kaaludes, mida hakata sellega peale. Võib-olla võõras tuleb tagasi, kui märkab selle kadumist, tärkab temas lootus. Selles ta peab pettuma. On juba soojad ilmad ja kindaid kantakse ainult taskus. Essi ootab läbi selle seansi, kannatab veel teiseigi, aga oodatav ei ilmu. Ja sellel ootamisajal

valmib Essi peas tore plaan: Ta ei anna kinnast kinokassasse ega leitud asjade büroosse, vaid jätab ta enda kätte ja kuulutab homme lehes. Siis saab ta ikkagi veel näha seda kena poissi.

Järgmisel päeval ilmub kohalikus ajalehes kuulutus:

„Palun seda härrat, kes kolmapäeval „Centralis“ võõra preiliga vahetas ära oma koha, teatada oma aadress või kus teda võiks kohata, slt. Preili X. all.“

Saadud aadressil mõtleb Essi kinda ära viia, et mitte anda muljet, nagu oleks ta otsinud tutvust.

Iga päev Essi uurib hoolega läbi ajalehe kuulutustele saabunud kirjade nimestiku. Kolm õhtut paneb ta sügava ohkega lehe kõrvale, neljandal teatab register, et „Preili X.“ on saanud ühe saadetise.

Jälle ei tule Essile und. Mõtted tegelevad liiga intensiivselt võõra noormehega ja ta kirjaga. Täna öösi võib Essi anduda põhjalikult ning segamatult mõtiskelule, sest naaberrahval pole õnneks ühtki tähtpäeva, mida peaks pidulikult meelde tuletama. Teispool seina valitseb otse eeskujulik vaikus.

Mida kirjutab võõras? Kas teatab lühidalt oma aadressi või palub kohtamisele. Viimane oletus on vist siiski, meenutades noormehe käitumist, liialt roosiline.

Nii põhjalikult töötavad Essi mõtted selle teema kallal, et uinudeski jätkab sama arutlust. Ta on saanud kirja, kus teda palutakse kohtamisele. Ja kokkusaamaaeg on juba päris ligidal, aga ta ei saa ega saa minema. Kord ei leia ta kübarat, siis on muutunud kingad imeväikeseks ega mahu kuidagi jalga, ja siis on ukسلävi nii kõrge, et annab turnida, enne kui sellest üle saab. Kui ta siiski lõppeks on õnnelikult tänaval, avastab ta, et ta rõivastis koosneb ainult öösärgist. Nii ei sobi minna välja, isegi unes mitte. Essi läheb tagasi, jändab kleidiga, ning

saanud siiski rõivaisse, hakkab joostes minema. Äga imelik, jalad on nii rasked, et nõuab üli-suurt pingutust ühe jala teisest mööda viimiseks. Essi astub paar sammu, puhkab ning astub jälle. Ja kui ta vaatamata kõigile neile äpardustele ja pingutustele on jõudnud nii kaugele, et näeb pinki ja heleda vihmamantliga noormeest sellel teda ootamas, äratab miski ta unest.

Essi avab silmad, aga pigistab need otsekohe jälle hästi kõvasti kinni, lootuses, et vahest unenägu jätkub, kui ta uinub uuesti. Tal ei lasta seda huvitavat katset läbi viia. Rätsepanaine on väljas, et manitseda oma ülekäte-läinud meest ja häbematu viinamüüjat. Öösi kõlab ta hää l päris jubedalt. Essi lööb käega unenäo lõpu lootusele ja avab silmad. Kell võib olla kolme ümber, väljas on päris kenake valge. Rätsepanaise komplimendid Toomikese-naisele kostavad praegu väga selgelt.

Grünbergide vaiksesse olemisse tekib liikumist. Kõigepealt kuulduv pahandatud urisemist, nagu oleks keegi peale istunud talveund puhkavale karule. Selle järel mütsutab midagi rasket üle toa akna poole. Akna haak klõpsatab energiliselt ja proua Grünbergi hää ütleb rätsepanaise sõimu sekka järgmised korralekutsumavad sõnad: „Mis sa, sunnik, piass lärmämä üü ajal. Lase ometi inemistel magada. Nigu sa silmä kinni saat, nii om sinu kisa takan. Pane oma miis tarre luku taade kinni, mis sa laset rõipest ümbre joosta!“

Aken suletakse. Jälle veereb raske keha üle toa ja süng kääksatab ehmunult. Proua Grünberg on enda arvates täitnud oma kohuse.

Väljas valitseb paar sekundit eeskujulik vaikus. Need mõned silmapilgud kuluvad rätsepanaisel positsiooni vahetamiseks Toomikese-naise akna alt Grünbergide akna alla. Ja kui ta on sellega valmis, saab proua Grünberg ja kogu ümbruskonna rahvas (vaevalt usutav, et keegi veel magab selle lärmi peale) teada, kes on õieti too proua Grünberg, missuguseid kelmistükke tegid ta vanemad, kuidas ta saatis mööda oma noorpõlve ja kuhu pani neiupõlves sündinud lapse, missuguse viguriga ta endale mehe püüdis, kuipalju tal on vürtspoodidega võlga ja kuidas ta veel praegugi jookseb ringi võõraste meestega. Kas tema, rätsepanaine, vist ei näinud, missugune koerapulm oli laupäeva öösi siinsamas väravas.

Essi tänab oma saatust, mis hoidis teda tulemast mõttele minna rätsepanaist manitsema. Proua Grünbergi kannatus aga katkeb laupäevaöö meeldetuletamise kohal. Imeks tuleb panna, kuidas see üldse kestis nii kaua. Vihast puhkides jookseb ta aknale, et valgustada rätsepanaise Peterburi elu varjukülgi. Et kumbki ei malda oodata, kuni teine on lõpetanud oma ütlemised, räägivad mõlemad korraga, paisutades järjest rohkem häält.

Ena ja nooremad õed upitavad juba aknal. Essigi ronib voodist ja heidab pilgu tänavale. Rätsepanaine seisab siinsamas, alusseelikus ja sall ümber, sõrm näitamas üles proua Grünbergile. Suu käib nii ruttu, et vaevalt võid jälgida selle liikumist. Ja aknad, niikaugale kui ulatud nägema, on täis inimesi, kes öötualetis, kes pisut viisakamalt rõivastatud. Oleneb sellest, kui suur rutt oli kellelgi voodist väljatulemisega. Vas-

tasmaja omanikkude, vanapiigade-õeste paar on toonud padjad kaasa aknale, millel nüüd rinnutavad väga rahulolevalt nagu nurruvad kassid. „Politsei tuleb!“ hõikab keegi linna poolt.

Proua Grünberg tõmbab akna plaksti! kinni. Puuduks veel, et temasugune ontlik rauatreiali proua viidaks politseisse öise rahurikkumise pärast. Rätsepanaine ütleb, kuna tal nüüd jälle avaneb võimalus üksi rääkida, veel mõned täiendavad teated proua Grünbergi mineviku kohta, astub siis sammukese Toomikese-naise akna poole, kuid poolel teel jääb kahtlema ja nõu pidama oma käekäigu suhtes. Otsus langeb nähtavasti nahapäästmise kasuks. Naine lippab kodu poole.

*

*

*

Alles hommikul uinub Essi, et siis kõige sügavama une pealt lasta end üles hüüda.ROIDunult läheb ta tööle ja unise pilguga vaatab pabereid, mida peab hakkama ümber kirjutama.

„Tead sa, tuleval nädalal hakatakse juba saatma suvitama,“ räägib Siina. „Kuulsin, kui härra Soovik ütles preili Vahtrale. Minul või sinul tuleb minna esmaspäeval.“

Essi kohkub. Just siis ära minna, kui ta on saanud oma ettekuulutatud õnnelt kirja ja kui on loota, et hakkab minema hästi. Kaheks nädalaks jätta noormees üksi linna teda varitsevate hädaohtude kätte. Nagu oleks vähe naisi, kes on valmis viskama võrku välja kaitsetute meeste püüdmiseks. Säärast asja ei saa Essi süda kuidagi lubada.

„Mina küll ei lähe,“ ütleb ta kindlalt.

„Mina ka ei saa minna,“ teatab Siina, visates väikselts vaenulise pilgu Essile. Tema kavatseb minna Narva-Jõesuhu unustama oma südamevalu ja korjab selleks ettevõtteks kibedasti raha. Praegu pole veel koos vajaline summa.

Essi kehitab võitlusvalmilt õlgu. Tehku teine, mida arvab. Tema oma ettevõtet pooleli ei jäta.

„Kui me jonnima hakkame, siis me ei saa kumbki suvitust. Arvad, et härra Sisalik laseb niimoodi mängida,“ hirmutab Siina.

„Jäägu siis juba saamata,“ seletab Essi kategooriliselt. „Mina praegu ei lähe.“

„Imelik inimene!“ raputab Siina pead. Essi klöbistab vihaselt. Teinegi andub tööle, aga ainult mõneks minutiks. Ta süda ei anna rahu. Ta katsub uuesti õnne kaasametnikule augu päherääkimises: „Ma ei taipa, mis sind linnas kinni hoiab. Ise lähed tädi juurde, sõida ukse ette, millal tahad. Kas mina saan minna niiviisi ilma pennita? Mul on just välja rehkendatud, et pean veel järgmise poolekuu palga kõrvale panema.“

Essi saab sellest väga hästi aru, et ilma pennita ei minda nooblisse kuurorti, aga seegi on talle selge, et oma särk on ikka ihule kõige ligemal. „Mul on siin veel asju ajada,“ vaidleb ta.

„Mis asju?“ tõstab preili Pedajas oma kitsaksraseeritud kulmud hästi kõrgele. Teine ei soovi anda lähemat seletust. Saabki siis kõnelda, et ta kavatseb täna tutvuda noormehega, kelle võrgutamiseks ta vajab just järgne-

vaid nädalaid. „Ah, sa lihtsalt jonnid,“ leiab Siina seletuse.

Ja pärast seda ei vaheta nad sel päeval enam sõnagi. Klõbistavad masinatel ja vahivad teineteisest demonstratiivselt mööda. Õigupoolest juhtub kahe aasta jooksul esimest korda, et nad tülitsevad. Vaikus on säärane, et see tundub härra Soovikulegi kahtlasena, nii et ta heidab küsiva pilgu üle ukse. Mis neile preilidele täna sisse on läinud? Muidu ei saagi muud teha, kui käi neid jutuvatramise pealt hurjutamas.

Tüdrukud lahkuvadki vihastena. Siina heidab vaid järsu „head päeva!“ üle öla ja astub välja. Essi ootab, kuni tema arvates sõbranna on juba läinud, siis alles kõnnib rõivasteruumi.

Nüüd on tal aga tuline kiire. Vaja ajalehetalitusest tuua kiri ära ja järele vaadata, kus ja kunas. Pole aega enne kojugi minna. Kes teab, millal suletakse talitus, võib-olla õige pea. Siis oota veel üks päev ja üks öö ja mõtle ning puuri, mida ta küll kirjutab.

Lehetalitusest siirdub Essi otsemat teed lähemasse parki, valib pingi lahtilööva sireli all, avab pidulikult kirja ja loeb:

„V. a. preili!

Lootes, et kuulutus, mille avaldasite 20. mail s. a., käis minu pihta, on mul au Teile teatada, et mina mitte kunagi ega milgi tingimusel ei kavatse anda oma aadressi ega määrata kohtamist preiliga, kes nii pealetükkivalt käitub kui Teie.

Lugupidamisega

Härra, kes vahetas Teiega kohta.“

Essi tunneb, kuidas tal veri tervest kehast tõuseb üles näkku. Siis võtab kirja, rebib selle hästi väikesteks tükkideks, lisab neile juurde mustlasnaise võimuka korgitüki oma taskuräti nurgast ja heidab kogu selle kraami paberikorvi.

„Noh, lapsed,“ ütleb härra Soovik järgmisel päeval, „esmaspäeval võib teine teist minna suvitama. Kummal siis on kibedam minekuga?“

Preili Pedajas võtab käed masinalt ja on valmis otsustavaks lahinguks.

„Mina tahaksin minna,“ ütleb Essi oma kohalt. See on praegusel silmapilgul tõesti ta palavaim soov.

„Väga kena. Siis lähete teie,“ otsustab härra Soovik ja kõnnib sõrmedega selja taga keerutades toast välja.

Essi töötab jälle, vaatamata vasemale või paremale. Siina istub nagu tulp ja vahib mitte midagi arusaavate silmadega ringi. Siis hakkab pead raputades otsima tööjärge. Võib-olla on siiski meestel õigus, kui nad ütlevad, et naistest ei saa tontki aru.

Omnibus Mustmetsa kihelkonna liinil väljub linnast kella nelja ajal. Sinnapoole on alati palju sõitjaid. Inimesed istuvad üksteise külge kiilutult ja kalduvad nagu kokkuräagitult kõik korraga kas ette või taha, vasemale või paremale.

Essi, kes tuli viimasel minutil, sai veel nagu õnne läbi koha sõbraliku talumehe ja kahvatu näoga naise vahel, kes oma väikesele tütrele näitab läbi akna talusid ning lehmakarju. Nende vastas laiutab end lihavavõitu proua, rinnalaps süles ja vähe suurem põngerjas enda kõrval pingil. Vanake, keda ta nimetab emakõs, on kiilunud talumehe ja omnibuseseina vahele, kust jälgib murelikkude silmadega tütart. Omnibuse eesotsas istub väga kärarikas seltskond, mis koosneb ühest noorest kooliõpetajast (Essi otsustab seda ta väljanägemise järgi) ja kolmest energilisest naisest. Naised teevad põrgulärmi, umbes nagu heatujuline kanakuut, ja vaene kooliõpetaja nende vahel kohmetub ning punastub alata.

„Ära murravad hullud naised mehe,“ mui- gab talumees Essi kõrval, kobades taskutes, kust kisubki piibu välja. Seda tubakaga laadi- des pöördub ta Essi poole: „Kuhupoole preilike sõidab?“

Essi ei saa aega vastata. Tema asemel räägib proua nende vastas. Ja hoopis teisel teemal kui käis talumehe küsimus.

„Kuulge,“ sähvatab ta vihasel näol, silmad pildumas kõnetatavale tuld ja hukatust, „kas teie ei näe, et siin on suitsetamine keelatud! Hulluks olete läinud.“

„No-noh!“ pomiseb talumees ehmunult ja topib piibu taskusse peitu, „mis te's nii ägedalt. Kui keelatud, siis keelatud, eks pärast tõmba jälle sedajagu tagantjärele.“

Proua viskab talle veel ühe halvustava pilgu, kuid ei austa teda enam sõnadega.

„Ema,“ pöördub ta nurgasistuva vanakese poole, „anna Järhardile saia. Lapsel viimati kõht tühi.“

„Sa heldeke,“ pomiseb vanainimene, „kust ma need saiad nüüd kätte saan. Kohvri põhja said teised. Vast kannatab seni ära, kuni sinna jõuame. Kodus alles söi.“

Proua silmad löövad jälle välkuma. „Kõik tee aga ise,“ heidab ta ette nagu tervele maailmale talle sündivat ülekohut, „ega kellestki midagi asja saa. Sa ju näed, et mul on väike laps süles. Kuhu ma selle pean viskama. Aknast välja või?“

Ema kobib ruttu pingilt maha ja hakkab omnibusega kaasa õõtsudes avama kohvrit. Kui ta kõik on sumadanist välja pakkinud proua noomimiste ja sõimamise saatel, et mis ta asju kortsutab, ja kõige põhjast välja võtnud otsitava, hakkab proua suuremale jõnglasele saiu kotist ette laduma, et missugust pojake tahab süüa. Poiss raputab iga näidatud saia peale pahaselt pead. Ei kölba.

„Küll olen ma temaga hädas,“ kaebab proua üldiselt omnibusepublikule, „mitte midagi ta ei söö. Lähed arsti juurde, aga ega need arstid midagi tea, ütlevad aga, et pole lapsel häda midagi.“

Energilised naised omnibuse eesotsas tõmbavad proua õiglase viha endale sellega, et julgevad nüüdki, selle kurva loo peale, naerda. Talumees arvab heasüdamlikult:

„Tea, kas tal ongi midagi häda. Vast poiss vitsutas lõunaajal kõhu täis. Laske nälgib päev otsa, küll siis näete, kui isu tuleb.“

Selle kõnega ei muuda ta proua arvamust enesest karvaväärтки paremaks.

Nüüd katsutakse poissi meelitada saiasöömisele. „Ah, küll see on magus,“ teeb proua mesise näo ja veab keelega huulte vahelt. Järhart kõigutab jalgu näoga, et teadagi juba, kui magus võib olla üks sai. Jälle ohkab proua ümberolijate poole. Näete, kulla inimesed, misugust risti nähakse lastekasvatamisega. See-kordki ta ei löika rohkem kaastundmust. Ja uuesti näidatakse poisile korrast läbi kõik saiad. Vast siiski mõni neist leiab armu ta silmis. Põngerjas nõustubki lõppeks, nähtavasti tüdimusest. Vastumeelselt sirutab ta käe suhkrustatud kukli järele. Õnnelikult ulatab proua koti emale tagasi. Hoidku oma käes, ta ju näeb, et tütrel on laps süles.

Poiss hammustab isutult paar korda saia otsast. Siis hakkab seda näppude vahel poetama ja pühib suhkrustatud raasud Essi sülle.

Proua terav pilk tabab Essit pühkimas pahase näoga oma undrukult saiaraase maha. Ja

kui poiss jätkab ennast lõbustavat tegevust, ütleb Essi:

„Kuule, poiss, ära aja oma saiapuru siia!“

Poiss pöörab õigustotsiva pilgu ema poole. Ema ruttab tiigrina kaitsma oma lemmikut: „Teil pole mingit õigust minu last ehmatada,“ esitab ta Essile dekreedid.

„Ja teil pole õigust oma lapsel lasta määrada mu riideid,“ vastab Essi.

Proua palgeil ilmuvad nähtavale punased kiud.

„Ema, karjatab ta, „võta Järhart sülle! Ära söövad nüüd lapse. Näe, seal ta on, muidu öeldakse, et meil rahvaarv ei tõuse, aga kus ta saab tõusta, kui noored naisterahvad ei või nähagi lapsi oma ligidal.“

Esimese osa publikki on jäänud vait ja kuulab huviga pealt teiste tüli. Vanake hakkab rutuga poissi enda juurde vedama ja poetab sealjuures saiakoti maha. Poiss astub sellele täie jalaga peale. Ise naerab heast meelest. Kott rebeneb. Muljutud saiu tuleb nähtavale.

„Sa Issand!“ ahastab proua. „Oled sina mul üks saamatu inimene. Niisugusega on küll üks igavene rist sõita. Mis sa sest saiakotist nüüd jälle maha ajasid. Lapsele jalgu. Nüüd viska terve kotitüki minema. Mis ma talle maal süüa annan? Seal vist on pagarid iga nurga peal nagu siin!“

Vanake katsub värisevate kätega saiakotti maast kokku kraamida.

„Võta laps,“ käratab proua, „mis sa neist nüüd enam kraabid!“

Ema tõuseb sõnakuulelikult ja tirib poisi sülle. Too istub tükk aega vagusi, siis asetab

jalad talumehe riitele. Nähes, et mees seda sugugi ei märka, läheb see toiming talle igavaks ja ta pöörab oma tähelepanu aknale. Seegi tegevus ei rahulda teda kaua.

„Tahan vaadata sealt, kust see tüdruk vahib,“ seletab ta ja näitab näpuga vastaspingile.

„Hea küll,“ rahustab teda vanaema, „ega sealtki parem ole vaadata. Siinpool ka ilusad metsad ja näe, kui muuh sööb aia ääres. Ja vaata, kiisu peseb ukse ees silmi. Sinna majja tulevad täna külalised.“

„Tahan vaadata teisest aknast,“ tõstab poiss ähvardavalt häält.

„Kas sul raske on minna teisele pingile?“ küsib proua tigidalt. Ja pead raputades, enesele: „Küll on jonnakas vanainimene.“

Vanaema tütrepojaga kolib kärmesti teisele pingile. Poissi aga ei huvitagi enam aken. Ta kõlgutab tükk aega jalgu, siis ulatab neid ettevaatlikult Essi kleidi poole. Essi peab teda teraselt silmas. Kui ta nüüd peaks oma jalad mu sülle toppima, mõtleb ta, siis läheb vist küll lahti säärane sõda, missugust pole nähtud ajaloos Napoleoni ajast peale. Kuid see lahing jääb pidamata.

Poiss võib-olla märkab ta pilgus midagi, mille ees lööb kartma, vaatamata oma vägevale kaitsejale. Ta jätab jalad paigale, paneb pea vanaema rinnale ja uinub nähtavasti.

„Kuhu preilike sõidab?“ kordab talumees uuesti oma ennekatkestatud küsimust.

Essi räägib, et läheb Mustmetsa kirikukülla tädi poole suvitama. Sedagi seletab, kes on ta tädi. Talumees noogutab pead. Tema tundvat

neid inimesi päris hästi. Väga kenad inimesed. Igapidi virgad ja edasipüüdlikud. Iseäranis leiab tema silmis kiitust noorem täditütar Salme. Kus on ikka tragi ja lahke naisterahvas. Kahju, et tema pojad on veel nii väikesed. Muidu saadaks mõne otsemaid Salmele kosja. Sest pangu preili tähele, see mees, kes selle tüdruku kord kosib, saab endale säärase perenaise, missugust otsi mitmest vallast.

Proua kuulab nende juttu tähelepanelikult pealt. Paar korda nagu tahaks ütelda midagi sinna vahele, kuid suleb jälle pahaselt suu. Sääraste tooreste inimestega tema juba ei räägi. Õnneks istub Essi kõrval kahvatunäone naine. Selle valib proua endale publikuks.

„Sõidan ka Mustmetsale,“ jutustab ta. „Minu vennapoeg on seal kirikuõpetajaks.“

„Vaene poiss,“ ütleb keegi päris kuuldavalt eestpoolt.

„Ah see noor õpetaja, kes tänavu kevadel valiti, on teie vennapoeg?“ uudishimutseb talumees.

„Jah,“ viskab proua tema poole väarika pilgu. Ja siis jälle kahvatunäosele:

„Vana õpetaja oli läinud Saksamaale. Siis valitigi mu vennapoeg. Ega muidu lähekski sinna, maal on ju väga igav, ei ole seal seltskonda ega kedagi, kellega saaks sõnakese jutugi ajada. Võiks minna kuhugi peenemasse kohta, meil, jumal tänatud, ju jõudu oleks — mu mees on kooliõpetaja tütarlastegümnaasiumis. Aga noh, mis sa teed ära. Teine kutsub nii kangesti. Tal vaesel poisil seal ka väga igav päris võõras nurgas. Kedagi omakseid ümber ei ole, naist ka ei ole. Ja või need

tänapäeva tütarlapsed kõlbavadki naiseks võtta.“ Edasi läheb jutt proua elust ja olust, nende jõukusest ja tema tagasihoidlikkudest eluviisidest, mistõttu arvatavasti ongi Jumal tema vastu nii õnnistava käega.

Essi vaatab aknast välja. Tundub juba Mustmetsa lähedust. Praegu sõidab omnibus metsas. Vallutab ähkides liivaseid künkaid, milliste ahelik kestab siit kuni Mustmetsa kirkuni. Liiv on sügav, ulatub rattarummuni ja Essil on kogu aeg hirm, et kui nüüd läkitab mootor hingekeese välja, siis kõmbi paar kilomeetrit jala. Ega see ole kerge raske kohvriga ja igasuguste lisakompsukestega, mis emalinnast tädile külakostiks kaasa pannud.

Jänes jookseb pikkade hüpetega üle omnibuse tee, silmad hirmu täis, et pääseks veel seekord. Ta pikad koivad välgatavad veel männitüvede vahel, enne kui ta lõplikult kaob silmapiirilt. Siin öeldakse vanasti olevat olnud karude pesapaik. Seal, seda kingualust lohku kutsutakse praegugi Karupesaks. Nüüd pole neid loomi siin keegi näinud. Essi vanaema veel mäletas, et tema noorpõlves olevat siin kord peetud karujahti. Kuid Essi vaatleb siiski seda lohku väikese hirmutundega südames. Üksi ta küll ei julge siia tulla. Kes ütleb, et alles eile pole saabunud Virumaa metsadest mõni siinelanud karude järeltulija, kes tuli ottsima üles esivanemate elupaika. Säärased loomad kõlbavad Essi arvates siiski paremini zoologia õpperaamatusse kui ristirahva sekka ringi jooksmata.

Talumees Essi kõrvalt läks maha juba sealpool metsa. Nüüd on pingil ruum juba pä-

ris lahe. Mugavam pole sellegipärast, sest pikk sõit on tüüdanud kõiki. Vanaema tütrepojaga magavad mõlemad. Mustmetsa vastse õpetaja auväärt tädid haigutab ja soputab last. Temalgi pole enam lusti rääkida oma elust ega uhketest sugulastest.

„Ega te ei tea, kas Mustmetsa kirik peaks tulema varsti?“ pöördub ta just enne metsast väljajõudmist kahvatunäose naise poole.

„Ei tea,“ ütleb küsitav. Ta olevat siin nurgas võõras. Sõidab sinna, kui kaugele omnibus üldse läheb, sellepärast teab, et pole vaja muretseda mahamineku pärast.

Proua vaatab omnibuses ringi. Aga polegi enam kelleltki küsida, omnibus on juba päris tühjaks jäänud. Eesotsas veel lõkerdavad nood tüdrukud kahel pool poissi. Siis pöördub ta väga vastumeelselt Essi poole: „Ega teie ei tea?“

„Seal,“ näitab Essi kirikule mäe otsas, mille tornitipp vahib end järves kirikumäe all. Ise hakkab otsima pingi alt kokku oma kraami.

„Ema!“ kiljatab proua ja togib vanakesele külge. „Korja ruttu pakid kokku, näe, olemegi päral. On ka inimesel und.“ Ja kahvatunäosele: „Küll on niisuguse vana inimesega reisi peal tegemist ja häda.“

Ema hakkab unest ehmunult kaapima kokku kõike, mida leidub ta ümbruses. Laste tekke ja palituid, suurrätte ning kohvleid ja väiksemaid pakikesi. Kobab Essigi kompsude järele, aga see oskab oma asju ikka tema käte eest osavalt kõrvale tõsta. Siis vinguvad pidurid. Omnibus seisatab Taela poe ukse ees.

Essi astub sisse Suurtooma väravast ja peatub, et silmitseda pisut nii tuttavat ümbrust. Tädi väljub praegu toast, kummagi käe otsas seasöögipang, pealmine seelik üles keeratud. Täditütar Salme seisab trepil ja noomib musta kassi — Tukki mõne üleannetu teo eest. Tukk hoiab saba püsti nagu kirikutorni, kuulates viisakalt. Koeraputka ees keti otsas kargleb pruuni kirja koer, ainuke tundmatu olend Essile siin õuel, andes suure lärmiga mõista kõigile elusolendeile, et talule on lähenemas võõras hädaoht.

Salme vaatab värava poole, katkestab moraaliõpetamise Tukile poolelt sõnalt, hüüatab midagi arusaamatut rõõmu avaldamiseks ja jookseb Essile vastu. Tädi asetab seasöögipanged maha kesk õue, jäädes sinnasamasse ootama külalist ristis käsi ja naerva näoga valge räti all. Tukk kasutab tekkinud olukorda — ta must saba vilksatab toaukse vahel. Küllap ta teab olevat kuski riulinurgas midagi suupärast. Üldist jällenägemisrõõmu segab ainult sealauda poolt tulev kibe näljakisa. Koer kuudi ees ei saa enam avaldada meelt, sest Salme käratas talle, et pidagu lõuad. Nüüd lamab ta maas, üks käpp suurel kondil, ja uriseb ainult.

Ega tädil pole aega kaua raputada Essi kätt ja pärida kojujäänute tervise järele. Sea-

laudas ähvardatakse päris avaliku mässuga. Keegi vist kolistabki juba laudaukse kallal. Tädi kahmab panged ja ruttab lauda poole, seletades, et sääraseid loomad olevat küll mahalöömise väärt.

„Küll mul on hea meel, et sa tulid,“ räägib Salme kareldes ümber Essi. „Sa ei tea, kui igav siin on üksinda. Nüüd mul pole enam ühtegi sõbrannat ka. Treieri Liide läks kevadel linna õmbleja juurde. Ega siin külas polegi ühtegi õiget tüdrukut praegu. Kes on, on veel plikakesed ja Tani Ella, see on jälle väga vana.“

Essi vaatab trepilt tagasi õuele. Temagi on rõõmsam siiasaabumise üle, kui arvas. Kõik on siin nii kodune ja südantsoojendav. Miski pole võõras ega muutunud selle aasta jooksul, mil Essi viimati siin oli, peale koera. Läänud aastal jooksis siin ringi must sagriskarvadega raks, tige loom, kes kargas vahel hammastega sääride isegi omainimestele.

„Kõik nagu vanasti,“ ütleb ta Salmele, „ainult koer on uus.“

„Jah, tõime talvel metsavahilt. Armi laskis Peet enne sõduriksminekut maha. Selle nimi on Sillu.“

Sillu ajab oma nime kuuldes kõrvad püsti ja liputab saba.

„Ja tead, kes meil veel on uus?“ püüab Salme üllatada teist. „Õpetaja.“

„Tean juba,“ pomiseb Essi ja heidab vähehuvitatud pilgu suurte kirikumõisa pärnade poole, mis paistavad siia üle talli. „Kuhu vana jäi?“

„Saksamaale läks. Aga see uus on päris noor ja ilus poiss ka veel. Kus nüüd käib tüdrukuid kirikus!“

„Sina ka muidugi?“

„Ei,“ raputab Salme pead, „minule meeldivad siiski ainult talupoisid. Aga ma mõtlen, et sina vast muutud nüüd usklikuks.“

Oh ei, ärgu Salme seda arvaku. Essi tuli nimelt viimastel päevadel veendumusele, et ta on meestevihkaja. Ja kui veel mõtelda uue õpetaja tädile, siis jäägu ta küll parem selle kihelkonna tüdrukute jagada.

Õhtul aidas jutustab Salme Essile oma kurba elusaatust. Tal on kallim, Ruudu. Naaberküla poiss. Talupärija pealegi. Aga ema ei salli Ruudut silmaotsaski ja Linda, vanem õde, naabertalu perenaine, ka ei salli. Sellepärast, et Ruudu vanemad on veel väga kõbusad inimesed, peavad võib-olla talu paar-kümmend aastat endi käes. Peale selle on neil vanatüdrukust tütar. Tige kui kurivaim. Ega muidu vahest polekski tädil ja Lindal Ruudu vastu midagi, aga ema ja õde ei lase minial elada. See on nende kaljukindel veendumus. Salme ise on selles suhtes hoopis optimistlikumal arvamisel. Ta väidab, et mida nad talle ikka teha saavad, kui ta ise on kange. Ega ta pole klaaskauss, et läheb katki, kui mõni lükkab.

„Kui ma sinna Metsaojale kord perenaiseks saan, küll siis tuleb sõimamist ja riidu,“ ütleb ta. „Aga sinna ma pean saama.“

Nad ühinevad veel samal õhtul salanõuks ema ja Linda vastu. Essi peab kindlasti Salmet aitama. Ema ei lase praegu Salmet ku-

hugi minna, või kui ta saabki õueväravast välja lipsata, on kohe Linda sabas hiilimas, kas ta ei saa viimati Ruuduga kokku. Nüüd nad võivad korraldada asja niimoodi, et kui Salmel ja Ruudul trehvung, läheb Essi Salmega kaasa. See ei ärata kahtlust. Ärgu Essi arvaku, et nad senigi ei saanud kokku, aga see oli siiski kole raske. Vahel lõuna ajal jooksid ära, kui ema laudas oli, ja õhtul, kui ema juba magas, lipsas Salme läbi akna välja. Aita ei lastud teda kuni tänaseni magama. Jõudsid siis ema ja Linda terve öö ukse ees valvata!

„Imelikud inimesed,“ arvab Essi, „mis nad teda selle ema ja õe pärast nii kangesti põlgavad. Vanemad on ju igaihel, ega neid saa maha lüüa, kui poiss hakkab naist võtma.“

„Muidugi,“ nõustub Salme. Ja ega asja õige põhi seisagi emas ja ões, need on ainult ettekäändeks. Päris õige Ruudu mittesallimise põhjus on see, et Vaariku vanapoiss olevat nii umbes märku andnud, et Salme on päris meeldiv tütarlaps. Tal räägitakse olevat palju raha, isegi vanu vene kuldrublasid leiduvat kuski. Ja üks ema süda hoidu ikka sinnapoole, kust kuuldub kibedamat rahakõlinat. Aga Salme muidugi ei taha Vaariku vanapoisist ja tema kuldrubladest teadagi, kuna Ruudu on nii kena poiss. Salme ei võigi teda Essile näidata, viimati lähevad veel tülli. Ruudul pole küll raha, aga mis sest nodistki kasu on, kui ta'ga muud ei osata peale hakata, kui hoitakse kuski seinapraos, ja vahel, laupäevaõhtuti, loetakse üle, et kas on kõik alles.

„Kui sa mind aitad,“ lõpetab Salme, „siis aitan mina sul hakata õpetajaga sehvti te-

gema. Mõtles, kui tore, kui saad õpetaja-prouaks ja jäädksi siia elama. Meie Ruuduga tuleme sulle igal pühapäeval kohvile.“

„Ah mine!“ pahaneb Essi. „Mina teie õpetajast ei hooli kõige vähematki. Olgu ta või nii ilus kui taevaingel.“

* *

*

Hommikul ärgates veendub Essi, et tal oli üle hulga aja pagana hea uni. Võib-olla on juba lõunaaeg. Päikeselaik särab kassiaugu all. Tähendab, väljas on ilus ilm. Essi voodi kohal lõhnavad värsked kaseoksad ja eileküpsetatud leivad, mis on peidetud hiirte eest lae all rippuvasse pesukorvi.

Salme ase on tühi. Jumal teab, millal see juba pugest aidast toimetama oma töid.

Toa juurest Essi leiab tädi ja Tuki. Tädi keedab kohvi keskhommikuks — inimesed tulevad varsti väljalt koju, ja Tukk sooritab ta säärted ja lauajalgade ümber meisterlikke küürusid.

„On see küll elajas,“ pahandab tädi ja lükab kassi jalaga eemale. „Hiired on läinud juba nii häbematuks, et käivad päise päeva ajal uksest sisse ja välja. Tema aga keerleb jalus.“

Tukk leiab, et küllap ilusa küüru sooritamiseks on Essigi jalad väga kohased, ja ruttab seda tegelikult järele proovima. Kohvilauas istub ta palumata Essi kõrvale, andes mõista, et ta on nõus külalist täielikult vabastama singisöömise kohustusest. Tädi teeb kassi aitamisinnule lõpu peale, äiates nõudepühkimis-

rätiga ta poole, mille peale Tukk arvab olevat viimase aja lahkuda siit kuumaksköetud õhk-konnast.

„Kui Sillu lahti oli ja toas käis, siis ta veel kartis natuke, sai koera käest vahel karistada. Aga nüüd...“ kaebab tädi, pühkides märgi käsi. „Ja nagu sa selja pöörad, on ta laua peal või riulil. Eile alles ajas mul maha uue kahetoobilise kausi. Anna söök ette, siis vaata, kas lähebki iga asi sisse, aga kui vargile läheb, lõhub nahka isegi silgupead.“

Essi tunneb, et Tukk muutub talle sümpaatseks. Sel loomal on nähtavasti iseloomu.

„Miks Sillu on ketis?“ arvab ta paremaks tädi pahast meelt pöörata Tukilt teisale. „Kas teil on siin marutõvepiirkond?“

„Ei ole,“ istub tädi laua äärde pikemaks seletuseks. „Teised koerad lippavad kõik niisama ringi. Aga meie Sillu on säärane rumal loom — ta ema on jahikoera tõugu —, et nii kui lahti pääseb, on kanapoegade kallal. Suuri ta ei võta, aga niisuguseid, mis piiksuvad. Õpetajahärral ometi, hull loom, murdis maha järjest kolm kanapoega. Ei saanudki siis muud, kui panime teise ketti.“

Essi heidab pilgu aknast välja. Kõnealune istub oma kuudi ees ja vaatab igatsevalt üle õue. Võib-olla ta mõtleb õpetajahärra maitsevatele kanapoegadele.

„Kui sa ära sööd, siis ole hea laps, jookse Taela poodi ja too mulle kilo riisi. Teeme õige lõunaks piimasuppi,“ otsib tädi kapist plekk-karbist raha lauaotsale, ise kaob jälle kubugi, rahuldama oma suure pere soove.

Sillu tõuseb saba liputama, kui Essi ilmub toalävele. Ta on saanud aru, et eile saabunud võõras kuulub nüüd selle talu perre ja et tema vastu tuleb olla sõbralik. Essi mõtleb, et ega selle riisitoomisega ole tal teab kui kiiret, — lõuna alles kaugel — ja selle tõttu võib ta vähe aega koeraga sõbrustada. Ta patsutab Sillu selga, paitab ta pead ja pistab talle suhu õieti küll Tukile määratud singinahad. Et Sillu ema on olnud hagijas, seda võib selgesti näha koera ninast ja joosta tahtvaist jalust. Aga ta kannab sinna juurde lopendavaid karjakrant-sikõrvu ja pika karvaga saba, see ei räägi ta puhta tõu kasuks.

Sillu on väga rahul talle pööratud tähelepanuga. Ülevoolavas sõprustundes püüab ta limpsida keelega Essi nägu ja veab oma poriste käppadega tüdrukku uuele sitsikleidile pikad jäljed. Kui Essi lõppeks kavatseb minna täitma endale antud ülesannet, näeb ta, et see pole nüüd enam põrmugi kerge. Koer laseb lahti säärase ulguva nutujoru, et isegi koerakuut puuriida ees võiks lõhkeda haledusest, kui ta juba isegi poleks nii täis suuremaid ja väiksemaid pragusid.

Essi pöördub poolelt õuelt tagasi, et looma noomida. Olgu Sillu mõistlik ja istugu rahulikult puuriida varjus, näe, ilus kontki siinsamas. Essi käib korra poes. Ta tuleb otsekohe tagasi. Sillu ei lase end veenda. Ta tahab kaasa. Istugu Essi päev läbi keti otsas, kui jalad tahaksid sibada ringi väljadel, proovigu, kuidas maitseb. Koer kraabib käppadega Essi õlgu, niutsub ja palub. Säärasele atakile ei pea Essi kaua vastu. Ta otsib toast nõöri, seob

selle Sillu kaelarihma külge ja siis ruttavad kuus jalga joostes väravast välja, mööda külateed alla Taela poe poole.

Poe ees, Essi näeb juba kaugelt, seisab suvise tööpäeva kohta õige suur summ rahvast. Kolm külanaist, noor poiss rattaga, proua Tael ja poemes ise. Ja kõik vahivad omavahel arutades teisel pool teed käsipuudel istuvale mehele, keda aga ümberolijad ei näi põrmugi huvitavat. Mees ümiseb endaette ja kõigutab jalgu. Siis korraga, nagu oleks talle midagi meelde tulnud, ronib maha oma kõrgelt seisukohalt, poeb käsipuu alt läbi teisele poole, kust upitab enese uuesti üles. Ja jälle kõigutab jalgadega ning räägib midagi. Sillu avaldab arvamist, et seda võõrast onklit passiks sikutada vähe takuse püksi säärest, aga Essi veab ta vägisi endaga ühes poodi. Pärast tembeldatakse veel loom marutõbiseks.

„See on vist hull. Ei tea, kust ära joosnud,“ räägib proua Tael riisi kaaludes. Ise vilksab silmadega aknast välja vahtida. „Hommiikul juba tuli ja istus sinna käsipuudele. Ja seitsaadik — iga natukese aja pärast käib korra käsipuu alt läbi. Sellepärast me mõtlesimegi, et ega ta küll ei ole täie aruga inimene.“

Essi arvab ka, et säärane tegevus ei sobi normaalse mõistusega. Ta maksab raha ja tõttab välja, et vaadata, mida see seal teeb. Sillu nööri otsas, proua Tael kannul.

„Ikka keerutab, sa heldene aeg, ümber käsipuu,“ haletseb naine piimaämbriga, kael händusest kõver. „Sa Issand küll, nisukest lollikest. . .!“

Teised naised ägavad umbes samas vaimus. Sillugi toetab maha tagumise otsa, keerab pea viltu, vahtides ümber käsipuu ronivat inimest. Temagi võib-olla mõtleb: „Sa Is-sand küll, säarast lollikest..!“

Noormees rattaga asetab oma sõiduriista poe seina äärde ja astub, käed taskuis, üle tee. Järelejäänud publik jääb vaatama püsti peadega nagu kanakari. Piimaämbriga naine lükab rätiku kõrvadelt tahapoole, et paremini kuulda, mis toimub nüüd.

„Tere hommikust,“ kergitab noormees mütsi. „Kuidas läheb?“

Vastuse asemel ronib võõras maha ja kor-dab juba kõigile tuttavat võimlemisharjutust. Kui ta uuesti istub oma kohal, jätkab noor-meess usutlemist:

„Kust sa tuled?“

„Siin oli enne Eedeni aed, aga nüüd on siin suur linn,“ räägib võõras sülitades vihaselt üle tee seisva salga poole. Nähtavasti pole talle meele järele paradiisiaia planeerimine.

„Kuhu sa siis nüüd lähed?“ pärib noor-meess edasi.

„Mere peale,“ ütleb võõras ja näitab käega poemehe rukkipoollule. „Pean minema üle suure mere.“

„Küll ma näitan talle merd,“ uriseb poe-meess. „Kui ta peaks mu rukist sasima, siis..“

Proua Tael on suurema diplomaatliku an-niga kui ta kangem pool. „Mine sinnapoole,“ näitab ta käega suunas, kus kollendavad küla-meeste rukkiväljad. „Seal on palju suuremad mered kui see siin.“

Võõras vahib talle mõttetu pilguga otsa. „Pean ringi käima,“ ütleb ta kurvalt. Aga seekord võtab ta oma ülesannet hoopis põhjalikumalt kui seni. Peale hariliku ümber käsipuu keerutuse ta teeb ringi ümber proua Taela, kes kohkunult taganeb teiste sekka, ja asub siis ringikäigule ümber Taela maja. Aegamisi ja põhjalikult. Kuna peremehe elamu ümber leidub küllalt puid ja paar suurt kivi, mille ümber ei tohi jätta ringi sooritamata, töotab see kõik tal kujuneda õige pikaajaliseks.

Naised kaaluvad omavahel küsimust, kas mitte koju minna. Kellel siin on nii palju aega vahtida. Ja midagi põnevat ei töota asjast välja tulla. Essigi läheks, aga tema tahab kangesti teada saada, et kuhupoole nõdrameelne lõpuks siirdub. Kui läheb viimati Möldri kaaskusse. Sealt tahtsid nad õhtul Salmega kaski tuua — oleks ju kole, kui nad selle ringikäija sealt eest leiaksid.

Järsku kuuldub kesk suvepäeva vaikust hele kisa. Keegi naine pahandab kuski väga kõva häälega. Kedagi lubatakse maha lüüa. Ja nagu madalamat mehehäältki kostaks sekka.

„Kes seal nüüd säutsub,“ tõstab proua Tael nina hääle suunas. „Kuulda nagu kirikumõisast.“

„Sealt jah,“ tõendab üks külanaisi. „See ju õpetajahärra linnatante hää.“ Ja naised pistavad ninad kokku, et arutleda, mille peale võis tekkida säärane pahandus. „Kuule, õpetajahärragi nagu siunaks kedagi. Ei tea, kas läksid tantega tülli. On teine näha sihuke käärakas prouake.“

Nüüd seltsib juba tuntud kahele häälele veel kolmas. See on koera hääl ja ta ei põhja teistega kaasa. Ennemini kuulduv sedamoodi, nagu oleks hääleomanik saanud jalaga mööda külge.

Essile tuleb korraga meelde tädi hommi-kune jutt Sillust ja ta lubamatust poolehoiust õpetaja piiksuvate kanapoegade vastu. Ta vaatab ringi. Muidugi, ta on vahepeal nõöri-otsa lahti lasknud ja Sillu on läinud. Essil virvendavad silmade ees vihane õpetaja, tema riiakas sugulane ja terve kari süütuid kanapoegi, igäüks siruli oma vereloigus. Ja mis ütleb tädi selle loo kohta. Kindlasti ta ei rõõmustu.

Essi pistab jooksu kirikumõisa poole, nagu veel jalad võtavad. Kisub pärani pargiukse ja lippab otsejones üle vastniidetud muru lärmi poole. Kui ta jõuab õpetajamaja ette, kuuleb ta, et õpetajagi räägib kaunis kõvasti, aga see, mis ta ütleb, pole kaugeltki armuõpetus.

Köögitrepi ees nad seisavad. Õpetaja tädi, keegi noor mees, kes peab olema õpetaja, ja, tõepoolest, Sillu. Essi lootis veel viimase minutini, et võib-olla on see siiski mõni teine külapeni. Õpetaja tädi hoiab Sillut nõöri otsas kinni ja töötab kõige koledamaid asju koera omanikule, kes ei oska paremini oma looma järele vaadata.

„Sillu!“ hüüab Essi etteheitvalt. Surnud kanapoegi pole ümbruses näha.

Sillu niuksub heameelest ja rabeleb metsikult naise käes, töötades oma vabaduse saavutamiseks võtta hambad appi. Selle tagajärjel ta pääsebki lahti ja tõttab Essi juurde otsima

kaitset. Talle ei meeldi põrmugi see halbade kommetega seltskond.

Õpetaja teeb jalamaid oma vaenulisele olekule Sillu suhtes lõpu peale. Ta isegi kummardab viisakalt Essi poole ja naeratab natuke kohmetult. Tema tädi aga paneb Essi ilmumine veel vihasemalt käratsema. Tal on nüüd isik, kelle poole võib pöörduda otsekoheselt oma saajatustega, pealegi isik, kes oskas juba siiasõidul pöörata enda peale ta vihkamise. Kuuldes, et koer kuulub Essi tädile, proua elav fantaasia töötab niikaua, kuni ta vist isegi usub, et õpetajahärra kaebab Essi kõigi ta sugulastega kohtusse ja et see hukkaläinud suguvõsa saab vähemalt kolm kuud nina pealt.

„Ah, jäta juba ükskord!“ pomiseb õpetaja pool-häbenedes, pool-pahaselt. „See asi pole ju üldse kõne väärt.“

Vaata, või pole kõne väärt! Tema, õpetaja tädi, on alati ütelnud, et tema vennapoeg Henn on üks igavene tossakas. Küll teistel inimestel on hea elada sihukese kulul. Kasvatab kanapoegi, et nendega sööta teiste koeri. (Siinkohal on tädi sunnitud käed suruma sügavas meeleheites oimukohtadele.) Ja polegi kõne väärt sihuke asi! Ainult sellepärast, et siia kõnnib linnapreili ja tunnistab kõige rahulikumalt mõrtsukaliku koera omaks. Aga tehku! Mis see õieti tädile korda läheb, kuidas ta vennapoeg kavatseb elust läbi lüüa. Pangu juba homme uus partii mune kanale alla haudumiseks, muidu preili koer sureb veel nälga.

Õnneks hakkab kuski maja sisemuses karjuma laps, mispärast linnaproua peab jätma

katki oma vihahoo väljavalamise ja tõttama elamusse. Essi ja õpetaja vaatavad kergendatult naeratades teineteisele, kusjuures Essile tuleb ette, nagu oleks ta seda meest juba kuskil näinud.

„Kas ta tegi midagi kurja?“ küsib Essi ja ähvardab Sillut sõrmega. „Vana halb koer!“ Sillu liputab saba — ta vist peab öeldut komplimendiks.

„Oh, ei teinud mitte midagi,“ ruttab õpetaja vabandama. „Ennemalt ta on siin murdunud paar kanapoega, sellepärast ma tahtsin teda minema ajada, kui ta tuli õue.“

Sillu tajub vist inimeste häältest, et hädahoht on möödas. Ta istub rahulikult maha ja hakkab kraapima kuklapealset tagumise jalgaga.

Essi ei usu hästi seda juttu. Milleks tehakse koera välja ajades nii suurt lärmi? Tema risküsimuste all peab õpetaja siiski tunnistama, et Sillu ei piirdunud ainult õuetulemisega. Ta oli juba kanapoegi taga ajanud ja nende hädapiiksumise peale olidki nad tädiga välja tulnud.

„Teie vist küll ehmatasite väga, kui kuulsite meie lärmi?“ küsib õpetaja. Essi ei kuule ta kõnet. Ta pingutab meeletult oma mälu. Kus võis ta näha seda nägu? Ja äkki meenub talle pime kinoruum, ning tema kõrval istumas seesama mees heledas vihmamantlis, hall kaabu põlvedel. Siis kuulutus ajalehes: „Palun seda härrat...“

Essi tunneb, et ta muutub punasemaks kui indiaanlane. Sõnalausumatult pistab põge-

nema, kiskudes koera järele. Seekord viib nende tee üle ühest lillepeenrastki.

Kodus saab Sillu nii suure leivakäaru, et ta ei oska seda ühestki otsast sööma hakata.

Jälle on Essi mõtetel palju tööd. Kas õpetaja tundis ära selle häbematu tüdruku, keda ta oma kirjas nii mõjuvalt noomis? Või mitte? Asja lahendamiseks pole mingit pidepunkti.

Essi jalutab tükk aega maanteel kirikumõisa aia taga. Et võib-olla õpetaja tuleb kuski vastu ja vahest tema näoilmeist saab Essi mingisuguse lahenduse teda piinavale küsimusele. Ta lootused ei täitu. Kirikumõis on täna nagu välja surnud. Linnatädigi häält pole kuulda. Aga proua Taela ja tema kaubatarvitaja uudishimu ärritab Essi sealolek väga. Nad varjavad endid ukse taha ja piiluvad sealt teel. Nende oletused selle kohta, keda linna-preili võiks oodata, kuulduvad selgesti kõndijani.

Essi läheb alla järve äärde, et supelda, kuid sinna saades avastab, et tal pole sellekski ürituseks praegu tuju. Ta istub suure kivi otsa, mille Kalevipoeg olevat kunagi siia visanud, ja pillub sealt kiviprügi järve. See tegevus ei rahulda teda kuigi kauaks. Poole tunni pärast ta jalutab jälle maanteel, nüüd juba ühes Silluga. Kirikumõisa väravas ta laseb hõõriotsa peost lahti, ise vahib pilvi. Kui nüüd koer läheks jälle kanapojajahile, oleks Essilgi põhjust astuda sisse õueaeda.

Sillul pole täna asja kirikumõisa. Ta kõnib truult Essi kõrval ja liputab vahel sekka saba. Nagu polekski talle antud vabadust.

Järgmine päev on pühapäev. Hommikul äratab kirikukell Essi unest. Vankrid kägisevad teel. Seal sõidavad inimesed, kes võtavad kuulda kella kutset.

„Täna peaks isegi minema kirikusse,“ ütleb Salme, ringutades oma sängis. „Täna on Tõruvere külast ühe rikka peremehe ja suure talu tütre laulatus. Kindlasti on uhked pulmad.“

Essi on muidugi nõus. Ta soostuks isegi siis, kui laulatataks kaht vallavaest. Et aga näeks õpetajat.

Nad hakkavad endid kiiresti ehtima ja jõuavad valmis täpselt seks ajaks, kui kell lööb välja hommikuse jumalateenistuse. Essi näeb nüüd, et tema ja Salme pole ainukesed, kes on huvitatud kahe rikka laulatusest. Rahvast valgub alata siia poole. Jalgratastel poisse vuhiseb Suurtooma õueväravast mööda nii palju, et Sillu ei saa minutikski loobuda haukumisest. Tüdrukud tulevad salkadena, pühapäevavarõivad seljas. Nad lähevad kirikumäele, kuhu istuvad ootama pulmarongi ja lõkerdama poiste üle, kes püüavad hiilata naljategemisoskusega. Jutluselesõitnutestki ei mõtle keegi äraminekule. Nad tulevad küll igaüks oma vankri juurde, aga ainult selleks, et kohendada hobuse kaerakotti ja otsida endale leivakotist saiakannikas välja.

Värava taga seisatab Salme ja rapsab Essit käsivarrest. Ise vahib teraselt maha.

„Mis on?“ küsib Essi.

„Ruudu on ka kirikus,“ teatab Salme. Ja kui Essi vaatab talle imestunult otsa, et kuidas ta tuli nii järsku sellele, lisab ta seletuseks: „Näe, siin on Ruudu ratta jälg.“

Essi vaatab näidatud rattajälge. Ta leiab, et see on täpselt samasugune kui iga teinegi, mida ta kunagi on näinud.

„Ei ole,“ vaidleb Salme. „Ruudu tegi oma rattakummidele märgid peale. Kas sa siis ei näe. Vaata nüüd seda jälge ja seda siin!“

Essi vaatab jälle mõlemat jälge ega leia kummagi juures midagi tähelepanuväärset. Ainult armastajasilm võib siin teha vahet. Ta siiski ütleb, et jah, tõepoolest näeb ta nüüd noid märke. Sest pole loota, et Salme liiguks temaga paigast enne, kui ta on selgeks õppinud Ruudu ja teiste külapoiste rattajälgede erinevuse. Niiviisi võid jääda jalgu uhkele pulmarongile.

Kui nad pöörduvad ümber kirikumõisa pargi nurga, kus Salme säravate silmadega jälle avastab Ruudu rattajälje, tuleb neile õpetaja vastu. Salme, vist oletades, et Essil pole nüüd enam silmi millegi muu kui tema unistuse teed märkiva joone jaoks maas, lööb talle külge, püüdes seda liigutust sooritada vastutulijast nägemata, ja annab igapidi mõista, et ajagu nüüd Essi silmad pärani. Õpetaja naerab selle etenduse peale päris ilmlikult, ja nagu Essi märkab, väga meeldivalt. Ta isegi ulatab mõlemale tüdrukule tuttavlikult kätt.

„See on minu täditütar. Linnapreili,“ seletab Salme. Salme ise käib kiriku laulukooris laulmas ja on, nagu ta ise ütleb, õpetaja hea sõber.

„Suvitate maal?“ küsib õpetaja. Essi noogutab ainult, vastamiseks pole tal aega, sest ta uurib teraselt õpetaja näoilmet. „Ei tunne,“ mõtleb ta ja see teadmine teeb ta väga rõõmsaks.

Kirikumäel käivad Salme silmad vilks ja vilks siia ja sinna. Ta tervitab tuttavaid, ajab mõnega paar sõna juttu, ühele vanemale mehele seletab, kuidas on lood Suurtooma viljadega ja kui kaugel on tööde järjekord. Aga ta süda ei saa rahu. Korra kõnnivad nad ümber kiriku. Siis leiutab Salme, et kirikumäel on väljakannatamatult palav.

„Jalutame korraks kabelisse,“ paneb ta ette, ja hakkab kohe, ootamata teise nõusolekut, astuma surnuaia poole. Teinud siin ühe ringi, hakkab tal jälle vilu ja ta tahab tagasi kirikumäele.

„Mis sa tast nii kangesti otsid,“ ütleb Essi. „Küll ta tuleb isegi laulatuse ajaks kiriku juurde.“

„Keda?“ küsib Salme punaseks muutudes. „keda ma otsin?“

„Noh, seda Ruudut.“

„Küll sa oled naljakas,“ pahandub Salme. „Kas ma teda otsin. Kui sa jalutada ei taha, siis võime ju istuda kuhugi.“ Endal silmad tuhuvad põhjalikult läbi kõik kirikuliste salgad.

Pulmarong sõidab kõlisedes ning mürisedes lähemale. Näib olevat hiigelpikk ja rikka rahva au kohane. Esimene ots juba seob kirikumäe all hobuseid lasilate külge ja sopusab sirgeks kleidisabu, kui külavahelt veereb ikka veel juurde uusi jorutavaid vankritäisi.

Pruutpaar siirdub torni trepi all olevasse väikesesse kambrisse heitma viimast pilku peeglisse ja kuulama lähemate sugulaste viimaseid näpunäiteid enne tulleminekut. Rahvas laseb nad mööduda, siis tõttab robinal jumalakotta. Väike kirik saab inimesi peaaegu täis. Kõik vahivad õieli kaeltega ukse poole.

Essi sihhib tükk aega teistega ühes suunas. Et aga lugu kipub venima pikale kas pruutpaari lambipalaviku või õpetaja hilineamise tõttu, pöörab ta oma tähelepanu seintele. Siin nurgas on kombeks hoida surnute pärgi kirikus. Peaasjalikult on need mõisnikkude pärjad, suured ja hõbedased, vanadusest pudenema hakkavatel lintidel nimederead, mida iseäranis naissoole on jagatud väga heldekäeliselt. Üht piigat on õnnistanud ta vanemad viie väga kõlava nimega. Euphrosine-Wilhelmine - Leontine - Hedvig-Carola — veerib Essi. Ja mõtleb, et fantaasia-vaene inimene pidi küll vanasti püsti hädas olema, kui talle laps sündis. Mõisnike pärgadest allpool on paari eestlase-kadunukese pärjad, lastud siia naelutada alleshoidmiseks ja näitamiseks, et nemad pole milleski mõisnikkudest halvemad.

„Mis sa vahid!“ pahandub Salme kõrvalt. „Just kui hull, üksisilmi.“

Essi näeb, et Salme on leidnud jälle tarviliku olevat näost punaseks minna. Ja silmanurgaga piilub meeste poole. Selles kirikus peetakse veel kõvasti kinni meeste ja naiste poolest. Kui Essi hakkab järele uurima, mis asi see on õieti, mida ta ei tohi vahtida üksisilmi, leiutab ta pärgade all poisi, kelle näovärv on nagu vastupeegeldus Salme omast ja kes omakorda

piilub tüdrukute poole. „Ruudu,“ mõtleb Essi. Rohkem ei saa ta vahtida, sest Salme tõmbab teda käisest ja lubab otsekohe ära minna, kui teine ei jäta järele.

Orel alustab mängu. Pruutpaar astub kirikusse natuke hirmunult, aga tõsiselt. Peigmees sirutab paar korda kaela kõva krae seest, rahvas müksib üksteist ja sosistab. Õpetaja tekib altarisse ning laskub põlvili palve lugemiseks. Pruutpaar põlvitab samuti, kusjuures peigmees leiab mahti veel kord korraldada lipsu ja sikutada maniskit rinnal sirgeks, kuna mõrsja vaba käega otsib lokke pruudiloori alt rohkem nähtavale. Kodus ja kiriku eeskojas seadsid neid sugulased, nüüd on tulnud lõppeks aeg, kus nad saavad maksma panna oma maitset.

Õpetaja alustab laulatustalitust. Selle koha peal arvab pruudi ema olevat igapidi sobiva avada nutuseanssi. Näitamiseks, et ega tea, millisesse ussipesa satub nüüd ta kallid tütar. Teda aitavad vahvalt ta lähemad naissugulased. Tagasihoitud nuuksed ja ninapühkimise kahin täidavad kirikut. Ja kui peigmehe ema oma sugulastega lööb sekka, sest kes teab, millise tulihänna ta saab endale majja, peab õpetaja kõrgendama häält, et mitte jääda selles etenduses tagaplaanile. Mehed jälle näevad suurt vaeva, et hoida end sirgelt, nagu on kohane seista kirikus. Kuigi praegu oleks palju mõnusam ajada laulujoru, kui vahtida siin uduste silmadega ja teeselda, nagu polekski kummutatud noid pudeleid heinakarsi alt. Üks vanem mees annab varsti alla, lööb teiste poole käega, et mis tühja siin nii palju maadelda, ja kukub pinginurka, kuhu jääb peagi magama.

Rahvas tunneb heameelt ja peigmeeski vilksab korra vaadata üle öla tahapoole, et näha, mille peale need tüdrukud seal turtsuvad.

Igast asjast on näha, et laulatamisel on praegu rikas paar. Pulmalistest on enamjagu aukartustäratavate ümbermööitudega, põrandariie on pandud maha kuni kirikukukseni ja altar on ehitud lilledega. Valged liiliad sirutuvad kõrges vaasis Kristuse pildi ees ja ümber altari veere on punutud pärg valgetest mirtidest. Õpetajahärra omalt poolt annab pruutpaarile kaasa vaevalisele eluteele pika ja õpetliku epistli.

Essit ei huvita esialgu õpetaja kõne sisu, ta vaatab jutlustajat ennast, et ikka enam ja enam veenduda, et see on kõige kenam mees, keda ta on kohanud. Kui ta praegu mõtleb Mihklile ja oma blondile võistlejale, jääb ta täiesti rahulikuks. Nüüd ta ei suuda enam vabandada Mihkli pahesid. Säärane kiitlemine ja täispuhutud olek — kuidas võis ta paari nädala eest olla sellest vaimustatud.

Õpetaja oma kõnega on keerutanud juba ümber väga mitmesuguste ainete ja jõuab lõppeks välja meie kõigi poolt väga armastatud teemale — hukkaläinud noorsoole.

Kogudusel ei maksa arvata, et tema, õpetaja, on sihuke vanameelne saks, kes hoiab hammastega kinni kõigest möödunust ega tunnusta sugugi uut aega ega uusi kombeid. Siiski ta tahab panna armsale pruutpaarile südamele ühe asja. Täna nad alustavad oma eluteed kahekesi, aga kui mööduvad mõned aastad, siis võib-olla on neid juba rohkem kui kaks. (Salme sosistab Essile, et tema tähelepaneku järgi

võivat sihuke asi juhtuda kõige hiljem mõne kuu pärast.) Ja siis, kui praeguse pruutpaari majas jookseb müdinal ringi väikesi inimesi, just selleks puhuks tahab õpetajahärra ütelda neile kahele, et nad püüdku kasvatada oma lapsi paremateks, kui on meie põlve vanemad suutnud kasvatada meid. Sest öeldagu mistahes, meie aja noored on siiski nii mõneski suhtes hoopis raisus. Võtku kas või armas kogudus kätte mõni ajaleht ja suvatsegu heita pilku kuulutuseküljele. Otsitakse tutvust, abielu mõttes ja niisama. Noh, võib-olla tõepoolest, et mõni inimene on jäänud kuidagi kõrvale elust ja üksikuks, nii et ta teisel teel ei leia elukaaslast, siinkohal ei taha õpetajahärra veel hakata pilduma kividega. Aga mis ütleb armas kogudus säärase asja kohta, et keegi tütarlaps viibib kuski, tema kõrvale satub istuma võhivõõras mees, ja teine päev tüdruk kuulutab lehes, et andku aga see noormees talle oma aadress või määraku kohtamine. Kogudus uskugu oma õpetajat, sääraseid kuulutusi leidub tihti, ärgu vangutagu pead (mainitud liigutust sooritab kogudus tõepoolest hoolega. Essile näib isegi, et altari pilt tõstab silmad taeva poole ja ohkab), vaid mõtelgu järele: Mis saab kunagi sellest tütarlapsest, kes on enesest niiviisi ära heitnud naise ülima voo- ruse — tagasihoidlikkuse. Mis saab sel teel meie kasvavast noorsoost üldse? Kas kogudus on kuulnud, kui palju noori inimesi võtavad endilt Looja ande — elu? Kas nad on mõtel- nud, kust tuleb otsida kõige selle põhjust?

Ja ikka selles stiilis edasi.

Vanaeit Essi kõrval pühib nobedalt pisa- raid.

„Mis asja see õpetajahärra seal paugub?“ pärib ta oma naabrilt, endasuguselt kõssivajunud kogult.

„Vist, et tüdrukud olevat hukka läinud,“ õiendab teine kõrva õpetaja poole.

„Ja-jah,“ noogutab silmapühkija pead. „Ma olen alati öelnud, et ärgu tõmmaku poistega nii palju ringi. Ei tea, kes see peaks olema?“

Essile tundub, nagu vahiks õpetaja kogu kõne aja ainult temale. Nüüd, kus talle on ennustatud surma ja hukatust isiklikult Jumala vahemehe poolt, kus suur osa kogudust vangutab pead tema kõlvatute eluviiside üle ja eideke tagumises pingis nutab tema pattude pärast, ei kannata ta siin enam välja. Ta tõuseb ja hiilib minema kirikust. Ta taga kostab valjusti õpetaja hääl, mis tundus talle kunagi nii ilusana ja mis praegugi, nii vihane kui Essi ka on, pole kaotanud oma võlu.

Kirikumäel Essi seisatab ja vaatab tagasi mustendava kirikuukse poole.

„Seda ära küll looda,“ ütleb ta kõvasti, „et ma end sinu pärast tapma hakkan.“

Ja kodu poole lonkides mõtleb tüdruk, misugune silmakirjateener võib olla inimene. Kui lahke näo tegi seesama mees enne kirikuteel, kes talle ja tema pärast praegu tervele eesti rahva noorsoole ennustab väga tumedat tulevikku.

Võõras poe eest on kõigil meelest ununenud, kui ta äkki jälle päevakorda kerkib. Ta on asunud korterisse Odrakaku sauna. Linda annab asjast teada üle aia Suurtooma rahvale. Tema Sass olevat sauna läinud suitsevaid sinke vaatama. Saunalavalt leidnudki nõdrameelse. Olnud teine seal siruli nagu roigas. Sass ehmatanud hirmsasti ära, arvanud, et nüüd on hull ühes sinkidega ära suitsunud, aga lähemal järelevaatusel selgunud, et pole teisel häda midagi.

„Vaata ometi, kus on nüüd jälle õnnetus,“ ajab tädi enese porgandivao vahel sirgeks. „Kas ta mujale ei näinud minna? Et just teie sauna.“

„Jah,“ nukrutseb Lindagi. „Just meie sauna. Meie karjus räägib, et seni roitnud teine Sillaküla all võsas ringi. Lapsed suskinud teist. Ei tea, misjaoks ta siia tagasi tuli?“

„Noh, siin ju linn ja Eedeni aed,“ ütleb Salme. „Peenem koht.“

„Mul süda nii valutab,“ kaebab Linda. „Olevat teise käes mitu korda suitsu nähtud. Vaata, kui paneb veel sauna põlema. Mis nii-sugune oskab vaadata, kuhu ta tiku või suitsuotsa viskab.“

„Tikud tuleb käest ära võtta,“ õpetab karjapoiss käriseval häälel, aga teda ei pane keegi

tähele. Ega siin ole mõni karjapoiste konverents.

„Teie õige lööge sauna uks kinni,“ tuleb tädi hiilgavale ideele.

See näib klappivat. Linda kaob aialt, et minna mehele teatama nõupidamise tulemusi.

Essil hakkab süda valutama. Ta kardab seda sorti olendeid, kuigi ise ei teagi, mispärast. Niisama nagu ei teata, mispärast inimesed vaime kardavad, kes harilikult piirduvad ju ainult enese näitamisega ja kolistamisega. Aga inimesed tavatsevad tihti nende nägemise peale paari nädala jooksul ära surra. Siin, õues ja külavahel Essi muidugi ei pane sääraseid asju mikski, aga kui ta peaks järve ääres kohtama nõdrameelset . . .

Linda tuleb tagasi teatega, et Sass lubanud saunaukse juba täna õhtul naeltega kinni lüüa. Akna ka. Siis too hull ikka sisse ei pääse.

Vähe aega teiste tööd pealt vaadanud, ronib Linda isegi üle aia appi. Tal polegi praegu enda pool midagi teha. Kitkumise lõpetasid tüdrukuga eile ära ja karja saatis ta juba välja.

Kitkumistööst lubas tädi Essitki osa võtta. See ei nõua suuremat oskust ega jõudu. Neid omadusi nimelt ei usu tädi linnalastel olevat. Ja Essi asus esialgu õhinal tööle. Tegi seda säärase usinusega, et mõnigi noor porgand, mis arvas oma elu alles ees seisvat, pidi langema ta ohvriks ühes umbrohtudega. Iga kord, kui Essi tõmbab üles mõne porgandikasvu, piilub ta altkulmu teiste poole, et kas keegi ei märganud ta patutegu. Just enne töö algust hoiatas tädi teda säärase eksisammude eest, kuigi Essi arvates ei peaks olema mingisugust tähtsust sellel, kas

sügiseks kasvab paar porgandit vähem või rohkem. Neid jääb niikuinii siia järele hiiglarodu. Tädi ei märka midagi. Ta arutleb Lindaga tähtsaid majapidamisse puutuvaid küsimusi. Essi peidab oma eksituseohvri umbrohuhunnikusse ja kitkub edasi. Peagi hakkab ta aru saama, et ega see töötamine vabas õhus, millest unistas sageli linnas, polegi igast küljest vaadelduna kuld. Värsket õhku muidugi on, ja hingamiseks on see ka päris mõnus. Aga kui oled küürutanud tükk aega vao kohal, on selg nii valus, et ära üldse enam liiguta. Essi kükitab maha. Nüüd jäävad jälle jalad valusaks. Istuda on muidugi kõige parem, aga seda märkab tädi otsekohe.

„Kas naisterahvas tohib olla nii laisk,“ hurjutab ta. „Ja vaata, sa heldene aeg, peedid istud puha ära.“

Essi tõuseb salajase ohkega ja näeb, et on tõepoolest toetunud peedivaole. Peedilehti lamab murdunult maas. Ta neab mõttes mõistmatuid inimesi, kes peenrad kõik nii üksteisele selga on ajanud.

Sama kurjad vaenlased kui seljavalu on nõgesed. Need oleks võinud küll loomata olla, seda arvab Salme ka. Näpud kibelevad juba igalt poolt, aga ikka leiavad need õelad taimed juhust tekitada käele uusi kuplasid. Essi püüab neid haarata varrest, hästi juure ligidalt, et nad ei saaks hammustada. Paar tükki toimetadki niiviisi umbrohuhunnikule, aga seal näpsab sind jälle üks päris süütute vesiheinte vahelt. Essile tuleb meelde esimene kord ta puhkuseaja vältel kirjutusmasin. Sai teist küll manatud ja vahel pörgupõhja soovitud, aga kui hakka õieti

järele mõtlema — oli siiski kena riistapuu. Ei tema võtnud selga valusaks ega püüdnud mõni klahv teiste vahelt su sõrmi hammustada.

„Meie Salmet olevat pühapäeval jälle nähtud va Metsaoja Ruuduga kabelis,“ jääb Linda peatuma kitkumises ja vaatab kurjustavalt Salme poole. „Mina ei saa aru, kuidas võib täie aruga inimene vahtida niisugust poissi. Seal pole meest ollagi. Igavene kehkenpüks ja kiidukukk. Ükspäev oli ei tea kust saanud koolipoisi mütsi pähe, näitas siis ennast mööda küla, nagu igaüks ei tea, mis ta on. Päris südame ajab täis, kui mõtled.“

„Ei tea, mis see sinu Sasski ära ei ole,“ seab Salme enese kaitseseisukorda.

„Sass on ikka mees,“ vihastub Linda, „aga Metsaoja Ruudu on poisike ja veel joodik ja lakkekauss kah otsa.“

„Ära mine jah puutama teise meest,“ asub tädi kaitsema vanemat tütart. „Tema ikka elab elu ja peab talu, aga see Ruudu...“

Tädi põlastav käeheitmine ütleb rohkem kui mitu krõbedat sõna ta väimehekandidaadi kohta.

„Nojah, nüüd ei või enam inimestega sõna juttugi ajada,“ mossitab Salme huuli, mängides tagakiusatut.

„Juttu võib ju ajada,“ noomib ema, „aga seda ma ütlen sulle ja ütlen ka Ruudule kohe suu sisse, naist vaadaku endale küll mujalt kui meie talust.“

„Nagu Ruudu teie kamandada oleks,“ pomiseb Salme, aga õnneks ei ulatu see tädi ega Linda kõrvu.

Külavaheteel helistab keegi jalgrattakella. Salme nagu kokkub, kuulatab sinnapoole, siis piilub vaadata ema ja Linda poole, et näha, kas need viimati ei valva teda. Aga ei. Naised on laskunud omavahelisse Ruudu halbade kommete siunamisse. Need küll ei kuulnud midagi.

„Ei tea,“ ütleb Salme kõvasti, „kas kass ajas midagi maha. Oli niisugust kõlinal.“

„Viimati ta raibe, jah, on läinud tuppa kolama,“ ehmub tädi.

„Ma lähen õige vaatama,“ ütleb Salme ja Essile silmi pilgutades jookseb minema.

Vaevalt viie minuti pärast ilmub ta õhetava näoga ja õnnelikkude silmadega aia äärde, kust viipab Essile käega, et tulgu see tema juurde. Ruudu olevat olnud värava taga. Sõitnud Sillakülla kaitseliidu asju ajama — tema ju Mustmetsa rühma pealik. Umbes tunni aja pärast jõudvat ta sealt tagasi ja ootavat Salmet kabelis.

„Aga kuidas sa saad sinna?“ kahtleb Essi teise ettevõttes. „Tädi saab kohe aru, kui sa ilma põhjusega lähed kabelisse.“

„Ega ma lähegi ilma põhjusega,“ itsitab Salme. „Vaata, me teeme nii: Umbes tunni aja pärast ma hakkan seletama, et küll on maa kuiv ja et vihma oleks hädasti vaja ja et kabelis isa hauld kuivavad lilled niiviisi päris ära. Sina ütle siis, et läheksid ja kastaksid haua ära, aga et sul pole hästi meeles, kus kohal see haud on. Kutsu mind kaasa. Nii lähemegi. Pange võtame kaasa ja kastame haua ka ära, sest valada ta ju tahab, ja siis see Linda — sel on pagana terav nina. Viimati läheb järele nuh-

kima, kas on käidud kastmas, ja kui siis haud on kuiv, oi...“

Salme keerutab silmi märgiks, et siis sünnib tõesti kohutavaid asju.

Essi heidab nõusse. Lõpuks ei näi olevat tädil ja Lindal kuigi olulisi põhjusi Ruudu vihkamiseks, peale isikliku ebasümpaatia. Joodik ja lakkekauss on säärased sõnad, mida võib tarvitada iga inimese kohta, keda ei sallita ja kellest ollakse kuulnud, et ta on kuski joonud pitsi viina. Ja siis — Sass kuuldi eile õhtul olevat tublisti vintis, lärmas poole ööni oma õues ringi, aga siiski teevad tädi ja Linda temast eeskujulikema mehe. Eks ole Salme täiskasvanud inimene, kes ise peab teadma, missugusesse auku tahab pista oma pea.

Tunni aja pärast kannavad tüdrukud oma dialoogi ette. See läheb väga libedalt. Essi mõtleb, et tema ja Salme oleksid küll pidanud hakkama näitlejateks. Tädis ja Lindas ei näi nad äratavat kahtluse varjugi.

„Minge jah,“ on tädi otsemaid nõus nende plaaniga. „Inetu ka, kui lased lilled ära närt-sida, ise elad kabeli väravas. Inimesed tulevad kust ilmast ära haudu korraldama. Võtke akna alt veel paar võõrasema kaasa, vast mõni on juba väga ära kuivanud, siis istutage asemele. Küll meie Lindaga jõuame kitkumisega isegi valmis. Palju siin enam lähebki,“ viskab tädi hindava pilgu üle kitkumata vagude, „tund või poolteist.“

Tüdrukud võtavad pange käe otsa, kasti võõrasemadega kaenlasse, reha õlale ja astuvad surnuaia poole.

„Võtke hobune heinamaalt ja tooge järve äärde ristikheinatükile!“ hõikab veel tädi neile järele.

„Ma ei lootnudki, et see läheb nii hästi,“ rõõmutseb Salme.

Surnuaeda jõudes lasevad nad silmadel viksilt ringi käia. Kedagi pole näha.

„Vara oleme saanud,“ teeb Salme järelduse. „Aga hea küll, seadkem siis haud enne korda.“

Tädimehe haud on surnuaia uue jao peal, kaugemas servas. Teel sinna tõmbab Salme Essi äkki ristidevahelisele väikesele rajale, mis siirdub surnuaia mahajäetumasse ossa. Siin on hauad juba niivõrd vanad, et nende eest hoolitsejadki on vist ammu surnud. Hauaasemeid katavad tihedalt vabarnavarte-padrik. Läbi selle räga juhib Salme Essi väikesele, vaevalt paari meetri suurusele lapikesele. Suur pärn seisab platsikesel, selle all pink. Selgub, et tollesama istme pärast võetigi ette teekond siia. Salme nimetab seda „sehvtipingiks“. Siin nad istuvad alati Ruuduga, kui on vaja kaduda inimeste silmade alt. Siit võib Essigi ta leida, kui teda mujal pole.

Tädimehe haud on tõepoolest läinud kor-
rast. Lilled on viimseni närtsinud kuuma päi-
kese käes. Ainult orasheina-põõsad ei ole lask-
nud end palju eksitada, nad lokkavad päris
võidurõõmsalt, et teised puha on surnud. Siin
tuleb ette võtta kõigepealt põhjalik puhastus.
Ja siis uued lilled vanade asemele. Selle töö
ajal eksitab neid mehekogu, kes seisab paar
haua eemal põõsaste taga ja püüab anda ene-
sest köhatamisega märku.

„Mine, mine,“ ütleb Essi, kui Salme lakkab töötamast ja jääb kõheldes seisma. „Küll mina teen siin kõik korda. Ja kui valmis olen, siis tulen ja otsin su „sehvtipingilt“ üles.“

Salme ruttab minema. Essi vaatab talle järelle ja nimetab teda mõttes narriks, aga seal samas ta tunneb, et südames on ta praegu kade teisele. Kui ta ise saaks nii rõõmsalt joosta ja selle põõsa taga ootaks teda õpetaja. „Milliseid rumalusi võib inimene kokku mõtelda,“ kutsub ta korrale oma südame. Ja troostiks sellele lisab juurde: „Säärane variser. Vanameelne onkel. Silmakirjateener.“

Essi sunnib enese kibedale tööle. Peagi istuvad võõrasemad reas haual, esialgu küll närbinud lehtedega, aga küll nad kosuvad, kui Essi neid veega uputab. Kuivanud lilled ja orasheinad on puha pillutud vabarnapõõsasse. Nüüd näeb siin ju üsna puhas ja korralik välja. Lõpuks veab Essi liiva hauaplatsil rehaga kunstipäraselt mustriliseks, vaatab siis oma kätetööd teispoolt teed sisemise rahuloluga. Nüüd peab ta minema ja Salme ära kutsuma.

Tasane naerukõhistamine annab juba kaunis kaugele ära Salme asukoha. Armastajad teevad pikad ning pettunud näod, kui märkavad, et nende tunnike kipub lõppema.

„Kuidas sa nii ruttu valmis said?“ ütleb Salme, ja Essi märkab ta häälest, et oleks pidanud olema palju laisem oma tööga.

„Ma tahtsin ainult ütelda, et lähen nüüd hobust viima ristikheinale. Et sa mind surnuaial taga ei otsiks. Pärast tulen siia tagasi.“

„Kas saad hakkama?“ pärib Salme. Ta hääles on jälle hoopis rõõmsamad noodid.

Essi ei jää temale seletama, et ega hobune pole mõni tiiger, kellele ei tohi läheneda. Ta ronib siitsamast üle surnuaia müüri põllupeenrale, mis viib otsejoones alla heinamaale. Hobune seisab seal tiku külge kinnitatud keti otsas, kust hirnub tulijale vastu. Ta on söönud ära oma keti ulatuselt kõik, mis sealt süüa andis, ja leiab, et ta kõht on ikka veel sama tühi kui ennegi. Essi veab ta päitseid pidi suure kivi juurde, kust ronib loomale selga, et alustada sõitu ristikheinavälja poole.

Päris uhke on ratsutada niiviisi õhtu eel põldudevahelisel teerajal. Paremal pool on tädi põllud, vasemal kirikumõisa omad. Siit ülevalt näed välje hoopis kaugemale kui maast, näed, et õpetaja rukkis on palju rohkem rukkililli kui tädi omas. Seal tagapool ühes kohas hoopis sinab neist. Ja kui palju putukaid sumiseb siin praegu, küll üksikult, küll parvekaupa. Keegi läikiva-tiivuline lendab Essi nina alt viuhiti! mööda. Kas ta arvab, et ta hilinemine võiks põhjustada maailmahuku?

Maara selg ei meenuta küll patja, ennemini katuseharja, aga sellega peab juba rahul olema. Ei saa nõuda, et talud peaksid oma saksamängivate linnasugulaste jaoks ratsahobuseid. Essi nihutab end hobuse seljal edasi-tagasi, aga päris mugav ei hakka siiski. Päitserihmad ripuvad kasutamatu hobuse kaelal, neist ei usalda Essi kinni võtta, sest ta ratsutamiskunst pole arenenud veel kuigi kaugele. Ta hoiab mõlema käega tugevasti kinni hobuse lakast, mis on tema arvates palju kindlam. Juhtida niiviisi just väga hästi ei saa, aga seda polegi vaja — küll

hobune teab isegi, kuspool on ristikheinaväli. Sinna ta läheb päris sundimatult.

Küla poolt tuleb Essile vastu inimene. Mees. Ja kui nad lähenevad teineteisele, taipab Essi peagi, et tulija on õpetajahärra isiklikult. Nähtavasti õhtueelsel jalutuskäigul. Vahest tahab mõtelda järele oma tuleva pühapäeva jutluse üle. Või plaanitseb uut atakki kahetsusväärsetele noortele inimestele Essiga eesotsas. Hetkeks vilksatab Essi peas mõte, kas ta ei pea mitte ümber pöörduma ja sõitma ringi ümber surnuaia. Aga milleks? Õpetajal pole ju mingit õigust teda praegu kinni pidada ja noomima hakata, olgu tal kuitahes suur maailmaparandamise vaim peal. Ei. Essi sõidab tast mööda nagu amatsoon ega vaatagi tema poole. Et anda paremat amatsooni muljet, tõmbab Essi selja hästi sirgeks ja hoiab hobuselakast kinni vähem kramplikult.

Nüüd on nad saabunud kirikumõisa ristikheina kohale. Tee äärest on ristik maha niidetud, aga seal kaugemal seisab ta alles püsti ja lõhnab nii isuäratavalt, et Maara peab tahes-tahmata seisma jääma ja himukalt sinnapoole õiendama sõormeid.

„Nõõ!“ sunnib Essi teda edasi astuma. Et pagan võtaks säärast lolli looma! Seisa siin hobusega nagu mõni Peeter Suure ausammas, et õpetaja võiks tulla viimaks mõttele, et Essi ootab siin teda. Võib-olla ta veel peab oma kohuseks tüdrukut üle kuulata, kuidas see ometi juhtus, et kurat on tema üle nii kohutavalt võimust võtnud.

Essi vajutab kotsadega hobuse külgedesse ja matsab paar korda rusikaga endast taha-

poole hobuse seljale. See juba mõjub. Maara hakkab jälle liikuma. Aga ta ei astu enam edasi mööda teed, vaid kääneb vasemale ja alustab rahulikku ja sihiteadlikku astumist kirikumõisa hästilõhnava ristikeina poole.

Essi läheb päris meelest ära. Ta sikutab hobust päitseist ja lakast, taob rusikatega mööda looma selga ja karjub. Maara ei pane teda üldse tähele. Ta ei liiguta kõrvagi. Essi ähvardusele teda siinsamas maha lüüa. Õiges joones astub ta sinnapoole, kust tõusevad sääraised magusad lõhnad, et keele viivad kurku. Ja kõigele lisaks kuuleb Essi õpetajat teel naervat. Lõbusalt ja kõvasti, nagu ei seisakski seal maailmakurjuse üle ohkiv hingekarjane.

Maara hakkab otsekohe sihile jõudes isukalt sööma. Essi libistab enese maha ja vaatab pilgukese seda nõutult pealt. Siis proovib kiskuda hobust päitseid pidi eemale võõrast varast. Sealjuures peab ta veenduma, et ega Maaragi pole inglikannatusega, olgugi et ta on vana tööhobune. Ta haarab vägagi ähvardavalt oma suurte ja kollaste hammastega teda tülitava käe poole, mis kaob kohe selle peale Essi selja taha. Kindluse mõttes astub Essi ka samukese tagasi ja mõtleb hirmuga, et ega ta nüüd Maarat enne kätte saa, kui see ristikeinalapp siin viimse jupini on söödud.

Seal tuleb õpetaja üle niidetud välja. „Tere õhtust!“ kergitab ta heatujuliselt mütsi. „Küll teil on kangekaelne hobune.“ Ta läheb Maara poole ilmse nõuga teda omakorda päitseist haarata.

„Ärge puutuge!“ hüüatab Essi ja kahmab kinni õpetaja kuuekäisest. „Ta hammustab.“

Õpetaja vaatab oma käisele. Essi võtab ruttu käe ära ja pöördub kõrvale. Jälle unustas ta end. Oli tal praegu vaja niiviisi kisendada, nagu oleks õpetaja surmasuus. Mis läheb see temale korda, kui teine on nii ettevaatamatu.

„Ärge kartke. Mind ta ei puutu,“ kuuleb ta õpetajat ütlevat veendunult. Ja tõepoolest ei hammustagi Maara õpetajat, vaid laseb end minema vedada hea söömaaja juurest, kuigi pahase näoga.

„Näete,“ on õpetaja uhke oma saavutuse üle. „Kuhu me ta nüüd viime?“

„Täna teid väga. Nüüd viin mina ta Suurtooma ristikheinale,“ püüab Essi vastata võimalikult külmalt ja rõhutada mina't.

„Oh, teie käest jookseb ta viimaks jumal teab kuhu,“ arvab õpetaja. „Istuge nüüd jälle hobuse selga, mina juhin teda suu kõrvalt. Nii on ta meil päris kindlasti käes.“

Vaat, säärane tsirkus on Essil veel tegemata. Ime, et ei otsita kedagi, kes hoiaks teda hobuse seljas kinni. Essi võtab päitserihma enda kätte, tänab veel kord õpetajat ta lahke abi eest ja arvab, et nüüd on vahejuhtumine likvideeritud. Ta eksib rängasti. Õpetajast pole täna põrmugi nii kerge lahti saada kui esimesel kohutumisel. Ta haarab päitserihma teiselt poolt hobuse suu kõrvalt ja sammub nagu endastmõistetavalt kaasa.

„Ilus õhtu,“ ütleb õpetaja, vaadates üle hobusenina Essile. „Eks ole, niisugusega oleks täitsa patt olla linnas.“

„Kui inimene peab seal olema,“ Essi mõtleb härra Sisaliku kontorile ja sellele, et ta peab poolteise nädala pärast jälle olema tagasi, olgu

maal kuitahes ilusad õhtud, — „siis ei saa hoolida, kas see on patt või mitte.“

„Teie olete kuski ametis?“ huvitub õpetaja Essi eraelust.

„Jah.“

„Meeldib teile seal?“

Essi mõtleb, et naljakas inimene, oletab, et kellelegi meeldib olla härra Sisaliku kirjatöödekontoris. Siiski ütleb ta, et mitte anda enesest peale kõige veel porilaisa inimese muljet: „Oh jaa, päris hästi.“

„Kauaks teie jääte siia?“ uurib õpetaja edasi.

„Poolteiseks nädalaks veel.“

„Nii vähe. Kahju.“

„Sool!“ Essi hääl on väga tige. Selle inimese häbematus läheb juba üle igasuguste piiride. Ta ütleb avalikult, et tal on kahju, kui pole enam kedagi, keda saaks kõige rahva ees hurjutada.

„Teie täditütar tuleb ka meile appi,“ jätab õpetaja selle teema sinnapaika, pilku üle välja heites. „Varsti oleme juba kolmekesi ühte hõbust talitamas.“

Essi vaatab küla poole ja tunneb oma suurimaks ehmatuseks ära Linda. Ta seisatab ega tea, mida peale hakata.

„See on ju Linda,“ sosistab ta. Ta kaalub ruttu võimalust, kas ei saaks kuidagi Salmele „sehvtipingile“ sõna saata, et vaenulised väed on liikvel. Kui rutata õige minema ja jätta õpetaja hobusega siiapaika. Seda oleks pidanud juba varem tegema, nüüd tunneb Linda ta selgesti ära ja hakkab kahtlustama, et miks ta ära jookseb.

„Miks te nii kokkunud olete? Kardate oma täditütart?“ imestub õpetaja.

„Ei... aga...“ Kuidas sa seletad õpetajale, et Salme on peigmehega kabelis ja et Linda ei tohi sellest midagi teada. Siis omändaks ju terve nende suguvõsa halva kuulsuse.

Linda on jõudnud pärale. Ta pilk viibib kahtlustavalt Essil. „Kus Salme on?“

„Salme...“ Aidake nüüd kõik head inglid midagi usutavat välja mõelda! „Tema jäi hauda kastma. Mina tulin siis hobust tikutama, et saame ennem valmis.“

„Pole seal hauda kastmas kedagi. Kellamees tuli praegu külavahel vastu. Küsisin, kas meie tüdrukuid nägi ka. Ütles, et pole kedagi näinud. Tulnud just isa haua juurest mööda, kabel olnud nii tühi, et... mitte inimese varjugi pole seal olnud.“

„Naljakas, kuhu ta siis läks,“ imestub Essi.

„Küll ma juba tean, kuhu.“ Linda toon on paljuütlev. „Ma viin nüüd ise hobuse ristikeinale, sina ei oskagi teda kuhugi panna.“

Nüüd läheb Maaragi minema, jättes Essi õpetajaga seisma teele. Päike on üsna madalal silmapiiri lähedal, kust vaatab laia punase näoga nende poole.

„Näete, kui vagune on praegu järve vesi,“ osutab õpetaja mäest alla. „Ei tea, kas kalad on läinud juba magama. Mis te arvate, kas läheme ja vaatame järele?“

Essi peaaegu oleks rõõmsalt nõusolekut avaldanud, aga sai end ohjendada veel viimasel minutil. Sellega järve äärde! Milleks ta õieti kutsub Essit sinna? Kas mitte selleks, et tuleval pühapäeval oleks hea rahvale seletada,

kuidas tänapäeva tütarlapsed kooserdavad võhivõoraste meestega mööda järverandu. „Oh, mis me segame teiste und,“ tõrjub ta ja pistab vastuväiteid kuulamata lippama surnuaia poole. Surnuaia väravas vaatab tagasi. Õpetaja longib küla poole. Nähtavasti on ta huvi kalade vastu kadunud.

„Sehvtipingil“ pole enam kedagi. Ja terve surnuaed on nii vaikne, et ajab hirmu peale. Kui nüüd keegi pistab pea sealt kustki välja ja küsib, kas Essi pole näinud ta sääreluud. Parem juba hoiduda üldse vaatamast kahele poole. Õnneks pole värav kaugel ja Essi läbib selle kergenduseohkega.

Koduski pole Salmet veel näha. Linda ning tädi istuvad trepil ja valvavad. Nad peavad ootama kaua, võib-olla tunni, enne kui Salme jõuab väravasse, lõõtsutav kiirest käigust.

„Loll tuleb,“ ütleb Linda mürgiselt. Kui Salme sellele ei reageeri, otsib ta lagedale kõik juba kuulnud ja veel mitte kuulnud väljendused Ruudu kohta. „Ja siis teeb veel näo,“ lõpetab ta „nagu keegi aru ei saaks, et ta käib poisiga mööda kabelit ringi. Ära sa arva, küll juba nägijaid leidub.“

„Kui mina noor olin,“ lööb ema sekka, „siis vahtisin ikka valla paremaid poisse. Aga minu tütar vahib sääraseid, keda keegi teine ei taha.“

„Nagu sinu tütar oleks see kõige parem,“ õrritab Salme. „Ruudu isa vast ütleb ka, et tema vahtis valla ilusamaid tüdrukuid, aga tema poeg vahib niisugust, keda keegi teine ei vaata.“

„On jah minu tütar kõige parem,“ ütleb tädi veendunud häälel, „ja mina ei anna teda igauhele näägutada.“

Salme lipsab tuppa, ema ja Linda talle järele. Seal kuulduv päris sõjaks lahti minevat.

Essi istub aidatrepile. Ta vaatab üksisilmi sinna, kust vilgub läbi sireliokste hõbedakarvalist järvevett. Kui õpetaja poleks mitte säärane silmakirjateener, jalutaksid nad seal praegu ja teeksid selgeks, kas kalad juba magavad.

Kirikumõisa kanad olevat alustanud streiki. Ei munevat enam. Võib-olla on lauda taga sõnnikuhunnikul kokku tulnud tibude konverents, kus on otsustatud häälteenamusega, et pole enam vaja suurendada kanade arvu. Otsuse täideviimiseks nad on aga valinud hoopis sobimatu aja. Õpetaja tädipoeg Jährhart peab saama igal hommikul munaputru. Millega laps siis muidu kosub? Kirikumõisa poolt ei kuuldu enam kanade kaagutamist sellepärast, et nad on munenud, vaid linnaproua hädaldamist sellepärast, et nad ei ole munenud. Ähvardatakse hakata päid maha võtma. Ega see veel hirmuta kanu. Nad patseerivad karjas kirikumõisa kapsaaias, siblivad peenraid üles ja leiavad, et elu on ilus.

Kõige selle järeldusena kõnnib ühel hommikul õpetaja linnatädi sisse Suurtooma väravast. Päikesevari seljas ning korvike käsivarrel. Sillu haugatab korra ehmunult, siis poeb keti kolisedes oma putkasse. Sealt uriseda ja hambaid näidata julgeb ta alles siis, kui linnaproua on tast möödunud juba tüki maad toa poole. Selle naisinimese juures pole ükski ettevaatus üleliigne, tunneb ta.

Ilmse sümpaatiapuudusega tervitab linnaproua Essit ja Salmet, kes tasandavad ukse ees lillepeenarde veeri. Küsib perenaise järele.

Tüdrukud juhatavad ta tuppa. Aga juba lõksatabki ukselink ja tädi tõttab välja, pühkides käsi põllesse. Sa heldeke, tema ikka vahtis ja vahtis aknast, et kes see peenike proua ometi peaks tulema sealt, ja oh sa pime, mitte ei tundnud ära. Kas proua ei tahaks tulla tuppa?

Säärast soovi proual pole. Tema astus ainult sisse vaatama, kas Suurtooma perenaisel on talle müüa mõni paar mune. Nüüd saavad kõik juuresolijad kuulda õpetaja kanade streikimislugu, mida neile muide on juba seletanud paar külanaist.

Tädi seisab härdalt tähelepaneliku näoga ja ütleb vahetevahel sekka „no kas sa näe!“ ning „vaata ometi!“ või „sa helde taevas!“, kuigi ta kuuleb seda juttu vähemalt kolmandat korda. Aga säärane asi ei loe tema juures. Kui õpetaja linnasugulane hakkaks talle praegu seletama Kristuse sündimise lugu, kuulaks ta sedagi suure tähelepanuga pealt ja ütleks imestudes jutu vahele, et „vaata ometi!“

„Tõin lapsed maale, et vast kosuvad veidi, aga nüüd sure siin terve perega nälga,“ kaebab proua oma kurba lugu.

Tädi ohkab viisakalt kaasa. „Jah, eks ta ole. Seal kasvab teil kuski sihuke hein, et kui kanad seda söövad, võtab kohe munemise kinni. Meil oli ju kah minevaasta sedaviisi. Siis ei aidanud muud, kui lasksin poisil teha kanaaia ja panin teised sisse, näe, nüüd munevad nii et hoidku.“

„Nojah, kui perenaine majas, siis muidugi on kord teine,“ räägib linnaproua. „Aga mees-terahvas, nagu minu õepoegki praegu, see muudkui lööb käega ja naerab. Ütleb, et lase puhkavad vahel, siis munevad pärast kaks

muna päevas. Nüüdsama rääkisin teisele, et võiks korraldada ühte või teist, aga kus tema... õng selga ja järve äärde. Seal ta kükitab, kui aga vähegi aega on.“

„Meesterahvas nüüd sihukesest asjast midagi teab,“ arvab tädi. „Aga oodake, kui võtab naise, kaua ta ikka enam sedaviisi, küll siis lüüakse kord majja.“

Linnaproua pole selles punktis põrmugi nii optimistlikkude vaadetega kui Suurtooma pere-naine. Tal on mõningad, õieti ütelda väga suured kahtlused noorte tütarlaste võimetes. Muidugi, vaeseid poisse võrgutada ja petta, seda nad oskavad, aga muidu... Proua parem ei räägi, mis ta on näinud ja kuulnud. Ja noor-mehed ise, need on ka sääraseid poole aruga. Soovita neile mõnd viisakat tütarlast, siis nae-ravad, aga sääraseid vahtima, keda proua siin praegu ei tahagi nimetada nende õige nimega, selle peale nad on kanged. Nagu tema õe-poegki — olgu nii omavahel räägitud. Läinud aastal proua otsis välja talle ühe kõigiti vii-saka tütarlapse, heast perekonnast, ema koguni sakslane ja kaasavara ka kaunis priske. Aga mine räägi sihukesega. Ei olevat ikka midagi asi ja teine silm vaatavat viltu ja hobuse nägu ja jumal teab, mis veel kõik leitakse. Liiga va-namoodne ka veel.

„Uskumatu,“ mõtleb Essi.

„Kas sa näed!“ elab tädi kaasa teise jutus-tusele. „Või vanamoodi! Misukene see uut moodi siis on?“

„Noh, eks ikka sihukesed, kes endid üle võõpavad, poistega ringi eputavad ja ööd läbi kõrtsides tantsivad. Aga noh, neil on ju sil-

mad õieti peas ja nägu pole hobuse moodi. Eks meie Henngi vahi sihukesi. Üks õhtu olevat teda nähtud siin ühe säärasega koos. Kohe avalikult, kõigi inimeste silma all kurameerinud teised kabeliteel.“

Linnaproua vaatab tähendusrikkalt Essile, kes ilma selletagi väga selgesti taipab, et hoop oli määratud temale. Ta manab mõttes seda äraandlikku inimest, kes loo juba küla peale on laiutanud.

„Siin või?“ paneb tädi käed kõhule risti. „Sa taeva arm! Kust niisugused siia said?“ Tema pole veel nähtavasti ulatunud see jutt.

„Või veel ei saa!“ ei ruttu linnaproua tõstma katet oma saladuselt. „Sihukesed tulevad nagu poisi lõhna peale. Aga noh, joosku peale. Ega see olegi nii kerge, et tuled siia, edvistad natuke ja teed oma koomuskit, ja ongi mees käes. Olgu see minu õepoegki nii kergemeelne kui ta on — niipalju tal ikka on aru peas.“

„Muidugi. Ega ta pole enam mõni poisike. Täis mees juba, või see ennast nii kergesti petta laseb,“ kinnitab tädi omalt poolt linnaproua kõikumalöönud usku õpetaja kindlameelsusse. Siis vajuvad mõlemad naised aida poole, et prouale välja otsida mõne paari mune.

Salme jookseb vastu võtma kojutulevat karja. Essi kõnnib hajameelselt aia äärde ja vahib sealt alla järvele. Järve ümbritseb tihe võsastik. Võimatu on näha, kas seal on praegu mõni inimene.

Siiski, järve äärde Essi praegu ei lähe. Õpetaja viimati arvab, et Essi tuli tema pärast. Parem jalutab ta veidi surnuaial, loeb ristidelt koolnute nimesid ja rehkendab välja, kui va-

nad nad olid paremasse maailma ümber kolides. Mõned omaksed on koguni surnu pildi ristile löönud. Päris huvitav on vaadata, kuidas nägi kunagi välja see või teine kääpaalune.

Taela poest hõikab Essit proua Tael ja ulatab talle kirja. Olevat täna hommikul tulnud. Ümbrikul on ema käega kirjutatud aadress. Essi toetub siiasamasse lasilale ja laseb silmadel joosta üle ridade. Polegi linnas midagi uudist, ema kirjutab niisama, igavuse pärast. Poes käib praegu vähe rahvast. Linnu majja tuli uus poodnik. See müüb kiusu pärast, et ema välja süüa, kõiki kaupu sent odavamalt. Grünbergid kolisid minema, jätsid muidugi maksmata oma kolmekümnekolme-kroonise võla.

Kiri lööb Essi nulli ligidal seisnud tuju veelgi allapoole. Kõik peab minema viltu siin ilmas! Ta seab jalad astuma ja kõnnib nii masinlikult tüki teed. Kui ta vaatab nüüd ümber, siis märkab, et on läinud hoopis järve poole selle asemel, et liikuda surnuaia suunas. Aga mispärast õieti ta pidi minema surnuaiale? Sellepärast, et õpetaja on praegu ees järve ääres? Kuid ega õpetaja ole järve endale ostnud. Ja kui nüüd mõtelda järele päris tõsiselt, miks ei peaks Essi otsima üles õpetaja ning jutustama talle ära puhtsüdamlikult, kuidas oli õigupoolest lugu selle kuulutusega. See tähendab nii, et Essi ei avaldanud seda kuulutust mitte tutvuseotsimise mõttes, vaid selleks, et anda tagasi kaotatud kinda selle omanikule. Et Essi ise oli süüdi kinda kadumises, pruugib siis seda selgitada. Juba sellepärast tuleks õpetajaga seada jalule hea vahekord, et vihastada ta tädi, rääkimata sellest, et Essi midagi ei saa sinna parata,

kui ta ennast vägagi tihti tabab mõtlemast õpetajale.

See otsus paneb Essi jalad liikuma õige viledalt. Jõudnud põõsastikuni, piilub ta ettevaatlikult suure kivi poole. Ei, seal pole näha kedagi peale varese, kes istub kivil ja nokitseb oma tiiva kallal.

Essi tarvitab oma tugevama õigust — hirmutab varese kõigi ta söödikutega lendu ja ronib ise kivi otsa. Sealt ta vaatab ringi igasse kanti. Ja eks paistagi siitsamast paremalt lepa-põõsaste vahelt kallaõng.

„Vaatame, kas tuleb mägi Muhamedi juurde,“ mõtleb Essi. Aga peab enesest kuidagi märku andma. Ta proovib vilistada. See ei tule kuigi hästi välja. Nõrgake on see hääl. Teab kas kuuldus esimeste põõsastenigi. Peaks kuidagi kõvemini häälitsema. Ja nii, et õpetaja otsekohe ära tunneks, kellega siin on tegemist. Kui õige hõiguks Sillut! See nimi peaks talle ju tuttav olema, kui mitte mujalt, siis koera viimaselt ja ebaõnnestunud kanapojajahilt. Võiks teeselda, nagu oleks Sillu tulnud kaasa siia ja kipuks nüüd ära jooksma. Säärases seisukorras on vist küll lubatud lüüa lärmi.

Sealsamas asubki Essi oma plaani täitmisele ja järve ääres pole enam juttugi keskpäevasest vaikusest. „Sillu, Sillu,“ röögitakse seal, „kuhu sa lähed, Sillu! Tule jalamaid tagasi! Sillu! Kas sa kuuled, Sillu!“

Essi tõmbab hinge tagasi ja vahib õngeridva poole. Kas mõjub? Esiotsa ei saa veel midagi ütelda. Tõsi küll, õng tõmmati järvest välja, aga seda ei pruukinud teha sugugi Essi

kisa pärast. Võib-olla mõni auahne loomuga kala lõpetas elu õpetajahärra õnge otsas.

„Sillu!“ hõikab Essi veel kord, aga jääb sealsamas vait. Õngeritv liigub siiapoole läbi põõsastiku. Essi otsib ruttu välja taskupeegli ja heidab sellesse pilgu. Noh muidugi pea näeb ju välja nagu mahajäetud varesepesa. Sääraste juustega ei pihita oma patte. Ta kammib ruttuga juuksed siledaks, keerab otsi kõrva äärest ettepoole ja uuesti peeglistse pilku heites tuleb veendumusele, et nüüd ta juba omab natuke inimese moodi välimust. Siis seab enese istuma meeldivasse poosi, teine käsi graatsiliselt toetumas kivile, teine hoidmas kirja, mille lugemisse Essi teeskleb end olevat süvenenud. Kõrvad aga kuulatavad põõsastiku poole, kust läheneb okste murdumine tulija jalge all. Kui sammud on jõudnud juba päris kivi juurde, vaatab Essi kokkudes üles.

„Oo, teie,“ ütleb ta.

„Ma vist ehmatasin teid,“ muretseb õpetaja.

„Oh ei,“ naeratab Essi. „Ma olin nii lugemisega ametis, et ei kuulnudki, et keegi tuli.“

„Eks ta ole, kui tütarlaps loeb kallima kirja,“ heidab õpetaja umbuskliku pilgu Essi käes olevale paberile.

„Seekord küll ema kiri,“ ruttab Essi seletama. Ei tohi ju näidata ühelegi mehele, et tuntakse veel teisi samast soost olendeid siin ilmas. „Kust vaene tüdruk saab endale kallima?“

„Arvate, et see on nii raske?“

Essi on veendunud, et kui jutt võtab juba sellise pöörde, on tütarlapse kohus lüüa silmad maha ja teeselda segadust. Seda ta teebki, tundes, et ta pole kunagi nii tänulik olnud loodu-

sele kui praegu selle eest, et see andis talle sääraseid ilusad, pikad ripsmed.

„Kas ma tohin teie juurde istuda?“ küsib õpetaja ronides üles mööda kivi külge. Oma ussipurgist otsib ta isuäratavalt paksu roomajate tõu esindaja, kinnitab selle õnge otsa ja viskab järve.

Essi saab aru, et praegu pole sugugi nii kerge alustada juttu kuulutusest. Kuidas sa hakkad arutama ebameeldivaid mälestusi, kui meeoleolu on säärane, et kas või luuleta paar meetrit värssse. Aga rääkida millestki, selleks otstarbeks ei leia Essi praegu kuidagi parajaid sõnu. Nagu oleks terve peaaju personaal läinud suvepuhkusele. Õpetajaga ei paista olevat lugu põrmugi parem. Ta piilub kõrvalt Essile ja enamasti ikka sel ajal, kui tüdruk püüab vadata salakesi teda. Seepeale kohmetuvad mõlemad veel enam ja pööravad oma tähelepanu tükiks ajaks õngekorgile. Kuni uuesti kordavad manöövrit. Essile muutub lõpuks see sõnatus päris väljakannatamatuks.

„Olete saanud juba palju kalu?“ võtab ta enese kokku.

„Mitte ühtegi. Kalad ei näkka täna. Tahtsin püüda kassile, mul on kodus ilus kiisu,“ seletab õpetaja nagu natuke rutates.

„Mul on ka ilus kass. Püüdke temale ka. Koer on niikuinii juba teie söögil,“ ütleb Essi. Ta tunneb, et hea tuju tuli järsku tagasi. Ja siis kordub sama stseen, mis oli nüüdsama kevadel Bergmanni ausamba juures härra Pluu-sega. Õpetaja kehitab end kivil paremini istuma, ja kui ta on leidnud rahuldava asendi, ta istub juba tüki maad lähemal Essile kui

enne. Essi märkab sealjuures säärast vahet kevadise stseeniga, et ta ise ei püüa end nihutada kaugemale, hoopis selle vastu — temagi leiab, et ta praegune koht on vastuvõetamatu ja avastab õpetajale lähemal hoopis mugavama paigakese.

„Mina püüan teie kassile,“ sirutab Essi käe õnge järele. „Siis pärast püüate teie minu omale.“ Ta veab püünist järves edasi-tagasi, nagu nägi linnas tegevat üht vana kalameest.

„Mis te tast veate?“ küsib õpetaja. „Ega te ei taha, et haug hakkaks otsa?“

„Ei, misjaoks haug,“ vaidleb Essi. „Kas teised kalad ei saa niimoodi ussi kätte?“ Kas nad ei jõua järele?“

Õpetaja tunneb heameelt teise rumalusest. „Ei,“ räägib ta isalikult, „kätte saaksid nad küll, kui tahaksid, ega nad pole nii halvad ujudjad. Näete, seal põõsa ääres on teisi praegu terve parv. Näete seal, vahivad ja liigutavad uimi. Vaadake, kui ma viskan kiviga sinna ladedesse, kui ruttu nad kaovad.“

Essi vaatab suurte silmadega oma naabrit. See vist arvab, et ta on kalu näinud ainult praetult. Nähtavasti temagi usub neid müüte, mis räägivad, kuidas linnainimene maale tulles lammas peab põdraks, lehma jäneseks ja seaküna rehepeksumasinaks. Aga noh, las lõbustab end sellega, kui see meeldib talle. Kõik mehed, kellega Essi on seni kokku puutunud, olid väga meelitatud, kui naine oli tume ühes kui teises küsimuses ja laskis end nende poolt valgustada. Ei ole seegi siin erand. Sellepärast vaatab Essi pärani silmadega õpetaja osutatud sihis ja küsib:

„Kus? Missugused?“

„Tulge siiapoole,“ kutsub õpetaja. „Siit näeb vast paremini.“ Essi trügibki sinnapoole, aga ikka veel ei näe midagi.

„Te lihtsalt ei oska vaadata,“ arvab õpetaja. „Aga pange tähele, kui ma viskan kiviga. Siis te kindlasti näete neid minema ujuvat.“

Ta otsib siitsamast enda kõrvalt väikese kivikese, sihhib hoolega kalda ligidal silmi pungitava kalaparve poole ja viskab. Kalad pistavad muidugi hirmunult järve poole ujuma. Õpetaja rõõmutseb.

„Nüüd nägite kindlasti.“

„Oh, jah. Need siis olidki kalad. Mina nägin neid kogu aja, aga arvasin, et need on puupulgad,“ etendab Essi ikka veel oma naiivitari osa.

„Puupulgad ei uju kunagi vee all,“ õpetab ta naaber. Essil hakkab juba vähe piinlik oma vigurdamise pärast. Puudub veel, et talle ei seletata, et maakera on ümmargune ja et kui me võtame laeva ja laseme ta mere peale lahti, siis ta kaob ära silmaringi taha just sellesama maamuna kuju pärast. Ta parem valib rääkimiseks teise teema:

„Hirmutasite kalad minema. Sedaviisi jäävad meie mõlema kassid söömata.“

„Ah jaa,“ meenub õpetajalegi. „Meie ju püüame kalu. Oot, viskame õige rohkem sinna põõsa poole, vahest on seal teisi enam.“

Õpetaja tõmbab õnge järvest välja. „No jah,“ ütleb ta, „ime, kui ükski otsa ei hakka. Keegi on ussi õnge otsast ära varastanud.“

„Häbemata loom,“ arvab Essi.

Õpetaja naerab. „Muidugi, kui püütakse kalu nii, et vahitakse kõike muud peale korgi. Nii tassivad kalad meil täna kõik ussid minema. Nüüd oleme tähelepanelikumad.“

Uus uss kinnitatakse õnge otsa ja visatakse vette rohkem pöõsa poole. Vähe aega jälgivad kaks silmapaari tõepoolest pingutatud tähelepanuga õngekorki. Siis juba hakkavad Essi pilgud jälle kiskuma mujale. Kuidas sa saadki vahtida ainult säärast väikest asjakest vee-pinnal, kui su kõrval istub noor ja kena õpetaja, poissmees pealekauba.

Keegi kõhatab õngitsejate selja taga väga demonstratiivselt. Mõlemad pöörduvad pahastena vaatama eksitajat. See on õpetaja linnatädi.

„Ah,“ ütleb ta varjamatult mürgise tooniga, „ma vist segasin teid.“

Kumbki ei hakka tagasi tõrjuma ta väidet.

„Aga pole midagi parata,“ võidurõõmutseb tädi. „Sa, Henn, pead koju tulema. Üks naine ootab.“

„Nojah, kui ootab, eks ma siis pea minema,“ pomiseb õpetaja pahaselt. „Mine ees ja ütle, et oodaku veel natuke, ma tulen kohe.“

„Ees,“ võtab proua hääl sisse tigateda kõla. „Mis asja ma ees lähen, kui sa kohe tuled. Mida sa siia veel jääd ootama.“ Tädi toetab end oma päikesevarju varrele märgiks, et ei kavatse ilma oma õepojata liikuda sellest paigast sammuvõrdki.

„Nägemiseni! Homme tulge jälle kalale. Siis vahest on parem õnn.“

Essi näeb, et linnatädi muutub seda kuuldudes päris punaseks näost. „Nägemiseni!“ hüüab

tüdruk. „Kindlasti tulen.“ Saab niigi palju sel-
lele vastumeelsele linnaprouale teha meele-
härmi.

Pajupõõsastiku ees vaatab õpetaja veel
korra tagasi ja nagu seisatab jälle, aga nüüd
juba seab ta kange tädi kindla korra maksma.
See krabab oma õepojal käest kinni ja veab ta
enesega poolvägisi edasi. Põõsastikku kaovad
mõlemad. Sealts oleks nagu kuulda sõnelemist.

Essi märkab alles praegu, kuivõrd tal on
süda täis. See hirmus naine pidi just nüüd va-
hele tulema, kui hakkas olema hea. Väike loot-
tus jääb talle südamesse, et võib-olla õpetaja
vaatab ära, mida tahab külanaine, siis tuleb
tagasi. Selle oletusega ta seab enese kivile pi-
kali ja jääb ootama. Tal ju aega on, võib siin
pikutada kas või homseni.

Kuski põõsas siristab linnuke. Võib-olla
demonstreerib oma oskust järeletulevale soole.
Kala lupsab järves, vist heast meelest, et pää-
ses veel täna surmast. Ja Essi kõrval kivil mõõ-
dab väike heleroheline ussike hoolega pinda.
Üks, kaks, kolm, neli pikkust. Peatub ning
mõtleb järele. Ei tea, kas läks segi arvutami-
sega. Aga päev on lühike ja sel ussikesel
mõõta nii palju, pole siin ühtigi aega mõtle-
misseks, muud kui aga astu edasi. Teiselt poolt
tuleb sipelgas, männioks risti suus, putuka hool-
suse järgi otsustades väga tarvilik riistapuu.
Essi tahab teda aidata ja lükkab männioksast
teisest otsast tagant, et putukas ei venitaks
naba ära. Selle peale satub abistatav säärasesse
ärevusse, nagu arvaks ta, et Essi röövib ta
paljaks. Laseb okka lahti, vist peab lootusetuks
astuda avalikku võitlusse nii suure olendiga,

kuid jääb ärritatult tiirlema ümber oma aarde. Seni kui on veendunud, et röövel on tõmbunud tagasi. Siis harib okka uuesti suhu ja asub rahuldatuselt komistama ning kukkuma kodu poole. Küllap ta seal jutustab oma kaaslastele, kuidas kole elukas ta teel tahtis paljaks röövida ja kuidas ta kangelaslikus heitluses siiski võidule pääses.

Põõsastikust nagu kuulduks jälle lähenevate sammude kõma. Essi peidab enese ruttu kõrgemale ulatuva kiviveere taha. Tulebki viimati õpetaja tagasi. Väga huvitav, missuguse näo ta teeb, kui näeb, et Essi on juba läinud minema.

Seekord Essi eksib oma lootuses. Tulija pole põrmugi õpetaja, vaid Salme. Tal näib olevat südamel mingi saladus. Astub nii kuidagi piiludes, lükkab ettevaatlikult lepaoksad kõrvale ja sirutab pea ettepoole, et hoolega uurida läbi järveäärt. Lepavõsale paremal saab osaks eriline tähelepanu. Selle suhtes näib olevat Salme väga umbusklik. Siiski ei avasta ta midagi kahtlast, sest ta loobub enese varjamisest ja tuleb välja põõsastikust, võttes suuna otsejoones suure kivi poole, millel Essi kõhutab, surudes end kõvasti vastu krobelist pinda, et midagi temast ei paistaks Salmele silma. Hea juhus välja uurida, mis salaasju täditütar ajab siin järve ääres.

Salme sammud tulevad kivini, seal nad vaikivad. Essi teritab kõrvu, tõepoolest ei liigu ta enam edasi. Essi roomab kivi kõrgele servale, upitades vaadata sealt alla. Salme küürutab otse tema all ja õiendab seal midagi. Essi

venitab kaela nii pikaks kui suudab. Seal on väike kivi toetanud end suure küljele. Nende kahe vahelt urgitseb Salme käega. Hoolega ning põhjalikult. Ei leia nähtavasti midagi. Istub maha ja vaatab pahaselt kividevahelist urgu, nagu ajaks see temaga jonni. Siis torkab käe uuesti sisse, et veenduda, kas ikka tööpoolest ei ole otsitavat. Ei ole. Salme jääb nõutult istuma oma kohale.

„Mida sa otsid?“ küsib Essi kivi otsast.

Salme võpatab, siis vaatab üles. „Ah,“ ütleb ta kergendunult. „See oled sina. Mina arvasin, et Linda on mulle jälle järele hiilinud.“

Essi libistab enese kivi külge mööda maha, et omakord uurida urgu.

„See on meie kirjakast,“ ütleb Salme.

„Teie?“

„Nojah, meie. Minu ja Ruudu. Siia toome kirjad. Kuidas me saame muidu trehvungi määrata. Meile ju Ruudu ei tohi nägu näidata.“

Essi noogutab arusaavalt. Sääraseid kirjakeste ta on ennemaltki kuulnud olevat maanoortel. Neil pole ju igal sammul postkontorit, kuhu võiks nõudmiseni kirju läkitada.

„Eile õhtul lubas Ruudu siia kirja tuua,“ räägib Salme. „Tahtsime minna pühapäeval Kasepea pidule. Aga ei ole midagi. Mina ei saa aru, mis tal jälle on.“

„Aga võib-olla on keegi kirja ära võtnud,“ oletab Essi.

„Ah, ei tea, kes siin ikka urgitsema hakkas,“ lööb Salme tujutult käega. Ja ise hakkab minema kodu poole. „Tule ka,“ kutsub ta, „siis ütleme kodus, et käisime suplemas.“

Essi sörgib Salmele järele ja püüab teist trööstida. Vahest ei saanud eile tuua, toob täna. Või tal seda aega nii palju käes on, eks temalgi ole kodus ühte-teist liigutada. Salme tuju need väited suuremat ei paranda, ta kehitab vaid õlgu ja kõnnib pilvis näoga oma teed.

Õhtupooleks juba nagu hakkaks Salme meeoleolu paranema. Ta möönab, et Essil võis õigus olla, võib-olla polnud Ruudul tööpoolest eile aega. Ta pidi ju hommikul veskile minema, vahest seal oli palju inimesi, nii et mine tea, millal ta alles koju sai.

Ena andis Salmele käsu, et kastku leib ära. Nüüd ta küürutab ahju kõrval leivamõhe kohal, tõstes kord üht, kord teist kätt välja taignast. Essi on endale pähe võtnud, et ketramine on pagana lihtne töö — muudkui talla vokiratast ja lase lõnga värtnale. Ta on nurgast lagedale toonud voki poolelioleva kedrusega ja on jõudnud veerandtunni jooksul lõnga nii sassi ajada, et vilunuim ketrajagi ei oskaks siin enam vahet teha, kus on kedruse õige järg.

„Mis sa mässad,“ ütleb Salme, endal silmad märjad naermisest, „ega õpetajaproual vajagi ole kedrata. Lased popsinaistel ära teha, kust nemadki leiba saavad.“

„Kust sa küll võtad alati niisugused jutud?“ püüab Essi olla pahane. Aga ta näeb isegi, et see ebaõnnestub tal täiel määral. Kui tunnistada tõtt, talle isegi väga meeldib see jutt.

Salme kihistab. „Kust ma võtan? Terve küla juba räägib, et teie olevat patseerinud kahekesi. Ja vaata, mis linnatante täna ütles.“

„Kas seda ei räägita, et me täna istusime järve ääres kivil?“ pärib Essi.

„Järve ääres?“ ajab Salme silmad pärani.
„No vaata, mis sa siis veel salgad.“

Läbi lahtise akna kuulduvad sisse tädi ja Linda hääled. Viimane on saanud jälle mahti tulla seletama omapoolseid uudiseid. Olevat olnud tõepoolest hea mõte saunauks naeltega kinni lüüa. Nüüd nad on hullust lahti. Tulnud küll tagasi veel samal õhtul, kui Sass naelutas ukse kinni, katsunud linki ja käinud mitu ja mitu korda ümber sauna, aga siis kadunud ära. Juba kolm päeva pole teist enam näha olnud.

„Vaata,“ imestleb tädi. „Või juba kolm päeva! Eks see ole ikka jumala õnn.“

Linda arvab sedasama.

Järgneb vähe vaikust. Toaski ei räägita. Salme kastab leiba ning muigab endalette millegi üle ja Essi ei loobu nüüd just Salme kiuste vokitallamisest. Ratas käib ringi kord ühele, kord teisele poole; katkisi lõngaotsi tekib ikka rohkem juurde.

Siis kuuldub jälle Linda häält.

„Vaata, ema, juba see Metsaoja poiss sõidab siin jälle ringi. Et inimene ka tööd viitsiks teha! Mis mees sellest küll saab!“

„Metsaoja poiss jah,“ tunnistab tädigi sõitjat. „Ei tea, kas tuleb õige siia?“

„Katsugu nne,“ ütleb Linda sõjakalt.

Naised jälgivad pinevalt tulijat. Salme seisab oma leivaanuma juures vagusi nagu kuju, kõravad kuulatamas akna poole.

„Järve poole läheb,“ ütleb tädi hääl.

„Järve poole,“ arutleb Linda. „Ei tea, mis tal sinna peaks asja olema.“ Ja järsku, tulles uuele mõttele: „Kus Salme on?“

„Salme on toas. Kastab leiba,“ rahustab teda ema.

„Aga võib-olla nad tahavad järve ääres kokku saada,“ kahtleb Linda. „Tuleb järele vaadata, et ta välja ei läheks. Sa, ema, pane ta otsekohe jälle midagi muud tegema, kui ta leivakastmisega valmis saab.“

„Seda küll,“ jääb tädi järele mõtlema, „vaja õige panna teine seakartuleid keetma. Siis ta ei saa toastki välja.“

Linda kiidab selle plaani igapidi heaks.

„Näed, kui hea, et sa eile meie kirjakasti ära nägid,“ rõõmustub Salme. „Ruudu läks kirja viima. Pärast lähed sina ja tood selle ära ja Linda saab ikka pika nina.“

Tädi näitab end toauksel.

„Sa, Salme, pane õige seakartulid keema, kui leivaga valmis oled,“ annab ta tüdrukutele juba tuttava käsu üle. „Õhtuks pole enam sigadele midagi ette viia.“

„Võib kah,“ on Salme nõus nii lahke näoga, et ema jääb kaheldes vaatama. Kas nende ettevaatus oli asjatu? Ja vähe aja pärast ilmub Lindagi uksele veenduma, kas ikka tõepoolest Salme ei kavatse minna järve äärde. Salme teeb muretu näo ning ümiseb laulukest enda ette.

„Ah sina oled ka siin,“ vaatab ta Linda poole. „Too mulle õige sületäis hagu tupp, mis sa muidugi ringi kõnnid. Mul vaja hakata seakartuleid keetma.“

Linda on nii segane oma oletuste luhtamineku pärast, et täidab sõnagagi vastu puiklemata noorema õe käsu.

Tüdrukud ootavad veel tund aega, et Essigi väljaminek ei paistaks kellelegi kahtlasena. Siis võtab Essi käterätiku üle õla ja läheb järve poole.

Suur kivi pole praegu üksi. Õpetaja tädi-poeg Järhart istub selle kõrval maas, seades liivast kokku maju ja valle. Vanaema kükitab põõsa varjus, kust jälgib lapse mängu, läikivad vardad käes.

„Neid oli siia veel vaja,“ mõtleb Essi pahaselt. Ta ei saa minna kirjale praegu järele. Sihukesti asju tuleb ajada salajas, mitte ilmainimeste silma all. Ta istub maha sinnasamasse põõsaste varju, otsustades oodata senikaua, kui soovimatud isikud on läinud minema kivi naabrust.

Ta peab seal istuma õige kaua. Päike vajub silmapiiri poole hea tüki maad, aga vanaema ning lapselaps on ikka veel seal, kus nad olid Essi tulles. Kivi ümbrus on juba nagu üles künatud, vallid jooksevad risti ning põigiti, neid silub jõmpsikas konnakarbiga. Ja väikesed kivi-kesed on laotud hunnikusse poisi kõrvale, nendega kavatseb Järhart alustada kuulsusrikast rünnakut endaehitatud vallidele ning ettekujutatavatele vaenlaste linnadele nende taga. Vanaema ja Essi siin põõsaste taga peavad ära kuulama kogu sõjakava. Essi kardab, et ta koguni tervele lahingukäigule kaasa peab elama.

Õnneks muutub vanaema kärsituks. Ta paneb oma kudumistöökokku, tõstab käe silmade ette ja vahib päikese poole.

„Järriike,“ ütleb ta ja selle ütlemise eest on Essi talle väga tänulik, „kas läheme nüüd koju? Näe, päike läheb varsti magama. Siis tuleb pime kätte ja me ei näegi enam kuhugi minna.“

„Ei taha,“ otsustab poiss. „Vaata, vanaema, nüüd ma hakkan laskma suurtükiga.“ Esi-
mene kivi visatakse vallide sihis, aga ei saa neile kardetavaks, sest lendab kõrgelt üle.

„Järriike,“ tõuseb vanaema püsti, et ulatada kätt pojapoja poole. „Küll homme mängid edasi. Ema ootab.“

„Ei taha,“ tõmbab poiss moka kõveraks. Vanaema astub ehmunult sammu tagasi ja an-
nab Essi suureks pahameeleks alla. „Nojah, oleme siis veel natuke,“ räägib ta lohutavalt. „Ära sellepärast nutma hakka, Järriike.“ Oh-
kega istub vanaema jälle oma endisele kohale.

Järhart muidugi loobub otsekohe oma tööna-
misplaanist ja mängib edasi. Veel mõni kivi lendab vallide pihta, aga ei taba, mispärast see mäng näib teda tüütama hakkavat. Paar matsu jalaga linnamüüridele teeb nende seas palju põh-
jalikuma hävitustöö kui endine kahurituli. Nüüd töötab Järhart näidata vanaemale, kuidas ta ronib suure kivi otsa. Ta läheb selle juurde, seades juba end ronima, kui ta äkki kummardub maha ja Essi suureks ehmatuseks võtab Salme kirjakestist välja midagi valget.

„Vaata, vanaema,“ jookseb ta kohe vana-
ema juurde näitama oma leidu. „Vaata, mis ma leidsin.“

Vanaema pole pojapoja avastusest põrmugi nii vaimustatud kui see ise. „Mis see on?“ vaa-
tab ta näidatavat eset lähemalt. „Paber. Viska ära, mis sina temaga teed.“

„Ei viska,“ pörutab Järhart jala maha. „Sina tee mulle sellest laev. Siis paneme järve ujuma.“

Essi arvates ähvardab lugu minna hoopis liiale. Salme põnevalt oodatud kirjast kavatsetakse teha laev. Ei, kui mitte saatus, siis ta ise peab siin astuma vahele. Ta väljub oma peidukohast, et sammuda otse Järhardi poole. Vanaema ja pojapoeg möödavad tulijat küsivate silmadega.

„Anna see paber mulle, siis ma teen sulle homme kolm laeva,“ sirutab Essi käe poisi poole. Kodus riulil on terve riit Salme vanu koolivihikuid, eks neist või kokku kloppida terve laevastiku.

Järhart taganeb sammu ja peidab oma leiu selja taha. „Ei taha,“ ütleb ta vihaselt, „vanaema teeb mulle isegi laevu.“

No nüüd on hull lugu, mõtleb Essi. Ei aita muud kui siin peab appi võtma mingisuguse kavaluse.

„Mul on palju ilusam laev kui paberist,“ püüab ta äratada poisis uudishimu. See lähebki tal korda. Poiss heidab ühe altkulmu pilgu tema poole ja ütleb pahaselt, aga siiski juba märgatava uudishimuga hääles: „Näita.“

„Tule järve äärde, siis ma näitan,“ ütleb Essi ja astub ise ees kalda poole. Järhart järgneb talle. Vanaemagi ei suuda taltsutada oma uudishimu ega jäta vaatama minemata, misugune laev on Essil.

Essi otsib silmadega maast mõnda suuremat konnakarpi. Eks neil ole ka laeva kuju. Seal läigibki maas üks eksemplar — kogukas

ning terve. Essi tõstab selle üles. Aga ta peab poissi rumalamaks, kui see tegelikult on.

„See pole kellegi laev, see on konnakarp,“ ütleb too jälle umbusklikult.

„Aga küll sa näed, kui hästi ta ujub,“ sele tab Essi, kükitades järve äärde maha. Järhart asetub tema kõrvale. Essi seab konnakarbi järve küll võimalikult ettevaatlikult, sellegi peale vaatamata vajub karp kohe põhja.

„Näed nüüd,“ võidurõõmutseb Järhart. „Ei ujunud ühtegi.“

„Ma panin ta valesti vette,“ vabandab Essi. „Teine ots oleks pidanud eespool olema.“ Ja ta hakkab karpri põhjast välja õngitsema. Järhart, kes tahab väga näha, kas konnakarp tõepoolest ujub, kui teine ots on eespool, tuleb talle appi. Ta poetab kirja enda kõrvale liivale, siis pistab omagi käe vette. Essi, kes kogu aja on luuranud kirja, haarab ruttu selle paremasse kätte surudes ta kõvasti pihku, kuna vasemaga meelega kaua otsib põhjast konnakarpi.

„Ahaa, käes,“ toob ta viimaks otsitava välja. „Vaata nüüd.“ Jälle peab konnakarp näitama oma ujumiskunsti, missugune demonstratsioon kukub välja niisama nigelalt kui eelminegi. Konnakarp läigib jälle järvepõhjast oma ujutajatele vastu.

„See oli halb konnakarp,“ ütleb Essi. „Otsime uue.“ Ise arutleb, et nüüd on aega siin jannata kas või poole ööni, peaasi, et poiss unustaks kirja ära. Aga seal astub vanaema mõtlematult vahele.

„Tule ära, Järhart,“ kutsub ta, „lähme koju. Võta oma paber kaasa, ma teen sulle kodus laeva.“

Järhart otsib käega enda kõrvalt liivalt kirja, mida seal muidugi pole. Ta suu tõmbub otsekohe halva ennustusena kõveraks.

„Kus mu paber on?“ tõinab ta. Ja Essile: „Sina võtsid ära.“

„Ei võtnud,“ raputab Essi pead. „Kust mina sain võtta. Ta oli sul kogu aja käes.“

Järhart ei võta ta seletust kuuldagi. „Võtsid jah, ära,“ nutab ta nüüd juba lausa. Siis läheb vanaema juurde abi otsima: „Vanaema, võta mu paber tema käest ära, tema võttis mu paberi ära.“

Essi haarab taskusse. Seal on tal tükk vana ajalehte jutuga, mille leidis eile Jänese kalendri vahelt ja pistis taskusse, et vahel ajaviiteks lugeda. „Siin on su paber,“ pakub ta ajalehetükki poisile.

Järhart sirutab käe, aga paberit lähemalt vaadates viskab selle maha. „Ei ole see minu paber,“ ulub ta.

Essi lööb kogu loole käega. Ta pöördub minema kodu poole. Jõudnud läbi järve ümbritsevast põõsastikust, kuuleb ta ikka veel poisi vihast ulgumist. Seegi paistab liikuvat kodu suunas.

*

Salme on jälle üksi toas. Ema on läinud lauta lehma talitama, teised on alles väljalt tulemata. Krabinal kiskus ta kirja lahti, et selle ühe hingetõmbega läbi lugeda. Naeratab siis kergendatult. Alles nüüd saab mahti küsida, kus Essi oli nii kaua.

Essi räägib talle oma seikluse.

„Oi Issand! Siis sa küll ei tohi oma nägu enam linnatantele näidata,“ arwab Salme. „Eile sõimas Plaksi Villemi sellesama pärast läbi, et see tast mööda sõitis ja tolmu ajas ta laste peale.“

Essilgi on niisugune tunne, et nüüd ta jälle midagi kuulda saab. Kindlasti kaebas poiss kodus emale tema peale. Aga noh, olgu, paar päeva, kuni proua viha lahtub, ta võib ju hoiduda eemale kirikumõisast. Mis häda tal ongi kõndida maanteel. Õpetajaga saab järve ääreski kokku.

„Mis Ruudu kirjutas?“ tõrjub Essi kurjad aimused peast välja.

„Ei ütle kah!“ kelgib Salme. „Sina ei räägi mulle midagi oma sehvist, kuidas siis minagi saan kõike sulle ära seletada.“

Essi mõtleb, et küll temagi räägiks, kui oleks midagi head. Kui võtta kätte, pihtida Salmele kuulutuselugu ning seda, kuidas õpetaja teda koguduse ees manitses, täditütar lööks kindlasti käsi kokku ja arvaks, et Essi on läinud hulluks. Võib-olla teeks ta sellega Salme ainult umbusklikuks enese vastu. Säärast asja ei mõistaks see kunagi.

Salme läheb akna juurde, et kummarduda vaatama üle lillepottide välja.

„Tule siia!“ kutsub ta käega Essit.

Essi astub ta selja taha, et näha, mis on õues nii huvitavat, mida Salme peab temalegi näitama. Salme osutab sõrmega väravale. Seal seisab keegi mees seljaga nende poole, urgitudes kinni panna väravat.

„Kes see küll võiks olla?“ arutab Salme.

„Vahest sulane tuli koju?“ oletab Essi.

Kuid kaua pole neil vaja arutada selle küsimuse kallal. Tulija pöördub ümber, et kõneda otse elumaja poole.

Essi ehmub ning tõmbab Salme akna juurest eemale: „See on ju hull.“

„Mis hull?“

„Noh, see, kes magas Linda saunas.“

Salmegi kohkub. Nähes, et hull astub siia poole, ilmselt kindla plaaniga tulla tuppa, hakkab ta segaduses otsima toa võtit. Seda riistapuud siin palju ei tarvitata, mispärast see vedeleb jumal teab kus. Salme kahmab käega riiulile, kust kukub kõlinal alla soolatoos, viskab seinalt maha sulase kuue, et näha, kas võti ei ripu selle all, kisub lahti lauasahtli ja hakkab seal kolistama igasugu vana rämpsus seas. Essi, nähes, et teise otsimine on täiesti lootusetu, jookseb ukse juurde ja hoiab linki seestpoolt kinni.

Väljastpoolt katsutakse ukselinki ettevaatlikult. Essi valmistub suurejoonelisele vastupanekule, toetudes jalgadega vastu põrandat ja küljega vastu ust. Salmegi tuleb talle appi. Aga väljast ei järgne suuremat atakki peale veelkordse lingikatsumise. Siis jääb sealtpoolt päris vaikseks.

„Ära läks vist,“ ohkab Salme kergendatult.

„Ei tea, kas läks,“ kahtleb Essi. „Samme polnud kuulda. Vahest sai aru, et ust hoitakse kinni, ja nüüd ootab võõruses, kuni me lingi lahti laseme.“

„Küll ta varsti ära tüdib,“ arwab Salme. Ja mõlemad jäävad toetuma vastu ust, kuulatades

hinge pidades, kas vöörusest ei kosta mingisugust äraandlikku häält.

Nii möödub viis minutit. Salme muutub kannatamatuks.

„Ei ole seal vööruses kedagi. Või tema oskaks nii vagusi seista, et ühtegi kõbinatki ei tee.“

Just siis kostavad väljast uksele lähenevad sammud. Tüdrukud otsivad jalgadele kindlamat toetuspunkti. Võib-olla teine pealetung on kibedam esimesest.

Nad oletavad õigesti. Nüüd katsutakse ukselinki juba hoopis energilisemalt. Sellele järgneb pahane urin ja siis koputus uksele.

„Kas sa näed, missuguseid koomuskisi oskab teha,“ sosistab Salme.

Teine koputus on veel tugevam kui esimene. Kui sellele ei reageerita seestpoolt, kaugenevad sammud uksest.

„Eks näe, mis ta nüüd välja mõtleb,“ sosistab Essi.

„Oota, hoia sa veel ust, ma lähen ja vaatan aknast, mis ta teeb,“ läheb Salme akna juurde.

„Noh, kas näed? Kas läheb minema?“ annab Essi ukselesurumises vähe järele, et vaadata akna poole. Ta näeb Salmet seisvat kohkunud näoga keset tuba, vaatamas üksisilmi aknast sissepistetud linnaproua pead. Viimase näovärv on tulipunane, silmad löövad välku. Essi laseb lahti ukselingi, jäädes seisma sinnasamasse, segasena, nagu linnuke mao ees.

Linnaproua suust hakkavad voolama sõnad. Tukk, kes seni magas segamatut und ja tegi ilusat nurru ahju kõrval tädi sängis, avab sil-

mad, et vaadata etteheitvalt unerahu-rikkujale. Muidugi ei häiri see põrmugi linnaproua mõt-
telendu.

Kõigepealt ta võtab endale voli imestami-
seks, kust niisugune inimesloom nagu Essi on
lahti lastud. Ja veel ausate inimeste keskele!
Linnaproua asetab siin avaliku küsimuse kõi-
gile maailma rahvastele (kuigi ainult kaks maa-
kera elanikkonna esindajat kuulevad seda küsi-
must), kas need on mõne õige inimese teod?
Võtta lapse käest asju ära ja hoida inimeste
nina alt uks kinni. (Siinkohal hakkab juba
proua häääl kärisevama, aga et kellelegi ei tule
meelde pakkuda talle klaasi vett, on ta sunni-
tud sellesama käriseva häälega jätkama oma
kõnet.) Ja siis veel, et kas läks juba minema.
Ärgu kartku, tema, proua Savi, on saanud
peenikese kasvatuse ja oskab enesest väga
hästi lugu pidada. Ta ei mõtlegi jääda kauaks
sääraste harimatute ja kombelagedate inimeste
hulka. Ta läheb. Aga enne seda minekut ta
tahab veel mõned sõnad ütelda sellele preilile,
kes on tulnud maale poisijahile. Ah, et kui lin-
nas enam ei vea, siis tullakse siia ja mõeldakse,
et seal on üks loll saada, selle võtame ära. Kas
pole nii, kulla preilike? Proua on elanud kah
maailmas mõned kümned aastad, küllap tema
juba oskab läbi näha sääraseid hilparakaid.
Et tee muud kui paar korda järve ääres ih-ih!
ning ah-ah!, ja siis kõnni altari ette. Aga ei!
Valesti on rehkendanud preili oma plaanid.
Eile proua küsis oma õpetajalt, et kuidas on
õieti lood selle kurameerimisega. Kas vahest
preili oskab arvata, mis ütles selle peale küsi-
tav? Et ta pole kunagi mõelnudki teha suure-

mat välja sest preilist, kes olevat tema arvates vägagi kahtlaste kommetega. Üks õpetaja linnasõber olevat rääkinud päris õudseid lugusid selle kohta. Aga Henn ei saavat tõepoolest sinna midagi parata, kui see õudsete lugude kangelane tal igal pool jalus on, kuhu ta iganes seab oma sammud. Ainuke troost, mis jääb õpetajale, olevat asjaolu, et küllap preili sõidab siit peagi minema. Siis saab siin külas jälle rahulikumalt hingata. Muidu kas või jäta õpetajakoht siipaika ja lase juurest jalga.

Pikemalt huvi tundmata, missugust mõju avaldab ta kõne toasolijaile, pöördub proua aknalt, et kõndida uhkelt ja oma hea kasvatuse kohaselt värava poole. Salme vaatab kohkunud silmadega Essi poole, kes seisab ikka veel seal-samas ukse kõrval, teine käsi lingil.

„Ta valetas,“ pomiseb Salme.

Essi heidab lõdvalt käega, et ärgu nähku asjatult vaeva. Ta väljub toast, jättes Salme laua äärde mõtlema, kuidas teist trööstida. Salme ei tunne õpetajat, mõtleb Essi, minnes üle õue, et pugeda kuhugi varjulisse kohta, kus teda ei saaks keegi segada. Kindlasti ei valetanud proua. Ja tingimata on need õudsed lood, mida „linnasõber“ rääkis õpetajale ja mida see kahtlematult ei unustanud edasi selatada oma tädile, homme teada tervel külal. Viga seisab ainult selles, et Essi oli kibedale õpetusele vaatamata lasknud end jälle petta õpetaja inglivälimusest.

Essi ei lähe järgmisel hommikul enam järve äärde. Et mitte jälle olla õpetajal ees. Aga vastu lõunat ta seab enese hoolikalt rõivaisse, paneb pidulikumaks väljanägemiseks isegi kübara pähe, et minna kirikumõisa täitsa ametlikult, kõnetunni ajal. Rääkima õpetajaga, et see loobuks tema kohta pidamast jutlusi ja sele tamast muidu õudseid lugusid. Enesest pole ju tal midagi, niikuinii ta läheb siit varsti minema, aga Essi ei tahaks, et jutud, mis on välja haudunud õpetaja fantaasiarikas sõber, puutuksid kõrvu tädile. Kindlasti kurvastaksid sihukesed lood väga seda head inimest.

Eideke istub kantselei ees pingil. Ta ootab järjekorda. Pruutpaar olevat praegu ees. Tema on kaugelt, Kiisaoja külast, tahab käia veel kord laual, enne kui Issand ta kutsub enda juurde. Täna laseb enda sisse kirjutada. Lauakirik on tuleval pühapäeval. Ei tea, mis asja preilil oli?

Essi ei oska järsku midagi välja mõtelda, mis võiks tal õpetaja juures tegemist olla. Ta vaikib ja vahib sireli latva, teeseldes, nagu ta poleks kuulnud küsimust.

Eideke vaatab teda kõrvalt. Naljakas inimene, ei vasta. Midagi asja tal peab ikka siia olema, ega ta siin istu nalja pärast. Või on teine kõva kuulmisega, vaeseke.

„Leeri lähed vahest?“ hõikab ta Essile kõrva.

Essi tõmbab kokkudes oma pea kaugemale. „Ei lähe.“ Sealsamas ta kahetseb oma vastust. Vaat kus narr! Leerimineks oleks tõepoolest olnud kõige viisakam ettekääne ta siinolemisele. Nüüd ei jäta eit kindlasti enne oma röökimist järele, kui on teada saanud, et Essi kavatseb õpetaja läbi sõimata. Eidel on säärase terava vaatega silmad, nendega torgib ta nüüd järelejätmatult Essi näol. Ega säärasele silmadele saagi valetada, need näevad sind päris läbi.

Õnneks avaneb õpetaja kantselei uks, lastes pruutpaari välja. Kõva itsitamisega lähevad nad üle õue. Eideke tõuseb kähku, kohendab musta siidräti nurki ja kaapab käega üle hallide juuksesalkude räti all. Võtab pingilt enda kõrvalt valgesse rätти köidetud kompsu ja kobib sellega sisse kantseleiuksest.

„Munad! otsustab Essi, silmitsedes eide kompsu. Õieti oleks pidanud temagi köitma rätikusse pekki, naela võid ja paari mune. Ei, tõepoolest, see on suurepärase idee. Kuidas ta ometi ennem ei tulnud sellele? Essi kujutleb, kuidas ta oleks astunud sisse kantseleiuksest, suudelnud õpetaja kätt ja asetanud kompsu keset lauda. Et, „olge heaks, õpetajahärra, tõin teile veidike kõsti, et te enam nii palju ei seletaks teistest inimestest“.

Kui nüüd teaks, et vanaeidel läheb laualekirjutamisega kaua aega, võiks ju joosta koju ja tuua sealt tarviliku kraami kaasa. Või kui oleks ees veel mõni ootaja. Aga nii ei riski ära

minna. Läheb viimati eit minema, ja õpetaja nähes, et pole enam kedagi ootamas, paneb poe kinni ning läheb järve äärde. Sihukest asja ei tohi juhtuda ilma peal. Täna on Essil just säärane südamele kogunenud asjade äraütlemise tuju. Kui ettevõtte jätta homseks, kes teab, milline on meeoleolu siis. Võib-olla selle asemel et ütelda õpetajale näkku selget tõtt, pistab Essi tõinama ja teeb veel jumal teab mis rumalust.

Tähendab, siiski peab ilmuma õpetaja palge ette ilma meelegeata. Essi parem töötab plaani läbi, kuidas ta teostab oma visiidi. Tupp ta astub võimalikult eemaletõrjuva näoga, noogutab külmalt peaga ja läheneb mõtlemapaneval sammul lauale, mille taga istub kohkunud õpetajahärra. Küllap ta mõistab juba Essi näost, arvestades muidugi, kui tal on vähegi ristiinimese verd südames, et kõik ta variserlikud teod on kistud tukkapidi päevavalgele. Essi läheneb lauale, jääb paar sammu enne seda eset seisma, vaatab õpetajale põlgavalt otsa ja ütleb: „Ma arvan, teil peaks praegu küll olema väga piinlik. Või vahest ei olegi? Vahest on see teie igapäevaseks tööks laimata tütarlapsi kord päris avalikult kirikus ja pärast sosistada mingisuguselt sõbralt kuulnud õudseid asju tädile kõrva, et ta kannaks neid küla peale laiali.“ Huvitav, millise näo teeb õpetaja säärase jutu peale?

Ukselink kõlksatab. Eide kirikusaapad kompsivad kantseleitrepil.

Essil hakkab järsku süda peksma. Ja alies siis, kui ta käsi surub ukselinki, talle meenub, et kavas oli ette nähtud juba pingilt tõusmise momendist peale eemaletõrjuv nägu. Jumal

tänaud, et see tuli veel meelde, nüüd on viimane aeg seda asja korraldada.

Õpetaja istub tõepoolest kavakohaselt laua ääres ja sorib seal mingisuguseid pabereid. Aga plaanivastaselt süütu näoga. Ja kavas hoopis ettenähtamatult tõuseb ta laua tagant püsti ning ruttab Essile vastu enne, kui see saab koguda end niipalju, et alustada järele mõtlema sundivat käiku üle toa.

Mõne sammukese siinpool Essit pidurdab õpetaja sammu, vaatab natuke imestunult Essile otsa ja küsib

„Mis teil on? Olete nii kahvatu. Kas on juhtunud midagi?“

See pole jälle kavas ette nähtud. Sihuke asi lööb Essi rööpast välja. Selle asemel et ütelda ära oma mõjurikkad sõnad, pomiseb ta:

„Ei midagi.“

„Jumal tänaud,“ arvab õpetaja. „Ma juba mõtlesin, et kes teab mis. Teil oli säärane imeplik nägu ja hommikul polnud teid järve ääres ka.“

Viimane lause äratav Essi viha uuesti päris ellu. See julgeb veel järve randa meelde tule-tada.

„Ei tahtnud teil jälle jalus olla,“ ütleb ta.

„Mis?“ peaaegu karjub õpetaja. Siis haarab Essil käest ja tirib teda üle toa laua äärde, kus seisavad toolid reas. Sinna surub ta tüdruku poolvägisi istuma ja asetub ise ta kõrvale.

„Rääkige nüüd ilusti ära, mis teil viga on,“ muutub ta hääl õige pehmeks ja isalikuks.

„Midagi pole viga,“ tõrjub Essi jonnakalt. Ise tunneb, et neetud pisarad tungivad talle silma.

„Aga te nutate ju,“ usutleb õpetaja.

„Ei nuts.“ Essi püüab meeleheitlikult teha ette ükskõikset nägu, aga ilma igasugu tagajärjeta. Ja järjest hullemaks läheb lugu. Kui õpetaja võtab nagu trööstida püüdes ta käe, kukub Essi lausa tõinama.

Õpetaja õiendab kokkunenult ta ümber, vahel pakub vett, vahel lohutab niisama, isegi paar nõutut tiiru teeb ümber laua. Lõpuks istub jälle Essi kõrvale ja sosistab, et rääkigu talle kõik südamedelt ära. Küll ta siis näeb, kui kergeks see läheb.

Essi räägibki terve linnaproua eilse jutu. Kuidas ta järve ääres Salme kirja luuras ja pärast hullu eest ust kinni hoidis, ja kuidas siis linnaproua vihaga talle kõik südamedelt ära seletas. Kuulutuseni ja sellele järgnenud noomijutluseni ta ei jõua, sest õpetaja katkestab teda enne.

„Tulge,“ võtab ta jälle Essi käest kinni ja astub oma ruumidesse viiva ukse poole. Essi järgneb talle tõrkudes, toalävel toetab isegi korraks jalad vastu nagu lammas tapamaja lävel, aga ta tõmmatakse vägisi edasi. Isegi paarist toast viib läbi nende teekond. Siis näeb Essi kokkudes, et nad seisavad linnaproua kurjaennustava palge ees.

„Tädi,“ ütleb õpetaja ebatavaliselt tõsise häälega, „minu nimel sa ära käi külas tühja juttu ajamas.“

Linnaproua karjatab ja asetab käed meelekohtadele. „Mina vaene naisterahvas!“ kaebab ta. „Igasuguste hilbakate pärast tullakse mulle kallale.“

„Tädi!“ muutub õpetaja hääl päris ähvardavaks. „Ära tarvita sääraseid sõnu!“

Õpetaja saatus on ette näinud tänase päeva kohta, et ta peab nägema palju pisaraid. Ta tädi võtab nüüd enda kätte õiguse produtseerida seda vedelikku. Nuuksudes vajub ta kokku diivanile. Õpetaja vaatab asja pealt võrdlemisi rahulikult, Essi tema käe otsas teeb suuri silmi. Kaua nad ei saa jälgida seda stseeni, sest tädil ei näi olevat sääraseks tegevuseks kuigi palju püsivust. Ta tõuseb istuma ja noogutab arusaavalt peaga. Ta kõnet saadavad üksikud nuuksed iga punkti järel.

„Hea küll. Ega mina ei ole nii mõistmatu inimene. Ma näen väga hästi. Kui ei, siis ei. Võin minna ka. Mina ei jää ilmaski niisugusesse kohta, kus näen, et olen üleliigne.“

„Omnibus läheb kell kaks,“ tuletab õpetaja meelde.

„Ema!“ kiljatab proua ja jookseb teise tuppa. „Paki ruttu asjad sisse. Meid aetakse minema.“

Ema kuulukse pomisevat midagi, millest paistab, et ta ei oma täit ülevaadet sündinud asjust. See puuduv selgus tuubitakse talle pähe harukordse sõnadevalinguga. Seejuures kraabitakse kokku igasuguseid asju ja loobitakse kuhugi. Paber krabiseb. Midagi veetakse kolinal toas ringi.

„Lase ema jääb siia,“ astub õpetaja vahekuelsele. „Mis sa temast ära viid.“

„Ah siia!“ saab tädi mahti vastata kibeda pakkimise vahele. „Ah vanainimene siia teile näägutada! Seda ei juhtu. Niikaua kui veel mina elan ja liigutan. Kamandada siia sulle ja

sellele preilile.“ Viimane sõna väljendatakse väga põlgavas toonis, näidates selgesti, et tädi tarvitaks hea meelega preili asemel mõnd teist sõna, kui mitte ei seisaks ta vihane õepoeg vaheuksel. Õnneks pole tädil võimalik rohkem filosofeerida samal teemal. Tema kaitsealune näitab ju pakkimise juures väljakannatamatut saamatust.

„Sa Issand!“ oiatakse. „Sa oled ju päris juhm. Kuhu sa topid lapse piimapudeli? Kus sul ometi peaks mõistus olema! Alati õpeta sind nagu väikest last. No mis sa vahid? Võta ometi, inimene, ja vii ta sinna väikesesse kohverisse. Seal ma saan ta vähemalt teel kätte.“

Järgneb kiire rahmeldamine ja selle järel hele kõlin. Piimapudel lõpetab oma teekonna siin hädaorus enne oma uude asupaika saabumist. See sündmus annab prouale muidugi põhjust uueks ahastusevalinguks ja pärast esimese tormihoo möödumist ainet väikeseks aruteluks, millisest aimest peaks olema tehtud vanaema sõrmed.

Essi lippaks hea meelega minema sellelt perekondlikult vaatepildilt, aga ta käsi on nii kõvasti kinni õpetaja peos, et seda ei saa sealt mingi nõuga kätte. Ta proovis seda kord juba ära tõmmata, eeldades, et õpetaja on unustanud ta sealolemise, aga katse tagajärg oli, et kinnihoidev käsi pigistus veel kõvemini tema oma ümber. Häält pole ka kasulik praegusel momendil teha, sellega ei saavutaks vist midagi muud, kui tõmbaks vihase naise tähelepanu veel rohkem endale. Ja sellest järgneks olukord, millist Essi praegu soovib endale küll kõige vähem.

Eemalt huikab omnibus. Tähendab, ta sõidab praegu ümber Möldri talu kopli Mustmetsa kirikukülla sisse.

„Kuuled,“ komandab tädi. „Omnibus juba siin. Võta kohver, ema. Järhart, pane müts pähe. Ruttu, muidu sõidab veel mööda! Siis jää lageda taeva alla.“

„Ei taha ära minna,“ joriseb Järhart. „Tahan jääda siia onu juurde.“

Vist küll esimest korda elu jooksul peab Järhart kogema, et tema soov pole käsuks. „Ole vait!“ käratatakse talle. „Onu ei taha sind enam. Onu ajab su minema. Pane ruttu müts pähe! Ema, mäksi lapsele tekk ümber!

Väiksem laps aetakse üles une pealt, millisele käitumisele ta muidugi reageerib valju kisaga. Alles nüüd laseb õpetaja lahti Essi käest, et aidata minejail kanda pakke omnibuse juurde.

Essi astub akna juurde, kust jälgib sündmuste käiku. Rongkäik läheb parajasti läbi aia. Kõige ees astub linnaproua, laps süles ja Järhart käe otsas. Tema järel ruttab vanaema pakiga ja kõige lõpus õpetaja suure kohvriga ja väiksemate kompsudega teise käe otsas. Eemalt paistab läbi aia omnibuse punane kere. Värav suleb ta silmade ees vaatepildi.

Alles siis, kui omnibus asub uuesti liikvele, olles kõigi lootuste järgi neelanud endasse õpetaja sugulased, usaldab Essi välja minna. Ta sammub sama teed, mida mööda läks nüüdsama lahkujate salkkond, ja väljub samast väravast. Maanteel seisab õpetaja, nagu pööratud järele vaatama kaugenevale omnibusele. Essi astub ta

kõrvale, et vaadata samas sihis. Just praegu libiseb sõiduk kahe rukkipollu vahele.

„Nüüd ma hirmutasin teie sugulased ka minema,“ teeb Essi juttu.

„Ah mis,“ arvab õpetaja. „Niikuinii nad olid iga päev minekul. Kui te oleksite kuulnud, kuidas me järjest tülitsetime. Tüütav oli juba. Selle tädiga ei saa ükski inimene läbi. Ainult vaesest vanaemast on kahju. Teda vintsutatakse vahel päris kohutavalt. Aga jätame selle ja jalutame veidi. Teil muidugi on aega.“

Taela poest möödudes näeb Essi selle akna olevat seestpoolt lukitud täis inimeste päid. Need kaovad muidugi, kui Essi pöörab tähelepanu nendele. Selle peale võiks kas või vanduda, et üks nägudest kuulus Salmele. See, mis naeris terves ulatuses.

Jalutajad suunduvad pikkamisi kabeli poole. Vaatavad põlde ja arutavad, et need viljad siin on päris kenad, aga need seal võiksid välja näha vähe priskemad. Ja et vihma oleks natukenegi vaja, muidu võtab mulla päris kuivaks. Kabeli värava kohta tulevad säärasele otsusele, et see nõuaks küll hädasti parandamist. Võiks kas või ehitada uue, ega see veel võta koguduse kassal hinge välja. Aga surnuaeda sisse jõudnud, näitab õpetaja, et ta sama hästi kui paradiisi oskab juhatada teed sehvtipingile.

„Siin on vaikne,“ ütleb ta. „Võime ajada segamatult juttu. Öelge mulle nüüd päris tõsiselt, ega te enam ei usu seda tädi juttu?“

Essi raputab pead. Ega usu küll.

Õpetaja otsib midagi taskutes, kuni toob päevavalgele tüki ajalehepaberit. Selle ulatab ta Essile. Essil pole vaja heita rohkem kui üks-

ainus pilk paberitükile, kui ta tunneb ära kuulutuse, mille avaldas „Postimehes“. „Palun seda härrat...“ seisab seal suurte mustade tähtedega. Ta tunneb, et käsi nagu tikuks värisema.

„Lugesite seda kuulutust?“ pärib õpetaja. „Ja teate, miks ma teda kannan taskus? See heledas vihmamantlis härra olen mina.“

Essi vaatab teda imestunult. Kas ta arvab, et teda polegi veel ära tuntud?

„Päris tõsi. Teie ei usu?“

„Usun küll. Miks ma ei peaks uskuma,“ noogutab Essi ja mõtleb, et kuhu see imelik mees peaks nüüd sihtima oma juttu.

„Ma olin väga vihane, kui lugesin seda,“ räägib õpetaja ja Essi mõtleb, et tema kirja järgi otsustades pole seda põrmugi raske teada. „Ja ta oli päris kena tütarlaps. Aga kuidas võib olla inimene nii pealetungiv! Iseäranis naine. Ega te ei tea, mispärest ma teile seda räägin... („Tõepoolest,“ mõtleb Essi.) Sellepärest, et tahan teile selgeks teha, kuivõrd teie mulle meeldite. Ja et teie just seda pealetungivust pole olemaski.“

Essi pilgutab silmi ega taipa midagi. Kas see inimene isegi aru saab oma keerukatest mõttekäikudest?

„Teie näiteks poleks vist kunagi sellele tulnud säärasel teel tutvust otsida,“ täiendab õpetaja Essi iseloomu analüüsimist. „Ja sellepärest...“ Siinkohal hakkab õpetaja kogeleva, ega oska hästi väljendada oma edasisi mõtteid.

Essi peas nagu lööb selguma. Tähendab, õpetaja ei tunnegi teda ära. Arvab teda hoopis

teiseks tütarlapseks. Tema peale pole ta siis kunagi kandnud oma peas kurje mõtteid. Hetkeks kaalub ta küsimust, kas tunnistada üles see patt, aga loobub kohe säärasest õilsast teost. Endale ei tee ta sellega kindlasti head ja õpetajalegi teeb seda vaevalt.

„Täna, kui te minu juurde tulite ja nutsite, ma arvasin, et võib-olla minagi meeldin teile natuke, ja sellepärast tahtsin küsida, kas teie tahate...“ Jälle peatub õpetaja, et koguda jõudu uueks edasitungiks.

„Tahan küll,“ lipsab Essi suust talle eneselegi ootamatult, ja ehkki ta selle peale kohe asetab käe suule, on sõna ikkagi juba väljas.

Õpetaja ohkab kergendatult. Essi toetab oma pea tema õlale, et kuulata ööbiku laulu, mida hakkab tulema nagu tellimise peale nende selja tagant toomingalt, küll laksutamisega, küll ilma.

Lõpp.